

528.4(497.5 Dalmacija)“18“(094.57)

94(497.5 Dalmacija)“18“(094.57)

Primljeno: 22. 4. 2014.

Prihvaćeno: 27. 6. 2014.

Prethodno priopćenje

Zemljišna izmjera i ustroj Stabilnoga katastra Franje I. u Dalmaciji prema Carevu patentu iz 1817. godine i Katastarskome i mjerničkome naputku iz 1820. godine

Marija Gjurašić

Sveučilište u Dubrovniku

Branitelja Dubrovnik 29

20000 Dubrovnik

Republika Hrvatska

E-mail: marija.gjurasic@zg.t-com.hr

Katastar Franje I. zbog svojega je opsega, preciznosti i raznovrsnosti podataka, kako pisane, tako i bogate kartografske građe, postao nezaobilazno vrelo suvremene historiografije. Za pravilnu interpretaciju podataka (geografskih, demografskih, ekonomskih, nasljedno-pravnih i brojnih drugih) koje to vrelo pruža važnu ulogu čini dobro poznavanje dokumenata koji su pratili njegov nastanak. U tu svrhu ovaj rad donosi analizu Careva patenta iz 1817. godine i Katastarskoga i mjerničkoga naputka iz 1820. godine, temeljem kojih autorica, služeći se uz to katastarskom građom iz Arhiva mapa za Istru i Dalmaciju, posebno Mljetskim katastrom, te drugim izvorima i relevantnom literaturom, daje prikaz priprema i načina provedbe zemljiške izmjere te uvođenja Stabilnoga katastra Franje I. na području Habsburške Monarhije, a posebno u Dalmaciji.

U radu se razmatra u kojoj mjeri Naputak slijedi odredbe Careva patenta te koliko su primjenu oba dokumenta našla u praksi. S obzirom da ovaj rad predstavlja ujedno i uvod u opsežnije istraživanje katastarske dokumentacije (Stabilnoga katastra Franje I.), posebno katastarske terminologije koja se u njoj koristila, u radu se na više mjesta uz hrvatske donose njemački i talijanski katastarski termini koji su korišteni u spomenutim vrelima.

Ključne riječi: 19. stoljeće, Habsburška Monarhija, Dalmacija, zemljišna izmjera, geodeti, Stabilni katastar Franje I., Carski patent iz 1817., Katastarski i mjernički naputak iz 1820.

Uvod

Izmjeru austrijskih zemljišta i izradu topografskih karata Habsburške Monarhije započeo je još Karlo VI. uspostavom Katastra Milanskoga vojvodstva (*Mailänder Kataster*),¹ koje je u to vrijeme bilo pod austrijskom upravom.² Rad na izmjeri Austrijskoga Carstva i izradi vojnih karata nastavili su carica Marija Tereza³ i car Josip II., koji je proveo i prvu *sustavnu* topografsku izmjeru cijele Monarhije (takozvanu „Jozefinsku izmjeru”)⁴. Izmjera je provedena u mjerilu 1: 28.800, a naziva se i „Prva vojna izmjera” jer je provedena ponajprije u vojne svrhe (i to neposredno nakon Sedmogodišnjeg rata, tijekom kojega je nedostatak topografskih karata posebno došao do izražaja pa se izrada detaljnih vojnih zemljovida pokazala itekako neophodnom).⁵ Iako je, međutim, Jozefinska izmjera bila, za svoje vrijeme, dosta napredan pothvat, očekivani su katastarski planovi ipak izostali. Ta je izmjera, naime, izvedena dosta površno i nesustavno, uporabom različitih postupaka prilikom mjerenja, što je re-

¹ Izmjera je izvedena 1720. godine u mjerilu 1:2000. Vidi: Karl Schwarzinger, »100 Jahre Führung des Grundkatasters« u: *100 Jahre Führung des Katasters: 1883 - 1983*, BEV – Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen, Wien (1983): 14-16. [Napomena: Kao što je gore već spomenuto, u radu se na više mjesta uz hrvatske donose i njemački i talijanski nazivi (obično u zagradama) koji su korišteni u analiziranim vrelima. Da bi se, međutim, izbjeglo nepotrebno opterećivanje teksta, oznaka jezika (odnosno kratice „njem.” za njemački jezik ili „tal.” za talijanski jezik) uglavnom su izostavljane, osim na mjestima na kojima su dana oba prijevoda (i njemački i talijanski), a gdje se stavljala i oznaka jezika.]

² Vojno-kartografski pothvati poduzimani su u Monarhiji već sredinom 16. stoljeća (Doduše, uglavnom vezano za izradu karata utvrda duž ugarskih i hrvatskih granica.) te za vrijeme dok je princ Eugen Savojski (1663.-1736.) bio glavni zapovjednik carske vojske (odnosno *Oberkommandierender der kaiserlichen Armee*, a od 1703. godine *Präsident der obersten militärischen Zentralbehörde, des Hofkriegsrates*) kada je na njegovu naredbu izrađena znatna količina karata za sva bojišta. *** *Militärkartographie in der Österreichischen Monarchie bis zur Ersten Landesaufnahme*, plakat izrađen i izložen u Saveznome uredu za baždarenje i mjeriteljstvo (BEV) povodom 250. obljetnice Prve izmjere u Beču (13.-14. svibnja 2014. godine).

³ U svrhu uvođenja jedinstvenoga oporezivanja (1748.), Marija Terezija donosi takozvane urbarske regulacije kojima su uređeni feudalno-kmetски odnosi te popisana dominikalna i rustikalna zemljišta u takozvani dominikalni i rustikalni katastar. No, budući da taj Terezijanski katastar ne prati kartografska i pisana dokumentacija (ekonomski operati i slično), on se po svojim svojstvima bitno razlikuje od kasnijih katastara nastalih na osnovi topografske i ekonomske izmjere zemlje. Vidi definicije natuknica „*Kataster*”, „*Kataster (Theresianischer Kataster)*” i „*Kataster (Franziseischer oder Stabiler Kataster)*” u Arhivskom glosaru Državnoga arhiva Tirol: <https://www.tirol.gv.at/kunst-kultur/landesarchiv/glossar/archivglossar-kl/> (Pristupila 20. svibnja 2013.)

⁴ Prva izmjera, izvedena 1764.-1787., zahvatila je i prostor tadašnje Hrvatske i Slavonije (no ne i Istre i Dalmacije, koje su u to vrijeme bile u sastavu Mletačke Republike). Vidi: Ivan Erceg, *Jozefinski katastar grada Rijeke i njegove uže okolice (1785/87)*, Zagreb: Školska knjiga, 1998, i Ivana Horbec, »Nastanak jozefinskih zemljovida u okviru vojnih reformi. (The Landsurvey of Joseph II. in context of military reforms)«, *Lucius*, zbornik radova Društva studenata povijesti „Ivan Lučić Lucius” 1. (2002): 123-130 i 135-141. Izmjerom nisu bili obuhvaćeni Tirol, Voralberg i Lombardija. *** *Erste oder Josephinische Landesaufnahme (1764-1787)*, plakat izrađen i izložen na simpoziju povodom 250. obljetnice Prve izmjere, održanome u BEV-u u Beču (13.-14. svibnja 2014. godine).

⁵ Težinu problema (ne)snalaženja vojske na terenu za vrijeme spomenutoga rata (1756.-1763.) vrlo slikovito opisuju grof F. M. Lacy u pismu grofu L. J. Daunuu. Vidi: I. Horbec, »Nastanak jozefinskih zemljovida u okviru vojnih reformi«: 143-147.

zultiralo samo priručnim i tek približno točnim skicama terenskih mjerenja.⁶ Stoga su i Jozefinski katastar, izrađen na osnovi Prve izmjere i netom uvedeni Jozefinski porezni sustav (1785. godine), baziran na bruto prihodu, vrlo brzo ukinuti (u proljeće 1790. godine).⁷ Poučen kumuliranim katastarskim obavijestima i iskustvima Milanškoga, Terezijanskoga i Jozefinskoga katastra, Franjo I. pristupa novoj - ovoga puta znanstveno i metodički temeljito pripremljenoj - izmjeri cijele Monarhije (1806.)⁸ i uvođenju takozvanoga Stablnoga katastra (*Stabiler Kataster*), nazvanoga po njemu i Katastar Franje I. (*Franziseischer Kataster*).⁹

Patent Franje I. iz 1817. godine

Osim same topografske izmjere zemlje i izrade preciznih vojnih zemljovida glavni je cilj cijeloga pothvata bio uvođenje novoga, ujednačenoga, pravednoga i stablnoga poreznog sustava¹⁰ baziranoga ovoga puta na neto prihodu.¹¹ Pod pojmom „ujednačen,

⁶ Treba, naime, naglasiti da su izvjesni tehnički preduvjeti potrebni za efikasnu provedbu snimanja, koji su u to doba već postojali, često zanemarivani u korist brze vojne izmjere. [Preuzeto s gore spomenutoga plakata: *** *Erste oder Josephinische Landesaufnahme (1764-1787)*.] Prema J. Senderdiju, „Kada nema na raspolaganju dovoljno vremena ni odgovarajućih instrumenata, snimanje se vrši od oka.“, „a la vue“. Janko Senderdi, »Prvi zemaljski - jozefinski premjer«, *Geodetski list* 1-3, Zagreb: Hrvatsko geodetsko društvo, 1958, 67.

⁷ To mu je ujedno bila i glavna zamjerka jer je to dovelo do neujednačenoga oporezivanja. [Werner Drobesh, »Bodenerfassung und Bodenbewertung als Teil einer Staatsmodernisierung. Theresianische Steuerrektifikation, Josephinischer Kataster und Franziseischer Kataster.«, *Histoire des Alpes - Storia delle Alpi - Geschichte der Alpen* (2009/14): 165-169. Izvor: http://www.arc.usi.ch/2009_12_labi_rivista.pdf (Pristupila 17. travnja 2012.) (Dalje: W. Drobesh, »Bodenerfassung und Bodenbewertung als Teil einer Staatsmodernisierung«).] Osim toga, nova porezna politika izazvala je žestoku reakciju i otpor plemstva koje je njome bilo direktno pogođeno. Vidi više u: Maja Katušić, »Pregled političkih zbivanja (Survey of political events)« u: *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, ur.: Lovorka Čoralić, Zagreb: Matica hrvatska, 2013, 19-21.

⁸ Druga izmjera Habsburške Monarhije (*Franziseische Katastralvermessung*) započela je 2. travnja 1806. godine. Iste je godine u Beču osnovan i Astronomsko-trigonometrijski odjel pa se stoga 1806. godina uzima kao službeni početak državnog mjeriteljstva u Austriji. *** *Zweite oder Franziseische Landesaufnahme (1806-1869)*, plakat izrađen i izložen na simpoziju povodom 250. obljetnice Prve izmjere u BEV-u u Beču (svibanj 2014. godine).

⁹ (To jest sustavnog popisa vlasnika/posjednika zemljišnih čestica te klasiranja i bonitiranja zemljišta.) Vidi više u: Mirela Slukan-Altić, »Povijest stablnog katastra Dalmacije - u povodu 170. obljetnice Arhiva mapa za Dalmaciju (1834 - 2004)«, *Grada i prilozi za povijest Dalmacije* 19, Split: Državni arhiv u Splitu, 2004, 7-47.

¹⁰ („[...] ein [...] in seiner Anwendung festes System der Grundsteuer [...] die Anwendung des Begriffes der strengsten Gerechtigkeit [...]“) Vidi Carev patent (odnosno uredbu br. 162/1817.): »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«, tiskanaj u: *** *Sr. k. k. Majestät Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die oesterreichischen, böhmischen und galizischen Erbländer*, 45. Band, Wien: K. k. Hof- und Staats-Druckerey, 1819, 391-392 [koja se, inače, čuva u biblioteci BEV-a pod signaturom C 6312/002. Vidi: *** *Literaturverzeichnis Franziseischer Kataster (2009)*: 1-14. Izvor: <http://www.bev.gv.at> (Pristupila 20. veljače 2013.)]. (Dalje: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«).

¹¹ („Die Grundsteuer wird nach dem reinen Ertrage bemessen und angelegt.“) Vidi članke br. 4-6 i 11 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 392-394. Svrha poreza bila je ponovno napuniti

pravedan i stabilan sustav” podrazumijevalo se da godišnja porezna stopa bude pototno jednaka i stabilna („*stabile Quote*”)¹² za sve pokrajine, okruge, kotare i općine te za svakog pojedinačnog poreznog obveznika (*Contribuent*)¹³ diljem cijele Monarhije.¹⁴ U tu je svrhu već 1810. godine u Beču osnovano „Dvorsko povjerenstvo za uređenje zemljarine” (*Grundsteuerregulierung-Hofcommission*) te angažiran general Richter von Binnenthal, istaknuti vojni geograf,¹⁵ koji je izradio „Naputak za časnike angažirane oko izmjere”,¹⁶ a 1816. godine osnovano je „Povjerenstvo za osnivanje katastra”. Koncem sljedeće godine (23. prosinca 1817.) Franjo I. izdaje i takozvani „Carev patent o uvođenju stabilnoga katastra” (*Allerhöchstes Patent über die Einführung des stabilen Katasters*),¹⁷ u kojemu se (u članku broj 1) ističe da izmjeru moraju obaviti vlastiti, znanstveno obrazovani i praktično uvježbani mjernici iz vojnog i civilnog staleža¹⁸ te da porezu podliježe uporaba kako zemljišta tako i zgrada.¹⁹ Patent se, inače, sastojao od ukupno dvadeset i šest članaka, koji su zbog svoje važnosti za razumijevanje načina provedbe i uspostave novog katastra u Monarhiji, pa tako i u Dalmaciji, ovdje podrobnije analizirani.

S obzirom da je provedba toga pozamašnog pothvata (Druge izmjere cijele Habsburške Monarhije) iziskivala mnogo vremena, visoke troškove²⁰ i ogroman broj pomoćne radne snage (*Hilfsarbeiter*), Patentom je bilo određeno da se s uvođenjem

---

ispraznjenu državnu blagajnu. O problemu financiranja vojne sile i potrebi uvođenja nove porezne politike vidi više u: I. Horbec, »Nastanak jozefinskih zemljovida u okviru vojnih reformi«: 126-127.

¹² Vidi članak br. 26 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 398.

¹³ Vidi uvod Careva patenta: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 391.

¹⁴ („[...] wird die jährlich [...] von uns ausgesprochene und postulierte Summe der Grundsteuer in der Art umgelegt, daß jede Provinz, jeder Kreis, jeder Distrikt, jede Gemeinde, und jeder einzelne Grund- und Hausbesitzer vom hundert des ausgemittelten reinen Ertrages einen der festgesetzten Steuersumme entsprechenden gleichen Antheil als Grundsteuer an den Staat zu entrichten hat.”) Vidi članak br. 17 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 396.

¹⁵ O Franzu Xaver Richter von Binnenthal vidi više u: Rudolf Vierhaus, *Deutsche biographische Enzyklopädie*, 2. Ausgabe, ur.: Bruno Jahn, K. G. Saur Verlag, München (2006): 371.

¹⁶ (*Instruktion für die bei der k.k. österreichischen Landesvermessung angestellten Offiziere*), koji se čuva u biblioteci BEV-a u Beču, pod signaturom B411/001, B 411/002). „Naputak za stabiliziranje trigonometrijskih signala prilikom detaljnog snimanja za potrebe stabilnoga katastra” (*Instruktion über die Stabilisierung der trigonometrischen Signale bei Gelegenheit der Detailaufnahme des Stabilen Katasters*) izraden je dvije godine kasnije (1817.), a pohranjen je u Štajerskome državnom arhivu u Grazu (Steiermärkisches Landesarchiv, Sammlung Allmer, pod signaturom K 3/24. Vidi: *** *Literaturverzeichnis Franziszeischer Kataster*: 1-14.

¹⁷ (Radi se o prije spomenutoj uredbi br. 162/1817.) *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 391-398.

¹⁸ Vidi članak br. 8 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 393.

¹⁹ („Der Grundsteuer unterliegen die Nutzungen von Grund und Boden, und jene von Gebäuden.”) *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 392, članak br. 1.

²⁰ Prema podacima Otta Kloibera državni proračun Monarhije stajalo je to u konačnici čak osamnaest milijuna guldena. Otto Kloiber, »100 Jahre Evidenzhaltung des Grundkatasters« u: *100 Jahre Führung des Katasters: 1883 - 1983*, Wien: BEV, 1983, 3.

katastra ne započinje u svim njemačkim i talijanskim pokrajinama istovremeno nego da se stvar poduzima pojedinačno po pokrajinama (s time da Bečki dvor zadržava pravo odrediti redosljed provođenja pothvata).²¹ Izmjera se, prema odredbi Patenta,²² provodila po općinama te se za svaku općinu izrađivao vlastiti katastarski plan (što je potvrđeno i odredbom izrečenoj u članku broj 119 Katastarskoga i mjerničkoga naputka iz 1820. godine).²³ Općinama za koje treba izraditi vlastitu katastarsku kartu smatrala su se ona tijela koja su političkom podjelom dobila taj status.²⁴ Prema odredbama spomenutoga Naputka vrhovnu upravu za katastarsku izmjeru (*Oberleitung des Katastral=Vermessungs=Geschäftes*) u svakoj pokrajini ustrojava Pokrajinsko povjerenstvo (neposredno podređeno Dvorskome povjerenstvu u Beču), u čijoj je nadležnosti bilo u okruzima odrediti općine koje će imati prioritet izmjere te utvrditi redosljed kojim dotičnu pokrajinu treba nastaviti premjeravati.²⁵ Što se izmjere i uvođenja katastra u Istri i Dalmaciji tiče,²⁶ treba spomenuti da je izmjera Istre izvedena u razdoblju od 1817. do 1825. godine, a da se s premjerom Dalmacije započelo 1822. godine u Zadru.²⁷ Od 1830. do 1834. godine radovi su nakratko prekinuti,

²¹ Vidi uvod Careva patenta i članke br. 24-25 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 391-392 te 398.

²² (»Er wird [...] für jede Gemeinde eine eigene Mappe verfaßt, in welcher ihr Umfang, ihre Begränzung, und jede einzelne inner derselben gelegene Grundfläche nach Verschiedenheit der Cultursgattung, der Person des Eigenthümers, der natürlichen oder künstlichen Begränzung, in der topographischen Lage, Figur, und in dem angenommenen Maßstabe bildlich dargestellt ist«.) Vidi članak br. 9 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 393.

²³ Naputak je pohranjen u Štajerskome državnom arhivu u Grazu (*Steiermärkisches Landesarchiv, Sammlung Allmer*) pod signaturom K 3/24 te objavljen na web stranici austrijskoga Saveznog ureda za baždarenje i mjeriteljstvo iz Beča (BEV): <http://www.bev.gv.at> (Pristupila 20. listopada 2013.) [Dalje: *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*.]

²⁴ Vidi: *** *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 120.

²⁵ Vidi: *** *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članci 4-9 i 132.

²⁶ (Koje su odlukama Bečkoga kongresa 1815. godine i službeno ušle u sastav austrijskog dijela Monarhije.) Razdoblje Druge austrijske uprave u Dalmaciji započelo je, doduše, već 1813. godine ulaskom austrijskih trupa u Dalmaciju, odnosno 1814. godine ulaskom istih u Dubrovnik i Boku kotorsku. Frane Ivković, »Organizacija uprave u okrugu Split za vrijeme druge austrijske vladavine od 1814. - 1918. godine« u: *Božić-Bužančić zbornik - Zbornik radova posvećenih sedamdesetogodišnjici života Danice Božić-Bužančić*, Split (1996): 893. Treba također spomenuti da je za Dalmaciju provedena i izrada tajnih zemljovida koji su bili »čuvani 'ispod sedam pečata', samo za prve ljude vojnih i državnih krugova Monarhije [...]» - u dvije faze: za dalmatinsku obalu i otoke od 1819. do 1821. godine, a za kopneni dio Dalmacije od 1851. do 1854. godine. Vidi u: Mirko Valentić, »Predgovor« u: *Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća. Gradiška pukovnija*, urednici: Mirko Valentić, Milan Kruhek i Alexander Buczynski, Hrvatski institut za povijest, Zagreb (1999).

²⁷ Irena Benyovsky, *Trogir u katastru Franje I.*, Zagreb, Hrvatski institut za povijest - Državni arhiv u Splitu (2005): 8. Geodetsko-katastarski radovi u ugarskom dijelu Monarhije započeli su tek 1847. godine. O ranijim izmjerama Dalmacije vidi primjerice: Lena Mirošević i Miljenko Lapaine, »Böttnerov inventar i druga obavijesna pomagala za zbirku Mape Grimani«, *KiG 13*, Zagreb (2010): 20-49; Lena Mirošević i Miljenko Lapaine, »Pisma ovlaštenih mjernika - Letters of chartered Land Surveyors at the State Archive in Zadar«, *KiG 10*, Zagreb (2008): 28-47 te Mirela Slukan-Altić, »Povijest mletačkog katastra Dalmacije. History of the Venetian cadastre of Dalmatia«, *Arhivski vjesnik*, god.

nakon čega su ponovo nastavljene do 1838. godine kada je napokon cijela Dalmacija premjerena.²⁸ Treba spomenuti da je Stabilni katastar u Dalmaciji stupio na snagu 1852. godine.²⁹ (Geodetsko-katastarski radovi u ugarskome dijelu Monarhije započeli su tek 1847. godine,³⁰ s time da je Druga izmjera cijeloga Carstva završena 1869. godine.)³¹ Katastarska izmjera Dalmacije obavljala se u skladu s njezinim tadašnjim granicama i upravno-teritorijalnim ustrojem.³² [Carevim patentom od 3. kolovoza 1816. Dalmacija s Dubrovnikom i Kotorom izdvojena je u zasebnu austrijsku pokrajinu, odnosno krunovinu, Kraljevinu Dalmaciju,³³ koja se tada prostirala od Raba do Budve,³⁴ a nakon Berlinskoga kongresa (1878.) do Bara.³⁵] Teritorijalno-upravno gledano, Dalmacija je tijekom Druge austrijske uprave doživjela brojne preustroje, koji su se neposredno odražavali i na sam katastar odnosno katastarske općine,³⁶ koje su zbog toga spadale pod jurisdikciju čas jednoga, čas drugoga kotara. Nakon završene

43, Hrvatski državni arhiv, Zagreb (2000): 171-198.

²⁸ Miroslav Rožman i Ljerka Šimunković, *Carski mjernik i leksikograf. Agrimensore imperiale e lessicografo Antonio Putti*, Split: Hrvatsko-talijanska kulturna udruga Dante Alighieri Split i Državni arhiv Split, 2003, 46.

²⁹ (S iznimkom kotorskoga i dubrovačkoga okruga, u kojima se plaćanje zemljarine uvodi već 1850. godine.) Stjepan Ćosić, »Obilježja i ustroj austrijske vlasti u Dalmaciji u doba apsolutizma«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 40 (1998): 354.

³⁰ Hrvatska i Slavonija izmjerene su u razdoblju od 1847. do 1877. godine. Vidi: Mirela Slukan Altić, »Instrukcija za arhivare mapa - Prva arhivistička uputa za specijalizirane arhive«, *VIA sv. 8-10*, Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2007, 83.

³¹ Monarhija je (1869.-1887.) provela i Treću zemaljsku izmjeru (takozvanu *Dritte oder Franzisco-Josephinische Landesaufnahme*) te (1896.) započela i Četvrtu (takozvanu *Vierte Landesaufnahme oder Präzisionsaufnahme*), koja je provedena u tri faze (1896.-1915., 1921.-1938. i 1946.-1987.). Preuzeto s: *** *Dritte oder Franzisco-Josephinische Landesaufnahme (1869-1887)* te *** *Vierte Landesaufnahme oder Präzisionsaufnahme (1896-1987)*, plakati izrađeni i izloženi na simpoziju povodom 250. obljetnice Prve izmjere u BEV-u u Beču (13.-14. svibnja 2014. godine).

³² O pretenzijama Habsburgovaca na Dalmaciju (i Dubrovačku Republiku) tijekom 18. i početkom 19. stoljeća vidi više u: Ivana Horbec, »Habsburška Monarhija«, u: *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*, ur.: Lovorka Čoralić, Zagreb: Matica hrvatska, 2013.: 425-428.

³³ Treba, međutim, istaknuti da se u zaglavlju katastarskih obrazaca, na kojima su ispisane sve administrativne instance pod koje spada dotična katastarska općina (naziv kotara, okruga i tako dalje), Dalmaciju naziva *Provincia della Dalmazia (Pokrajina Dalmacija)* - naziv *Kraljevina Dalmacija* se tu, dakle, ne koristi. Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* poglie iz 1837. godine te katastarsku dokumentaciju svih ostalih mljetskih općina u: HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju: kutije 3, 38, 181, 506, 338 te 260.

³⁴ F. Ivković, »Organizacija uprave u okrugu Split za vrijeme druge austrijske vladavine od 1814. - 1918. godine«: 894.

³⁵ Vidi: Stijepo Obad, »Dalmacija u preporodnom ozračju 1848/49. godinu« u: *Katalog izložbe Dalmacija 1848./49.*, Zadar: DAZD, 1999, 6 te Frane Ivković, »Ustroj uprave u Boki kotorskoj od francuske uprave 1807. do kraja druge austrijske uprave 1918. godine«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU* 53 (2011): 195.

³⁶ U razdoblju od dvanaest godina snimljene su ukupno 744 katastarske općine, uključujući i dio današnjega Crnogorskog primorja. Vidi više: Marijan Božičnik, »Povodom 160. obljetnice katastarske izmjere u Hrvatskoj«, *Geodetski list* 10-12 (1978): 286-288.

izmjere i uspostave katastra uslijedilo je uvođenje novoga poreznog sustava (prema stabilnoj kvoti), za što je Patentom bilo određeno da se počne provoditi tek kada u svim pokrajinama budu za to stvoreni uvjeti.³⁷

Što se procjene i računanja zemljišnoga neto prihoda (*reiner Grundertrag*) tiče, on se prema uputi iz Patenta trebao izračunati na osnovi prosječne (uobičajene) proizvodnje poljoprivredne kulture u dotičnoj katastarskoj općini i to prema lokalnim i ekonomskim odnosima koji su vladali u dotičnoj pokrajini³⁸ te prinosu u prosječno plodnim godinama.³⁹ Porez na zgrade trebalo je izračunati prema njihovoj kapitalnoj vrijednosti, to jest prema površini zemlje na kojoj zgrada leži odnosno prinosu (*Ertrag*) koji bi se ostvario da se čestica koristila u poljoprivredne svrhe te prema visini najamnine (*Zins*) koju zgrada ostvaruje ili bi mogla ostvariti⁴⁰ (pri čemu je troškove održavanja i starost građevine trebalo uzeti u obzir prilikom izračunavanja poreznoga odbitka).⁴¹ Računanje neto prihoda od zemlje ili zgrade trebalo je izvršiti na osnovi ekonomske izmjere, kartiranja i procjene prihoda.⁴² U tu su svrhu izrađene takozvane procjene (*Schätzungselaborate*) u kojima je izvršena inventarizacija i vrednovanje tipova i klasa zemljišta te način njegove uporabe (prema kulturama).⁴³

³⁷ („[...] wird [...] die eigentlich stabile Quote für die Provinz im Ganzen aber erst dann bestimmt, wenn aus der Vollendung der Erhebungen in allen Provinzen das richtige Verhältnis derselben unter einander hervorgegangen ist.“) Vidi članak br. 26 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 392-393.

³⁸ Vidi članak br. 10 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 392-393.

³⁹ („[...] welches der Grundbesitzer von jeder ihm angehörigen Oberfläche nach der dermahligen Cultur-gattung, bey Anwendung der gemeindeüblichen Cultivirungsart in Jahren gewöhnlicher Fruchtbarkeit beziehen kann [...]“.) Vidi članak br. 5 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 392-393.

⁴⁰ („Als Nutzungen von Gebäuden werden der Grundsteuer einbezogen: der Ertrag, welche die Area, die das Gebäude einnimmt, im Wege der Urproduction abwerfen kann, wenn sie in solcher benützet würde, und der Zins, den das Gebäude selbst trägt oder zu tragen vermag.“) Vidi članak br. 3 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 392.

⁴¹ („[...] wird die nothwendige Unterhaltung derselben, und auf den im Verlaufe einer bestimmten Zeit ganz oder zum Theile zu gehenden Capitalswerth, durch einen verhältnißmäßigen Anschlag Rücksicht genommen [...]“.) Vidi članak br. 6 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 393.

⁴² („[...] erfolgt im Wege der ökonomischen Vermessung und Mappirung, und der Schätzung.“) Vidi članak br. 7 u: *** »Einführung eines neuen Grundsteuersystems«: 393. Vidi primjerice: HR DAST, 152, AMID: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopoglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁴³ Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopoglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

Procjena prihoda uzimala je u obzir položaj i kvalitetu zemljišta⁴⁴ te prosječni pri- nos kultiviranih zemljišnih čestica koji bi se postigao prosječnom marljivošću („*bey Anwendung des gewöhnlichen Fleißes*”),⁴⁵ što drugim riječima znači da se veća marljivost nije sankcionirala. Osim toga, prije usvajanja rezultati izmjere i procjene davali su se na uvid zainteresiranim stranama (vlasnicima ili korisnicima), koji su imali pravo na prigovor i reklamaciju, a ako su pritužbe bile osnovane, uvažavane su.⁴⁶ Promjene vlasnika/posjednika posebno su evidentirane tako da je porezna obveza uvijek određivana stvarnome vlasniku/posjedniku.⁴⁷ Treba također istaknuti da se prilikom procjene i utvrđivanja neto prihoda kapitalni ili novčani dugovi vlasnika ili posjednika („*Eigenthümer oder Besitzer*”), njegove eventualne kolonatske ili kmetske obveze u vidu desetine („*Roboth- und Zehentverbindlichkeiten*”), davanja u naturi ili slično⁴⁸ nisu uzimale u obzir – za razliku od elementarnih nepogoda („*Elementar=Unfälle*”), poput poplava, požara i sličnih katastrofa), koje su mogle biti razlogom za ostvarivanje privremene (djelomične ili potpune) porezne olakšice („*zeitweise gänzliche oder theilweise Grundsteuer=Nachlässe*”) ili potpunoga ukidanja porezne obveze („*Aufhebung der Abgabe*”).⁴⁹ Neplodni planinski predjeli, stjenoviti tereni, javne površine (ceste, rijeke, kanali i slično), groblja, zgrade državnih ustanova, crkve, vojne kasarne i bolnice nisu podlijegale porezu, dok su, primjerice, aluvijalni riječni nanosi (od-

⁴⁴ Vidi članak br. 12 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 392. Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁴⁵ Vidi članak br. 2 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 392.

⁴⁶ Vidi članke br. 16 i 17 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 395-396. Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁴⁷ Vidi članak br. 18 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 395. U tu je svrhu 1883. donesen i novi „Zakon o održavanju katastra” [*Andeutungen hinsichtlich des Verfahrens bei Ausführung der Vermessungsarbeiten und bei der Durchführung der Veränderungen in den Operaten des Grundsteuerkatasters zum Zwecke der Evidenzhaltung desselben auf Grund des Gesetzes vom 23. Mai. 1883, RGBl. Nr. 83 (Gesetz über die Evidenzhaltung des Grundsteuerkatasters, skraćeno zvan: Evidenzhaltungsgesetz)*], kojim se dodatno reguliralo održavanje i aktualiziranje katastarskih zapisa. Nakon toga je u Zadru osnovana i „Uprava očevidnosti zemljarinskoga katastra”, čija je glavna zadaća bila je revizija stanja zemljišta. Vidi više: K. Schwarzingler, »100 Jahre Führung des Grundkatasters«: 23-29 te Nataša Bajić-Žarko, »Povijest katastra Dalmacije«, uvodna studija u: *Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju – Katastar Dalmacije 1823. – 1975. Inventar, inventar izradila Nataša Bajić-Žarko*, Zagreb: Hrvatski državni arhiv Zagreb i Split: Državni arhiv u Splitu (2006): 14 i 29. (Dalje: N. Bajić-Žarko, »Povijest katastra Dalmacije«.)

⁴⁸ Vidi članak br. 14 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 395.

⁴⁹ Vidi članke br. 19 i 20 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 397.

nosno novonastala zemljišta) oporezivani, pri čemu su se, doduše, uzimali u obzir izdaci potrebni za pretvaranje takvoga terena u poljoprivredno zemljište.⁵⁰

Katastarski i mjernički napatuk iz 1820. godine

Kako je i samim Carevim patentom (u članku broj 15) bilo predviđeno i najavljeno, uslijedile su detaljne upute i napuci vezani za terestrička geodetska mjerenja, kartiranje i procjenu („*detaillirte Instructionen*”), a prema potrebi i okružnice („*Circular=Verordnungen*”).⁵¹ Tako već 1818. godine izlazi jedinstveni „Katastarski i mjernički napatuk za stabilni katastar” za sve pokrajine,⁵² koji 1819. godine dorađuje i poboljšava pukovnik Ludwig August Freiherr von Fallon.⁵³ No, i taj se Napatuk mijenja i dopunjuje još preciznijim uputama pa 1820. godine izlazi novi „Katastarski i mjernički napatuk”⁵⁴ (vidi prilog broj 2, slike broj 1 i 2). S obzirom da je za pravilno razumijevanje i interpretiranje katastarske dokumentacije važno znati tko je (vezano za zemaljsku izmjeru i uspostavu katastra) što, kada, gdje, u kojem roku, na koji način i s kakvim instrumentima trebao napraviti te tko je i kako za što bio odgovaran, kakve su bile sankcije za eventualne pogreške prilikom mjerenja i slična pitanja, za potrebe ovoga rada taj je Napatuk (iz 1820. godine) preveden s njemačkoga na hrvatski jezik i nalazi se u prilogu broj 1.⁵⁵ Da bi se izbjeglo suvišno ponavljanje, odredbe tog Napatuka (*Katastral-Vermessungs-Instruktion 1820*) nisu stoga ovdje pojedinačno prepričavane nego je samo ukratko opisana njegova struktura i sadržaj, uz kraće zadržavanje

⁵⁰ Vidi članke br. 21 i 22 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 397.

⁵¹ Vidi članak br. 15 u: *** »*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*«: 395.

⁵² (*Katastral=Vermessungs=Instruktion vom 28. März 1818*) Vidi: Joseph Linden, *Die Grundsteuerverfassung in den deutschen und italienischen Provinzen der österreichischen Monarchie, mit vorzüglicher Berücksichtigung des stabilen Katasters, Erster Theil*, Wien: Verlag Friedrich Volke's Buchhandlung, 1840, 273.

⁵³ Ludwig August Freiherr von Fallon, general bojnik i kartograf, koji je 1805. godine postavljen za ravnatelja *Generalquartiermeisterstaba* odnosno Glavnoga stožera intendanture. Novi je napatuk nazvan „Napatuk za katastarsko trianguliranje” (*Instruktion für die Kataster-Triangulierung, bearbeitet von Oberst Fallon*).

⁵⁴ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*.

⁵⁵ Glede godine nastanka ovog Napatuka (1820.) treba istaknuti da je ona rukom dopisana u gornjemu lijevom kutu prve stranice, dok je u desnome kutu (iste stranice) dopisana riječ koja je teže čitljiva (a za koju pretpostavljam da glasi „*Selten!*” odnosno „*Rijetko!*” i da se odnosi na broj primjeraka ovoga Napatuka). Treba također spomenuti da je u veljači 1824. godine i taj Napatuk u nekim svojim dijelovima mijenjan i proširivan pa te godine izlazi i novi Napatuk, koji tada broji 518 članaka. Dorađivanjem uputa i njihovim prilagođavanjem novim zakonima i tehničkim dostignućima nastaju i novi Napuci 1830., 1840. i tako dalje, a što potvrđuje da se doista nastojalo pothvat izvesti onako kako je i zamišljeno (naime, znanstveno i dobro organizirano). Vidi: *** *Sr. k. k. Majestät Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die Oesterreichischen, Böhmischen und Galizischen Erbländer* te *** *Literaturverzeichnis Franziszeischer Kataster*: 1-14.

na tek nekoliko odredbi koje su mi se činile posebno važne (primjerice odredbe vezane za način utvrđivanja i bilježenja vlasnika/posjednika, posebno njegovoga statusa i slično). Spomenuti Naputak sastoji se, inače, iz šest dijelova (s ukupno 477 članaka), koji su podijeljeni na ukupno trideset i pet odjeljaka (*Abschnitte* - označenih rednim brojevima, uvijek počevši od broja jedan pa dalje), od kojih neki imaju i pododjeljke (označene slovima, uvijek počevši od slova *a* pa dalje), u kojima su opisani poslovi i postupci vezani za izvođenje zemaljske izmjere i katastarske evidencije. Članci Naputka numerirani su kronološki (počevši od broja 1 do broja 477).⁵⁶

Prvi se dio Naputka⁵⁷ sastoji iz šest odjeljaka, a opisuje ustroj katastarske uprave (*Behörde zur Leitung und Ausführung der Katastralvermessung*) te djelokrug i međusobnu povezanost uprave i osoblja zaduženog za upravljanje i provedbu katastarske izmjere.⁵⁸ U prva se tri odjeljka definiraju dužnosti i obveze te prava Dvorskoga, Pokrajinskoga i Okružnoga povjerenstva za reguliranje zemljišnog poreza.⁵⁹ (Što se ustroja katastra u Dalmaciji tiče, u Zadru je već 1828. godine osnovana takozvana „Direkcija za katastarsku izmjeru”, unutar koje je djelovao i „Inspektorat katastarske izmjere”, dok je „Ured za katastarski popis” osnovan 1842. godine.⁶⁰)

U sljedećim člancima prvog dijela Naputka govori se o poslovima Ravnateljstva i Podravnateljstva za trigonometrijsko trianguliranje (*trigonometrische Triangulierungs-Direction und-Unterdirection*),⁶¹ osoblju za grafičko trianguliranje i detaljnu izmjeru⁶² te o poslovnim vezama i povezanosti katastarske uprave i pojedinaca s administrativnom upravom i njihovim službenicima.⁶³ Osoblje za grafičko trianguliranje i detaljnu izmjeru sačinjavali su (upravo onako kako je Carevim patentom, u članku broj 8, i bilo predviđeno) najsposobniji austrijski vojni topografi, crtači te različiti drugi civilni geodetski stručnjaci, uglavnom stranci, ali dijelom i domaći ljudi, među kojima i

⁵⁶ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*. (Izvor: <http://www.bev.gv.at> - Treba napomenuti da u tome Naputku nedostaje stranica broj tri, to jest članci od broja deset do broja osamnaest.)

⁵⁷ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, članci: 1-80. Ovdje treba još jednom napomenuti da u korištenim Instrukcijama nedostaje stranica broj tri.

⁵⁸ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, članci: 10-18.

⁵⁹ (*Grundsteuer-Regulierungs-Hof-Commission, Grundsteuer-Regulierungs-Provinzial-Commission i Kreis-Commission*). *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, članci: 4-18.

⁶⁰ I. Benyovsky, *Trogir u katastru Franje I.*: 8.

⁶¹ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, članci: 19-25. (Vidi priloge broj 3-6, slike broj 3-9.)

⁶² Vidi: *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, članci: 26-78. Tu su opisani tipovi terenskih i uredskih poslova vezanih za katastarsku izmjeru te opisane funkcije, nadležnosti i dužnosti katastarskoga osoblja.

⁶³ (*Von der Geschäftsverbindung der für den Kataster bestimmten Behörden und Individuen mit den Behörden und Beamten der Administration*). *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, članci: 79-80.

brojni nosači mjernih instrumenata.⁶⁴ Posloženi po hijerarhiji, od najviše do najniže funkcije, u osoblje zemaljske izmjere spadali su: pokrajinski ravnatelj Odjela za mapiranje (*Provinzial-Mappirungs-Direktor*), podravnatelj Odjela za mapiranje (*Mappirungs-Unterdirektor*), nadzornik za mapiranje (*Mappirungs-Inspektor*), grafički triangulator (*graphischer Triangulator*), geometar (*Geometer*), geometarski pripravnik ili pristav odnosno adjunkt (*Adjunkt*), mjernički tehničar odnosno figurant (*Figurant*), indikator (*Indicator*), kojega je postavljala općina (birajući pritom uvijek najmanje dva mjerodavna muškarca, koji su s pravnoga gledišta bili dobro upoznati s lokalnim okolnostima i odnosima) te pomoćni radnik odnosno nadničar (*Handlanger*), koji je u pravilu bio aktivni vojnik.⁶⁵ O težini zadatka i o tome koliko je posao carskog mjernika (njem. *k. k. Landmesser / k. k. Feldmesser*, tal. *Agrimensore imperiale*) bio tegoban i mukotrpan, vrlo ilustrativno govore i podaci Marijana Božičnika, koji spominje da su terenske skupine mjernika i njihovih pomoćnika radile i po dvanaest do četrnaest sati na dan i to čak i subotom, bez obzira na vremenske uvjete.⁶⁶ U tome se doista zahtjevnome topografsko-geodetskom pothvatu posebno istaknuo znameniti carski mjernik Antonio Putti iz Padove, čiji se potpis nalazi na brojnim kartama diljem Dalmacije.⁶⁷ (Vidi, primjerice, prilog broj 3, kartu broj 1.)

U drugome se dijelu Naputka⁶⁸ (koji je podijeljen na tri odjeljka) nalaze upute o pripremama za detaljno snimanje. Drugim riječima, tu su dane upute o načinu grafičke triangulacije (vidi priloge broj 4 do 5, slike broj 3 do 5), odnosno određivanju glavne grafičke mreže, načinu preuzimanja i unosa grafičkih točaka, načinu snimanja postojećih općinskih granica (uz njihovo eventualno korigiranje i konačno definiranje, ako su granice bile sporne) te o načinu obilježavanja i osiguranja granica vlasništva. Svrha grafičkoga trianguliranja sastojala se u određivanju točaka potrebnih za detaljno snimanje. Njih su u svakom okrugu određivala dva do tri najvjepštija geometra s jednako toliko pomoćnika pod nadzorom podravnatelja i to godinu dana prije početka detaljnoga snimanja.⁶⁹ U svrhu provedbe grafičke triangulacije u svakoj su se kvadratnoj

⁶⁴ M. Božičnik, »Povodom 160. obljetnice katastarske izmjere u Hrvatskoj«: 286.

⁶⁵ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 26-80.

⁶⁶ M. Božičnik, »Povodom 160. obljetnice katastarske izmjere u Hrvatskoj«: 288.

⁶⁷ M. Rožman i Lj. Šimunković, *Carski mjernik i leksikograf - Agrimensore imperiale e lessicografo, Antonio Putti*: 44-52. Vidi također: HR DAST, 152, AMID.

⁶⁸ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 81-183.

⁶⁹ Grafičke su se točke unosile na geometarske triangulacijske listove (nazivane u Naputku različitim nazivima: *Blätter*, *Aufnahmeblätter* ili *Tischblätter*) sa šestarom (*Zirkel*) u razmacima koji su bili označeni u protokolu u mjerilu 1"=40', što znači da je jedan palac (*Zoll* — to jest 2,54 cm) na planu bio jednak četrdeset hvati (*Klafter*) u naravi, s time da se hvat dijelio na šest stopa, a jedna stopa na dvanaest palaca pa je jedan hvat iznosio 72 palca. Drugim riječima, mjerilo plana iznosilo je 1:2.880,

milji određivale tri trigonometrijske točke među kojima je morala biti jedna iz koje se mogla vidjeti barem jedna od preostale dvije točke.⁷⁰ Grafičko trianguliranje moralo je biti napravljeno na najvećoj razini točnosti. Pogreške u grafičkome trianguliranju popravljale su se o trošku triangulatora,⁷¹ a preuzimanje mjera na planu triangulator je morao obavljati isključivo onih dana kada nije mogao raditi na terenu.⁷²

Treći dio Naputka⁷³ posvećen je detaljnom snimanju, a podijeljen je u devet odjeljaka koji pobliže govore o vrstama mjernih instrumenata za detaljno snimanje (*Meßinstrumente*), općinskoj grafičkoj mreži (*graphisches Gemeindennetz*), načinu snimanja, numeriranja i protokoliranja zemljišnih i građevinskih čestica (*Grundparzellen* i *Bauparzellen*) te načinu vođenja dnevnika. (Vidi priloge broj 6 do 8 na slikama 6 do 11.) Budući da ispravno snimanje čestice nije bilo moguće bez pravoga iskolčenja, geometar se nije smio pouzdati u rad svoga pomoćnika nego se sam morao uvjeriti u ispravnost iskolčenja,⁷⁴ s time da je tom prilikom indikator morao uvijek biti prisutan.⁷⁵ Pri tome treba naglasiti da je za obrađena zemljišta (koja su za katastar bila posebno vrijedna jer se na njih plaćao porez) iskolčenje moralo biti provedeno mnogo preciznije nego na livadama ili sličnim drugim, manje zahtjevnim, zemljištima gdje je bilo dovoljno određivanje glavnih zakrivljenja (*Hauptkrümmungen*) – osim u slučaju da susjedna oranica nije iziskivala posve precizno iskolčenje.⁷⁶ Da se snimanje i napredovanje radova ne bi beskorisno otežalo i otežalo, nepotrebna je iskolčenja trebalo izbjegavati. Drugim riječima, tamo gdje je situacija bila pregledna, znakovi su se davali barjakom,⁷⁷ a gdje to nije bio slučaj, kravljim rogovima (*Kuh-Hörner*) ili zviždaljkama (*Pfeifen*). Nepotrebno vikanje i trčanje uokolo (*Schreien und Umherlaufen*), koje diže vrijeme i dovodi do zabuna, bilo je strogo zabranjeno.⁷⁸

---

odnosno jedan palac na planu predstavljao je 2.880 palaca (40 x 72) u naravi. U slučaju da se snimalo u pola mjerila, onda se koristio omjer 1"=80°. Dakle, 1:5.760 odnosno jedan palac na planu predstavljao je u tome slučaju 5.760 (80 x 72) palaca u naravi. Svaki se triangulacijski list dijelio na dvadeset sekcija. Vidi: *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 82-85, 111 te 189-205.

⁷⁰ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 87. Prema Janku Senderđiju „izvježbani i marljivi topograf može u 8 radnih dana snimiti jednu kvadratnu milju”. J. Senderđi, »Prvi zemaljski – jozefinski premjer«: 67.

⁷¹ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 106.

⁷² *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 110.

⁷³ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 184-352.

⁷⁴ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 261.

⁷⁵ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 265.

⁷⁶ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 264.

⁷⁷ Franjo pl. Kružić, *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo. Priručnik za mjernike, šumare, gospodare, praktične činovnike i privatnike. Sa 323 slike i 1 tablicom*, Zagreb: Tisak Antuna Scholza, 1911, 29.

⁷⁸ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 279. Opisujući „geodetičke radnje na polju” (1911.), F. Kružić također spominje: „[...] Znakovi se daju muklo rukom ili rubcem. Oznake namje-

U četvrtome dijelu Naputka⁷⁹ (koji se sastoji iz četiri odjeljka) dane su upute o računanju površina i usporedbi mjera, podjeli figura (na trokute i trapeze - vidi priloge broj 9 i 10, slike broj 12 do 15), računanju i kontroli izračuna veličine čestica, skupine čestica (njem. *Parthien*, tal. *partite*),⁸⁰ predjela (njem. *Fluren*, tal. *quartieri*) i rudina (njem. *Riede*, tal. *contrade*) te usporedbi mjera za površinu i duljinu koje su bile uobičajne u pojedinoj pokrajini s donjoaustrijskim hvatima i jutrima.⁸¹ (Vidi priloge broj 11, karte broj 3 i 4.)

Peti dio Naputka⁸² sastoji se od sedam odjeljaka, a posvećen je uputama vezanim za evidenciju podataka o vlasniku, postupku u slučaju kolektivnog vlasništva ili kad je vlasnik nepoznat te o načinu osiguranja točnosti takvih podataka. Naime, isto onako kako je geometar bio zadužen za precizno snimanje pojedinačnoga zemljišta ili zgrade (odnosno zemljišne ili građevinske čestice), tako je bio zadužen i za točno utvrđivanje vlasnika, to jest podataka o tome kojoj osobi pripada svako pojedino zemljište ili zgrada.⁸³ Što se načina bilježenja podataka vezanih za identitet vlasnika/posjednika tiče, propisano je bilo da se vlasnicima/posjednicima moraju zapisati puna imena, prezimena i nadimci (*Beinahme* ili *vulgo Namen*),⁸⁴ ako postoje, slično kao i njihove titule (ako i one postoje), s time da je imena trebalo bilježiti onako kako su bila zapisana u spisima okružnih ureda.⁸⁵ U Dalmaciji, u kojoj je službeni jezik bio talijanski, ona su bila talijanizirana pa su u tom obliku i bilježena.⁸⁶ No, budući da pisari nisu dovoljno dobro poznavali hrvatski jezik, često su ih zapisivali po sluhu, a poseban im je problem pri tome predstavljalo pisanje hrvatskih diakritičkih znakova (ć, č, đ, dž, nj, lj, š i ž) na talijanskom jeziku.⁸⁷ Prema Naputku vlasnike/posjednike

štamo prama potrebi, i u jednakim razmacima. [...] F. pl. Kružić, *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo. Priručnik za mjernike, šumare, gospodare, praktične činovnike i privatnike*: 59.

⁷⁹ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 353-382.

⁸⁰ Pod „partijama” su se podrazumijevale veće količine (skupine) zemljišnih čestica koje su ležale jedna do druge i činile zaokruženu cjelinu. *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 255-256.

⁸¹ (Njemačke kratice: *N. Oe. Klafter* i *N. Oe. Joch*). Metrički sustav mjera Monarhija je uvela tek 1871. godine [RGBl. Nr.16/1871 (!)]. Franz Allmer, „Der Stabile Kataster in der Steiermark (Kurze Zusammenfassung für Archivbenützer)” u: *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs* 26, Graz: Steiermärkisches Landesarchiv, 1976, 96.

⁸² *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 383-419.

⁸³ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članci 383, 387-419.

⁸⁴ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 393.

⁸⁵ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 446.

⁸⁶ Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Progiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁸⁷ Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837.

trebalo je bilježiti tako da se prvo zabilježi prezime, a potom nadimak (ako je uobičajen) te na kraju ime.⁸⁸ (Zanimanje i adresa bilježeni su u zasebne rubrike.)⁸⁹ Usprkos preciznome Naputku, koji je nalagao zapisivanje pune imenske formule, u praksi se često zapisivalo samo prezime ili čak samo nadimak, što posebno otežava analizu i interpretaciju takvih podataka.⁹⁰ (Tim više što se u malenim seoskim općinama javljao veliki broj istih imena i prezimena jer se prema tradiciji, gotovo u pravilu, djedovo ime prenosilo na jednoga ili više unuka.)⁹¹

Prema katastarskome Naputku kao *vlasnika* (njem. *Eigentümer*, tal. *propretario*), ako se taj izraz u obrascu zemljišnoga upisnika upotrebljavao, bilježio se onaj tko je imao slobodu upravljanja i korištenja zemljišta ili zgrade,⁹² koji je uživao koristi od njih i upotrebljavao ih prema vlastitome nahodjenju⁹³ te koji je svoje koristovno vlasništvo (*Nutzeigenthum*) mogao prenijeti na druge bezuvjetno ili pod određenim preduvjetima.⁹⁴ Pri tome je bilo određeno da se kod zemljišta i zgrada, koje je vla-

---

godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine. Usporedi: Mirisa Katić Piljušić, »Izdanje tiskare Marine Battare od 1817. do 1824.«, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru* 49 (2007): 530.

⁸⁸ Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine. Vidi također: *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 393.

⁸⁹ Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine. Vidi također: *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 393.

⁹⁰ Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹¹ Vidi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹² („[...] freie Schaltung und Waltung in der Benützung der Grundstücke oder Gebäude“). *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 384. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹³ („die Nutzungen davon nach seinem Gutdünken verwendet“). *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 384. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹⁴ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 384. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbinopeglie* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di*

snik istovremeno sam koristio (*Benützung*) i njima gospodario (*Bewirthschaftung*), on zabilježi i kao vlasnik. Kod zemljišta i zgrada na kojima je ležao teret podčinjenosti kao vlasnik se upisivao njihov podčinjeni posjednik (*unterthäniger Besitzer*), a ne gospodar zemlje (*Grundherrschaft*). Kod zemljišta i zgrada koje su nekoć bile *dominikalne* (dominij), ali su prešle u koristovno vlasništvo jednoga podčinjenog posjednika, potonji se bilježio kao *vlasnik*, a ne dominij (*Dominium*) odnosno gospodar zemlje. Za zemljišta i zgrade koje su bile u trajnome zakupu ili najmu („*auf ewige Zeiten in Erbzinns oder in Erbpacht stehen*”), kao vlasnik se nije bilježio zakupodavac ili najmodavac (*Erbszinns herr oder Erbverpächter*) nego zakupoprimalac ili najmoprimalac (*Erbszinns mann oder Erbpächter*).⁹⁵ U slučaju fideikomisa (*Fidei=Commiss*), odnosno „povjerbe”, bilježio se posjednik fideikomisa (*Fidei-Commiss-Besitzer*), dok se kod zemljišta koja su se mogla iznajmiti (*lehenbare Gründe*), u svojstvu vlasnika bilježio vazal (*Vasall*).⁹⁶ Osim toga, u Naputku je izrijekom naglašeno da upis osobe posjednika (*Besitzer*) u zemljišni upisnik⁹⁷ (u rubriku naslovljenu „Vlasnik”), on sam po sebi nije ništa odlučivao niti u korist niti protiv prava posjednika jer se izraz *vlasnik* (njem. *Eigenthümer*, tal. *propretario*) ovdje nije upotrebljavao prema stvarnim pravnim terminima.⁹⁸ Dok se, naprotiv, kod zemljišta čije je korištenje vlasnik privremeno prepuštao drugome u svrhu zakupa (*Verpachtung*), za novac ili uz obvezu obrađivanja i predaje određenoga dijela plodova, nije upisivao privremeni (trenutni) korisnik (njem. *zeitweiliger Nutznießer*, tal. *attuale possessore*) nego vlasnik supstance (pravnoga bića). Najmoprimalci zemljišta (*Pächter von Grundstücken*), takozvani koloni (njem. *Kolonen*, tal. *colone*), koji su se u ovom slučaju nalazili na zemlji, nisu se stoga pojavljivali kao vlasnici.⁹⁹ Još su se manje kao takvi pojavljivale osobe kojima je bilo preneseno upravljanje zemljištem, kao na primjer: viši činovnici (*Oberbeamten*), kuratori (*Curatoren*), skrbnici (*Vormünder*), sekvesteri (*Sequester*), administratori (*Administratoren*) i tako dalje.¹⁰⁰

Prosciura iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹⁵ Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosciura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹⁶ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 385. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosciura* iz 1837. godine te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti* iz 1837. godine.

⁹⁷ (Njem. *Protokoll der Grundparzellen*, tal. *Protocollo degli terreni*.)

⁹⁸ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 385.

⁹⁹ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 386.

¹⁰⁰ *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (1820): članak 386.

Prilikom istraživanja katastarske dokumentacije u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju u Splitu,¹⁰¹ a posebno Mljetskoga katastra, uočeno je da je, na česticama na kojima je vladao kolonatski odnos, vlasnicima/posjednicima katastarskih čestica upisivan i njihov vlasnički status, za koji u obrascu nije bila predviđena posebna rubrika (stoga je taj podatak dopisivan u rubriku „Vlasnik”, desno od prezimena/nadimka/imena). Vlasnički status razlikovao je pri tome samo dvije kategorije. Oznakom „*pro*” (tal. *propretario*) označavan je „vlasnik”, a oznakom „*col*” (tal. *colone*) „kolon” (odnosno *korisnik*).¹⁰² Prema uputi izrečenoj u katastarskome Naputku kod „dominikalnih” (dominijskih) zemljišta, koja su pripadala jednome takozvanom „dominikalnom” (dominijskom) tijelu odnosno gospodaru, trebalo je, naime, uz ime privremenoga posjednika navesti i ime gospodara zemlje.¹⁰³ Prema klasifikaciji u rubrici, koja je u zemljišnome upisniku nosila naslov „Zakonski status dobra” (njem. *Gesetzliche Eigenschaft des Gutes*, tal. *Qualità legale del bene*),¹⁰⁴ zemljište je, naime, moglo imati status *dominicale*¹⁰⁵ ili *rustico*.¹⁰⁶ „Dominikalne zemlje”¹⁰⁷ („gospodareve zemlje”) označene su kraticom „D” (*dominicale*), dok su se kod „rustikalne zemlje” („seljakeve zemlje”) razlikovala četiri tipa zemljišta, koja su bilježena oznakama „F” (*feudo*), „FC” (*fidei commissio*), „A” (*alienabile*, „zemljišta koja su se smjela otuđiti”) ili „C” (*colonia*, „zemljište u zakupu”) / „CoE” (*colonia permanente o emfiteusa*, „zemljište

¹⁰¹ Usporedi primjerice: *Protocollo dei terreni del comune di Babbinopeglie in Circolo di Ragusa 1837. I.-III. Protocollo dei terreni di Villagio Lissaz con Cotesa in Circolo di Ragusa 1837. te Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa 1837.*

¹⁰² Usporedi primjerice: *Protocollo dei terreni del comune di Babbinopeglie 1837. I.-III. Protocollo dei terreni di Villagio Lissaz con Cotesa in Circolo di Ragusa 1837. te Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa 1837.*

¹⁰³ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 394.

¹⁰⁴ Ta se rubrika nalazila na lijevom listu katastarskoga upisnika (iz 1837. godine, čiji se obrazac protezao preko lijevoga i desnoga upisnog lista), između rubrike u koju se upisivao broj katastarske čestice i rubrike predviđene za upis imena vlasnika ili posjednika. Usporedi: *Protocollo dei terreni del comune di Babbinopeglie 1837. I.-III., Protocollo dei terreni di Villagio Lissaz con Cotesa in Circolo di Ragusa 1837. te Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa 1837.*

¹⁰⁵ Usporedi primjerice: *Protocollo dei terreni del comune di Babbinopeglie 1837. I.-III., Protocollo dei terreni di Villagio Lissaz con Cotesa in Circolo di Ragusa 1837. te Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa 1837.*

¹⁰⁶ Usporedi primjerice: *Protocollo dei terreni del comune di Babbinopeglie 1837. I.-III., Protocollo dei terreni di Villagio Lissaz con Cotesa in Circolo di Ragusa 1837. te Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa 1837.*

¹⁰⁷ O vlasničkim odnosima vidi: Lujo Margetić, *Antika i srednji vijek*, Studije, HAZU, Rijeka (1995): 195, prema *Lex Salica* 59, *Formulae Marculfi* I, 12, 33); Lujo Margetić, *Srednjovjekovno hrvatsko pravo - stvarna prava*, Zagreb - Rijeka - Čakovec: Pravni fakultet Zagreb - Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom - Pravni fakultet u Rijeci, 1983.164 te Irena Ipšić, »Vlasništvo nad nekretninama crkvenih i samostanskih ustanova na orebičkome području u 19. stoljeću«, *Povijesni prilozi* 44 (2013): 235-255.

u trajnome zakupu ili emfiteusi”).¹⁰⁸ No, treba istaknuti da upisi u te rubrike nisu provedeni dosljedno, što također donekle otežava analizu takvih podataka.¹⁰⁹ Treba također spomenuti da se u slučajevima kada su vlasnici nekretnine bili neki samostan (njem. *Kloster*, tal. *convento*), zaklada (njem. *Stift*, tal. *istituto di fondazione*) ili neka druga zajednica (njem. *Kommunität*, tal. *comunità*), upisivalo ime te zajednice.¹¹⁰

Kod zemljišta i zgrada koje su pripadale općinama, kao vlasnik (njem. *Herrschaft*) se navodilo ime općine uz naznaku: *općina* (*Gemeinde*), a kod državnih i javnih dobara i fondova (njem. *Staats- und öffentliche Fonds-Güter*, tal. *fondi dello stato, e pubblici*) naziv fonda (primjerice „Fond komore”, odnosno njem. *Kameralfond*) te ime dobra (njem. *Name des Gutes*) kojemu čestica pripada.¹¹¹ Kod zemljišta koja su se nalazila u ostavinskoj raspravi (njem. *Verlassenschaftsabhandlung*, tal. *ventilazione d'una massa ereditaria*) bilježilo se ime ostavitelja (njem. *Name des Erberlasser*, tal. *nome del defunto*) uz primjedbu *ostavština* ako je stvarni vlasnik još uvijek bio nepoznat.¹¹² Posebno treba naglasiti da se, ako su zemljišta i/ili zgrade bile zajedničko vlasništvo bračnih partnera, uz ime supruga bilježilo i ime supruge odnosno: „i N. N., rođena N., njegova supruga” („und N. N., geborne N., seine Ehefrau”).¹¹³

U šestome dijelu Napatka¹¹⁴ opisan je, u sklopu pet odjeljaka, ispravan način crtanja i bojanja katastarskih karata te pismo kojim treba ispisivati protokole i druga izvješća. Za potrebe katastra osobita se, naime, pozornost poklanjala izradi katastarskih planova i karata, koje svojom preciznošću i likovnom opremljenošću i danas zadivlju-

¹⁰⁸ Vidi primjerice: *Protocollo dei terreni del comune di Babbino poglie 1837. I.-III.*

¹⁰⁹ Vidi primjerice: *Protocollo dei terreni del comune di Babbino poglie 1837. I.-III.* te *Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa 1837.*

¹¹⁰ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 395. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino poglie iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiuara iz 1837. godine* te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti iz 1837. godine.*

¹¹¹ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 396. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino poglie iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiuara iz 1837. godine* te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti iz 1837. godine.*

¹¹² *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 398. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino poglie iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiuara iz 1837. godine* te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti iz 1837. godine.*

¹¹³ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članak 401. Usporedi primjerice: *Protocollo dei Terreni di Comune di Babbino poglie iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Blatta iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Govegiari iz 1837. godine*; *Protocollo dei Terreni di Comune di Prosgiuara iz 1837. godine* te *Protocollo dei Terreni di Comune di Coritti iz 1837. godine.*

¹¹⁴ *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*: članci 420-477.

ju.¹¹⁵ (Vidi prilog broj 12, slike broj 16 do 17 te prilog broj 13, kartu broj 4.) Završni članci Naputka govore o načinu pohranjivanja karata, skica i protokola. U svrhu pohranjivanja i zaštite katastarske dokumentacije osnovani su, naime, diljem Monarhije arhivi mapa pa tako i za područje današnje Hrvatske. Cjelokupno gradivo austrijskoga katastra, kao neprocjenjivo vrijedan dio naše kulturno-povijesne baštine, za kontinentalni dio Hrvatske, čuva se tako u Hrvatskome državnom arhivu u Zagrebu, a gradivo Dalmacije i Istre u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju,¹¹⁶ koji je prvotno bio osnovan pri Direkciji za katastarsku izmjeru sa sjedištem u Zadru (1834.),¹¹⁷ a koji je 1982. godine predan na čuvanje Državnome arhivu u Splitu, u kojemu je i danas.¹¹⁸ Fond katastarskoga gradiva oba spomenuta arhiva strukturiran je na temelju „Instrukcije za arhivare mapa”,¹¹⁹ koju je Monarhija naknadno izdala (1826.) kao naputak za sebe. S time da su, radi što bolje organizacije rada arhivara i ujednačene zaštite katastarskoga gradiva diljem Monarhije, „Instrukcije za arhivare mapa” sadržavale ukupno 76 članaka [u odnosu na posljednji odjeljak Naputka iz 1820. godine (pod naslovom *Von der Aufbewahrung der Mappen, Brouillons und Protokolle*) koji je također bio posvećen načinu pohrane katastarskoga gradiva, a koji je sadržavao samo 27 članaka]. Zahvaljujući tako iscrpnim uputama katastarsko je gradivo ostalo sačuvano sve do danas i nalazi se u jako dobrom stanju.

Zaključak

Oba analizirana dokumenta (Carev patent iz 1817. godine i Katastarski i mjernički naputak iz 1820. godine) pokazala su i potvrdila svu minucioznost, preciznost i znanstvenost pristupa kojim je izmjera cijele Monarhije vrlo temeljito pripremljena

¹¹⁵ Kojih je u Dalmaciji nacrtano tada čak 6.725. Vidi: N. Bajić-Žarko, »Povijest katastra Dalmacije«: 24. O kartografskim izvorima otoka Mljeta vidi: Mirela Slukan-Altić, »Kartografski izvori otoka Mljeta«, *Grada i prilozima za povijest Dalmacije* 17, DAS, Split (2001): 299-325. Vidi primjerice: HR DAST, 152, AMID: *Katastarske mape Comune di Babbino poglie* iz 1837. godine; *Katastarske mape Comune di Blatta* iz 1837. godine; *Katastarske mape Comune di Govegiari* iz 1837. godine; *Katastarske mape Comune di Prosgiura* iz 1837. godine te *Katastarske mape Comune di Coritti* iz 1837. godine.

¹¹⁶ *Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju* nekoć se zvao *Oblasni geodetski zavod Dalmacije u Splitu*, a preimenovan je u današnji naziv 1. listopada 1982. godine. M. Slukan Altić, »Instrukcija za arhivare mapa«: 83.

¹¹⁷ Mirela Slukan, »Katastarska dokumentacija arhiva mapa u Hrvatskom državnom arhivu«, *Arhivski vjesnik*, god. 40, Zagreb: Hrvatski državni arhiv, 1997, 141.

¹¹⁸ I. Benyovsky, *Trogir u katastru Franje I.*: 8 te M. Slukan Altić, »Instrukcija za arhivare mapa«: 83.

¹¹⁹ *Instruktion für den Mappenarchivar (Behandlung und Verwahrung der Vermessungsoperate)*, izdana u Beču 18. studenoga 1826. godine. Dopuna ove upute izdana je 9. lipnja 1839. pod nazivom *Nachtrag zur Instruktion für den Mappenarchivar*. Obje se upute čuvaju u Arhivu mapa za Istru i Dalmaciju. Vidi: M. Slukan Altić, »Instrukcija za arhivare mapa«: 81-103.

(a čiji se rezultati mjerenja i danas koriste za čak oko 75% teritorija cijele Republike Hrvatske). Osim toga, analizom se utvrdilo da spomenuti Naputak iz 1820. godine u potpunosti prati sve stavke Careva patenta iz 1817. godine sačinjenoga iz 26 odredbi odnosno članaka (koje su u Naputku detaljno razrađene i obrazložene u čak 477 članaka dajući na taj način precizne upute osoblju koje je projekt provodilo na terenu). Analizirana katastarska građa iz Arhiva mapa za Istru i Dalmaciju, posebno Mljetskoga katastra, pokazala je također da su spomenute odredbe Careva patenta i Katastarskoga i mjerničkoga naputka dobile i svoju praktičnu primjenu na terenu te da su odstupanja bila tek neznatna (primjerice, vezano za preciznost upisa podataka o identitetu vlasnika/posjednika i slično).

Treba također istaknuti i činjenicu da je Naputak često doradivan i prilagođavan novim zakonima i tehničkim (posebno geodetskim) dostignućima, što govori u prilog tezi da se vodilo mnogo računa o tome da osoblje za izradu katastra dobije što je moguće detaljnije upute, a kojima bi ono bilo u stanju uspješno razriješiti brojne različite situacije na terenu. Namjera rada bila je budućim hrvatskim istraživačima katastra Franje I., toga za historiografiju izuzetno vrijednoga, ali još uvijek nedovoljno istraženoga katastarskog gradiva, bar donekle olakšati posao (koji je vrlo zanimljiv, ali ujedno i veoma složen i mukotrpan). U tu su svrhu u radu na mnogim mjestima (u zagradama) istaknuti i njemački i talijanski katastarski termini koji su korišteni u vrelima.

Prilog broj 1 - Katastarski i mjernički naputak (*Katastral-Vermessungs-Instruktion*)
iz 1820. godine

<i>Katastarski i mjernički naputak</i>
Prvi dio
O djelokrugu i povezanosti katastarske uprave i pojedinaca zaduženih za vođenje i provedbu katastarske izmjera
I. odjeljak
O Dvorskome povjerenstvu za uređenje zemljarine
(za reguliranje zemljišnoga poreza)
§. 1
Dvorsko povjerenstvo za uređenje zemljarine ustrojava vrhovnu upravu katastarske izmjere (Upraviteljstvo katastralne izmjere).
§. 2
Sve upite i prijave koje se na to odnose Pokrajinsko povjerenstvo mora dostaviti Dvorskome povjerenstvu u obliku izvješća.
§. 3
Ono izdaje Pokrajinskome povjerenstvu upute i zadatke u vidu dekreta.
II. odjeljak
O Pokrajinskome povjerenstvu za uređenje zemljarine
§. 4
Vrhovnu upravu za katastarsku izmjeru u svakoj pokrajini ustrojava Pokrajinsko povjerenstvo.
§. 5
Ono je u svim poslovima neposredno podređeno Dvorskome povjerenstvu.
§. 6
Sve odluke Pokrajinskoga povjerenstva odobrava dotični pokrajinski predsjednik.
§. 7
Nadležnosti Pokrajinskoga povjerenstva su:
a) Okruge određene za snimanje podijeliti na nadzorništva.
b) Imenovati općine koje u okruzima imaju prioritet izmjere te utvrditi redoslijed kojim ju treba nastaviti.
c) Odrediti trase (područja) u kojima su zastupljene samo veće površine slabo korištenih čestica, a koje se snima u pola katastarskoga mjerila.
d) Nadzornicima dodijeliti njihove okruge i njima podređene geometre i pristave (adjunkte).
e) Mjernicima s vremena na vrijeme dati potrebne instrukcije.
f) Upoznati se s napredovanjem izmjere i svrsishodnošću posloводства slanjem ravnatelja Pokrajinskoga ravnateljstva izmjere na teren.
g) Zaposliti potreban broj civilnih geometara i civilnih pristava prema uvjetima određenima u okružnici koju je samo sastavilo.
h) Predlagati unapređenje najpodobnijih nadzornika u podravnatelje, a najpodobnijih geometara u nadzornike Dvorskoga povjerenstva.
i) Predlagati unapređenje pristava u geometre ako njihov broj određen za dotičnu pokrajinu nije prekoračen ili ako se ono izvrši do kraja srpnja, nakon čega se daljnja imenovanja geometara ne mogu provoditi.
k) Za vrijeme terenskih radova odrediti pristave za vođenje grafičke izmjere s pomoću geodetskog stola ako je to potrebno da se osigura završetak mjerenja trase obuhvaćene izmjerom.
l) Primiti na posao praktikante koji daju nadu da će se obrazovati za pristave i geometre.

m) Predložiti civilne nadzornike za unapređenje u višu klasu i civilne geometre u drugu i prvu klasu, s ograničenjem da se od ukupnog broja zaposlenih civilnih geometara u jednoj pokrajini maksimalno njih četvrtinu može promaknuti u drugu, a četvrtina u prvu klasu te da svaki geometar mora provesti barem jednu godinu u najbližoj nižoj klasi prije nego što bude promaknut u višu klasu.

n) Za geometre i pristave koji vode poslove grafičke izmjere s geodetskim stolom (*tischführende Adjunkten*), a koji se posebno ističu marljivošću, nakon završenih terenskih radova zatražiti posebnu nagradu u slučaju da se ne mogu nagraditi promicanjem ili unapređenjem u višu klasu.

o) Civilne nadzornike koji ne ispunjavaju svoje obveze unazaditi u nižu nadničarsku klasu (*Diäten-Klasse*), a u slučaju da se u njoj već nalaze, onda ih prebaciti u klasu geometara, a nesposobne civilne nadzornike suspendirati te Dvorskome povjerenstvu podnijeti zahtjev za njihovo udaljšavanje s posla.

p) Civilnim nadzornicima koji ne ispunjavaju svoje obveze smanjiti dnevnice ili ih za kaznu prebaciti u kategoriju pristava. U klasu geodetskih pomoćnika mogu se, međutim, unazaditi samo oni geometri koji ulijevaju nadu da će nakon nekog vremena moći obavljati taj posao. U suprotnome ih slučaju treba posve otpustiti.

q) One vojne nadzornike koji svoje obveze ne ispunjavaju treba suspendirati s posla i ukinuti im doplatak te ih prijaviti Dvorskome povjerenstvu - vojne geometre i pristave, međutim, po vlastitom nahodaženju odmah vratiti u vojnu službu u njihove pukovnije te Dvorsko povjerenstvo o tome samo obavijestiti. Vojni nadzornici i geometri ne smiju se prebacivati u niže kategorije.

r) Geometrima i pomoćnicima zbog lijenosti (nemarnosti), pogrešaka ili zbog neučinkovitosti (loših rezultata) primjereno smanjiti plaće.

§. 8

Pokrajinsko povjerenstvo mora voditi računa o tome da se pravilno izračunaju i pravovremeno isplate novci nužni za provođenje tog pothvata u okrugu dotične pokrajine te o strogoj primjeni propisa koji se njega tiču kao i o svim mogućim vidovima uštede.

§. 9

U svim dvojbenim slučajevima koji se ne mogu brzo riješiti, u svim slučajevima koji eventualno nisu obuhvaćeni instrukcijama te u onim slučajevima u kojima Pokrajinsko povjerenstvo zbog posebnih okolnosti u pokrajini smatra nužnim napraviti neke izmjene, ono mora zatražiti odluku Dvorskoga povjerenstva i to tako da detaljno obrazloži slučaj i priloži izvješće vještačenja.

Napomena: Članci od broja 10 do broja 18 nedostaju.

IV. odjeljak

O Ravnateljstvu i Podravnateljstvu za trigonometrijsko trianguliranje

§. 19

Za središnje upravljanje trigonometrijskom triangulacijom u Beču je osnovano posebno ravnateljstvo (Središnja direkcija za katastar), a za obračunavanje rezultata tih mjerenja Ured za računanje (*Kalkül-Bureau*).

§. 20

O upravljanju trigonometrijskim operacijama u pokrajinama brine triangulacijski podravnatelj.

§. 21

Za ovaj se dio operacija trigonometrima upućuje posebna instrukcija.

§. 22

Na trigonometrijsko trianguliranje Pokrajinsko povjerenstvo ne smije utjecati.

§. 23

Samo u slučaju da se kod njega pojave privredni gubici čiji bi uzrok ležao u poduzetome trigonometrijskom trianguliranju pokrajinski je podravnatelj trianguliranja, a na zahtjev Pokrajinskoga povjerenstva, obvezan dati potrebna izvješća ili poduzeti nužna istraživanja i vještačenja.

§. 24

Kada je u jednoj pokrajini trianguliranje završeno, onda se Pokrajinskome povjerenstvu dodjeljuje vlastiti trigonometar koji nastale nedostatke treba ispraviti. Osim toga njega treba angažirati i za grafičko trianguliranje.

§. 25

Nastale trigonometrijske nedostatke treba uvijek prijaviti Dvorskome povjerenstvu.

V. odjeljak

O osoblju za grafičko trianguliranje i detaljnu izmjeru

A.

Pokrajinski ravnatelj Odjela za kartiranje

§. 26

Kao referent Pokrajinskoga povjerenstva ovaj je zadužen za vođenje grafičke triangulacije i ekonomsku izmjeru u svim dijelovima pokrajine.

§. 27

Sve upute i odredbe koje smatra nužnima on ih ili odmah predlaže predsjedništvu na odobrenje ili mu ih prethodno donosi radi savjetovanja.

§. 28

Ravnatelj Pokrajinskoga ravnateljstva izmjere nema pravo po vlastitu nahodanju i vlastitim potpisom izdati naredbu već nju, prema članku 6., mora izdati predsjednik.

§. 29

Sve naputke i izvješća koja se odnose na tehnički dio izmjere treba supotpisati pokrajinski ravnatelj Odjela za kartiranje.

§. 30

Ravnatelj Odjela za kartiranje smije izabrati jednoga geometra za pomoćnika i povremenoga zamjenika koji, međutim, prethodno mora raditi kao geometar na katastarskoj izmjeri gdje treba uvježbati i posve zadovoljiti sve faze posla. Uz to pokrajinski je ravnatelj Odjela za kartiranje ovlašten u svome uredu koristiti jednoga ili najviše dva pristava.

§. 31

Pokrajinski ravnatelj Odjela za kartiranje mora u toku terenskih radova svake godine poduzeti najmanje jedno revizijsko putovanje. Inače, ako on smatra potrebnim poduzeti još cjelovitih ili parcijalnih (kraćih) putovanja radi uklanjanja nedostataka, on u tu svrhu mora tražiti suglasnost predsjedništva.

§. 32

Kod takvih revizijskih putovanja on mora odmah ukloniti ono što proturječi postojećim propisima i što ometa napredovanje posla. On stoga ima pravo razrješiti/ukloniti s posla nadzornike i geometre kojima nedostaje marljivosti i vještine ili potonje opteretiti odbicima od plaće o čemu naknadno traži odobrenje Pokrajinskoga povjerenstva.

B.

Podravnatelj Odjela za kartiranje

§. 33

U svakom se okrugu postavlja jedan podravnatelj Odjela za kartiranje. U njegovoj je nadležnosti vođenje izmjere u svim dijelovima cijeloga okruga. On posebno brine o grafičkome trianguliranju i određivanju granica. Za prvo mu se dodjeljuju dva do tri geometra s jednako toliko pomoćnika, a za drugo dva geometra.

§. 34

Podravnatelj Odjela za kartiranje član je Okružnoga povjerenstva i obraća mu se u svim slučajevima gdje je nužno političko djelovanje.

§. 35

Njemu podređeni nadzornici odgovorni su mu za čisto tehničke predmete, a za političke odgovaraju preko njega Pokrajinskome povjerenstvu te na isti način dobivaju rješenja. O čisto tehničkim predmetima on neposredno izvještava Pokrajinsko povjerenstvo.

§. 36

Podravnatelj Odjela za kartiranje dužan je barem jednom svakih šest tjedana provjeriti rad svih geometara u nadzorništva koja su mu podređena.

§. 37

Nadzornike koji ne ispunjavaju svoje obveze dužan je prijaviti Pokrajinskome povjerenstvu. Nemarne i nesposobne geometre može povući s posla i zatražiti njihovo otpuštanje, a civilne pristave (adjunkte) može otpustiti.

§. 38

On može geometrima i pristavima (adjunktima) odbiti od plaće, ali mora, međutim, uz navođenje razloga tražiti i potvrdu od nadležne ustanove pri Pokrajinskome povjerenstvu. O nalazima svakoga revizijskog putovanja on podnosi iscrpno izvješće.

§. 39

O radnim izvješćima koje dobije od nadzornika on sastavlja glavno izvješće na obrascu C, koji je propisan u članku 11., a kojemu prilaže pojedinačna izvješća nadzornika te ih preko Okružnoga povjerenstva šalje Pokrajinskome povjerenstvu.

C.

Nadzornik za kartiranje

§. 40

Nadzornik je određen za vođenje izmjere u pokrajini koja mu je povjerena i kontroliranje njezinih rezultata. On je stoga odgovoran za točnost rezultata jednako kao i sam geometar.

§. 41

Nadzornik mora prenijeti grafičke točke na triangulacijske listove i njih poslati geometrima.

§. 42

Nadzornik je neposredno podređen podravnatelju odjela kojemu šalje sva izvješća.

§. 43

Kada je u hitnim slučajevima nužno brzo političko djelovanje, on se mora obratiti neposredno na pokrajinsku instancu nadležnu za porezne poslove, a samo ako je slučaj važan prijavljuje ga Okružnome povjerenstvu.

§. 44

Nadzornik raspoređuje geometre, uvažavajući njihove sposobnosti i ostale okolnosti, po općinama koje trebaju izmjeriti.

§. 45

Prije nego što neki geometar nije posve završio općinu za koju je zadužen, ne može mu se dodijeliti nijedna druga.

§. 46

Nadzornik je obavezan sve dane koji su pogodni za terenske poslove provesti uz svoje geometre na terenu sa svrhom da se uvjeri u njihovu aktivnost kao i u ispravnost i svrsishodnost njihova rada. U brdovitim krajevima i kod većih udaljenosti geometara nadzornik ne mora svaku večer svratiti u svoje mjesto stanovanja nego može prenočiti ondje gdje je njegovu reviziju prekinula noć.

§. 47

Nemarne i nesposobne geometre, kod kojih ponovljene opomene nisu urodile plodom, treba prijaviti podravnatelju da bi se pokrenulo njihovo degradiranje ili uklanjanje s posla ili ih se opteretilo odbitkom od plaće.

§. 48

O nastavku izmjere nadzornik podnosi izvješće podravnatelju odjela i to prema obrascu B, koji je propisan u članku 11., te mu na kraju terenskih radova prilaže shematski prikaz na kojemu slikovito predočava poduzete korake.

D.

O grafičkim triangulatorima

§. 49

Grafičke triangulatore bira Pokrajinsko povjerenstvo prema potrebi i to među najspretnijim geometrima, s time da se svakome dodjeljuje po jedan pomoćnik.

§. 50
Iz tri geometrijske točke koje su im dane za svaku kvadratnu milju dužni su odrediti toliko točaka da tri padnu na svaki list za snimanje.
§. 51
Oni moraju preuzeti određene točke.
§. 52
Oni su podređeni podravnatelju okruga u kojemu rade. Ukoliko, međutim, u tom okrugu još nije započela detaljna izmjera, oni su neposredno podređeni pokrajinskome ravnatelju Odjela za kartiranje.
§. 53
Grafički triangulatori koriste se zimi kao ispomoć pri izračunavanju i crtanju.
E.
Geometar
§. 54
Geometar ima zadatak izvršiti ekonomsku izmjeru u općini koja mu je dodijeljena, izračunati svoje snimke i izraditi karte.
§. 55
U tu svrhu dobiva posebne upute kojih se mora točno pridržavati.
§. 56
U hitnim slučajevima gdje je za uklanjanje nedostataka nužno političko sudjelovanje on se obraća mjesnoj nadležnoj instanci. Takve slučajeve, ako su važni, mora naknadno prijaviti nadzorniku.
§. 57
Aktivni i umirovljeni vojni kadrovi primaju mjesečne dodatke. Civilni geometri nakon trostupanj-skoga napredovanja kroz klase dobivaju dnevnice.
§. 58
Geometar je neposredno podređen nadzorniku koji mu je nadređen te njemu mora poslati obavljene poslove i tražene unose, a posebno mu mora predati mjesečno izvješće o tijeku radova.
F.
Pristav (adjunkt)
§. 59
Podravnatelj, nadzornik i geometar dobivaju svaki po jednoga pristava (adjunkta) ili pomoćnika za kartiranje.
§. 60
Pomoćnik podravnatelja i nadzornika mora biti uvježban propisanim tehničkim znanjima i svim poslovima struke te mora imati dobro čitljiv rukopis. Pomoćnici geometara ne trebaju biti samo sposobni pomagati mu prilikom snimanja nego moraju pokazati i nadu da će uskoro i sami postati geometri.
§. 61
Pomoćnik nema nikakav samostalni djelokrug rada, nema nikakvu odgovornost za svoj rad nego ona pada isključivo i posve na podravnatelja, nadzornika i geometra.
§. 62
Geometar je obavezan prijaviti nadzorniku, u svrhu uklanjanja s posla, onoga pomoćnika (adjunkta) koji nakon nekog vremena svog službovanja pokazuje nemar ili nedostatke u svome radu.
§. 63
Podravnatelj i nadzornik imaju pravo udaljiti ili zamijeniti pomoćnike (adjunkte) koji su im dodeljeni.
G.
O figurantima (mjerničkim tehničarima)
§. 64

U svakoj se pokrajini određeni dio vojnog kadra, koji je posve sposoban čitati, pisati i računati, zapošljava kao mjerničke figurante, a koji se potom dodjeljuje geometrima umjesto pomoćnika (adjunkata).

§. 65

Figuranti moraju, ukoliko to znaju, obavljati dužnosti pomoćnika (adjunkata).

§. 66

Zimi moraju pomagati pri izračunavanju i protokoliranju. Oni pojedinci koji za to nisu podobni bit će vraćeni u vojnu službu, što se treba dogoditi i s onima koji su prilikom terenskih radova pokazali manjak osobina potrebnih za taj posao ili koji zbog nekih drugih razloga ne odgovaraju.

§. 67

Figuranti ostaju na vojnom budžetu i primaju određeni doplatak iz katastarskoga fonda.

H.

Indikator

§. 68

Ovaj određuje da se geometru daju tražene informacije o granicama općine i pojedinog zemljišta te o imenima vlasnika, vrstama kultura i slično.

§. 69

Indikatore postavlja općina te u tu svrhu bira najmanje dva muškarca koja su s pravnoga gledišta dobro upoznati s lokalnim odnosima.

§. 70

Oni će jedan drugoga naizmjenično zastupati jer uz geometra uvijek smije biti samo jedan.

§. 71

Ako geometar smatra da njemu dodijeljeni indikatori nisu mjerodavni, on može tražiti druge, a općina mu ih je dužna dati.

§. 72

Prijedlog za plaćanje indikatora podnosi Pokrajinsko povjerenstvo Dvorskome povjerenstvu prema prilikama koje vladaju u dotičnoj pokrajini.

I.

Pomoćni radnik

§. 73

Pomoćni radnik uzima se iz vojnih redova i zadužen je za postavljanje znakova, signalizaciju, nošenje instrumenata od jednog do drugog mjesta snimanja te služi kao ispomoć prilikom mjerenja s lancem.

§. 74

Svaki geometar dobiva u pravilu po tri pomoćna radnika, a u slučaju da mu treba jedan više mora preko svoga nadzornika tražiti suglasnost Pokrajinskoga povjerenstva.

§. 75

Ako geometar ima pritužbi na pomoćnoga radnika on se glede njegovog kažnjavanja ili vraćanja u vojnu službu obraća nadzorniku.

§. 76

U uredu pokrajinskoga ravnatelja Odjela za kartiranje smiju biti upotrijebljena dva pomoćna radnika za uredske poslove i dostavu.

§. 77

Za podravnatelja odjela i nadzornika odobrena su također dva pomoćna radnika.

§. 78

Pomoćni će radnici po završetku terenskih radova biti vraćeni u vojnu službu u svoje pukovnije, a zadržat će se samo oni koji su neophodno potrebni u uredima.

VI. odjeljak

O poslovnim vezama katastarske uprave i pojedinaca s administrativnom upravom i njihovim službenicima

§. 79

U svim slučajevim gdje je suradnja administrativne uprave i službenika glede provedbe katastarskih operacija nužna, ona se mora zatražiti od uprave i pojedinaca koji su zaduženi za taj pothvat.

§. 80

Pokrajinsko povjerenstvo korespondira u tom odnosu s državnima i vojnim stožerima, a Okružno povjerenstvo s okružnim uredima, dok nadzornici korespondiraju s Kotarskim komesarijatom, a geometri s mjesnim nadležnim organima putem uredbi.

Katastarski i mjernički napatuk

Drugi dio

O pripremama za detaljno snimanje

I. odjeljak

O grafičkoj triangulaciji

A.

O određenju glavne grafičke mreže

§. 81

Svrha grafičkoga trianguliranja jest odrediti potrebne točke za detaljno snimanje.

§. 82

Ono u svakome okrugu provode/pokreću dva do tri najvjestija geometra s jednako toliko pomoćnika pod nadzorom podravnatelja godinu dana prije početka detaljnog snimanja.

§. 83

Grafička se triangulacija provodi u mjerilu 1" 200⁰ (jednoga cola i dvjesto hvati) prema kvadratnim miljama na prostoru veličine dvadeset cola podijeljenome na četvrtine.

§. 84

Kvadratne su milje na kosturu (shemi) trigonometrijske triangulacije paralelne s meridijanom koji prolazi kroz glavni grad ili središte pokrajine i s okomicom na njega. One se označavaju ovisno o svome položaju istočno ili zapadno od meridijana s O. ili W. i to rimskim brojevima za stupce te arapskim brojevima za retke.

§. 85

Prostor koji prema mjerilu od 1" 200⁰ obuhvaća jednu kvadratnu milju veličine dvadeset cola podijeljenu na četvrtine, grafički triangulator dijeli vrlo precizno u pet stupaca koji idu od zapada prema istoku te u četiri retka od juga prema sjeveru, pri čemu nastaje dvadeset sekcija koje odgovaraju veličini triangulacijskih listova.

§. 86

Četiri retka od juga prema sjeveru označavaju se, počevši od istoka, slovima *a, b, c, d*; a pet stupaca koji teku od zapada prema istoku označavaju se, počevši od sjevera, *s, e, f, g, h, i*. Pojedine sekcije razlikuju se po oznakama *ae, af, bg* i tako dalje. (Vidi uzorak G, sliku 1.)

§. 87

U svrhu provedbe grafičke triangulacije u svakoj se kvadratnoj milji određuju tri trigonometrijske točke među kojima mora biti jedna iz koje se može vidjeti barem jedna od preostale dvije točke.

§. 88

Grafički triangulator unosi trigonometrijske točke ili osobno prema dobivenim udaljenostima u odnosu na kvadratnu milju ili ih dobiva unesene od trigonometra.

§. 89

Prije početka svog posla on provjerava točnost trigonometrijskih točaka, a ako one ne odgovaraju te se on uvjerio da pogreška nije napravljena prilikom unosa podataka ili promjene triangulacijskoga lista, onda preko podravnatelja prijavljuje pogrešku Pokrajinskome povjerenstvu, koji prijavu proslijedi trigonometru da potraži i popravi pogrešku počinjenu prilikom promatranja ili izračunavanja.

§. 90

Ako trigonometrijske točke odgovaraju ili su ispravne, onda triangulator nakon obavljenoga rekognosciranja (utvrđivanja stanja) izrađuje grafičku mrežu.

---

§. 91

Grafička se mreža stvara fiksnim i ishodišnim točkama, to jest stajalištima. Za prve se biraju tornjevi, dimnjaci, kapelice, križevi, stupovi (posvećeni nekome mučeniku), usamljena ili isturena stabla, a potonji se označavaju.

---

§. 92

Kod kreiranja grafičke mreže triangulator mora obratiti pozornost da:

- a) trokut ispadne što je moguće više jednakostraničan
  - b) na svaku sekciju dođu po tri točke
  - c) među njima postoji jedno stajalište s kojeg se može vidjeti jedna od druge dvije točke.
-

§. 93

Stajališta se označavaju s motkama visokim osam do dvanaest stopa, koje se zabadaju u zemlju dvije do tri stope te podupiru sa strane da bi bile čvrste i uspravne. U posebnim se slučajevima mogu postaviti i tri do četiri motke visoke dvanaest stopa i tri cola široka debla piramidalno postavljena tako da se geometar može s mjeračkim stolom pozicionirati između njih. Debla se učvršćuju u pod tako da mogu odoljeti vjetru i da piramida bude stabilna.

---

§. 94

Znakovi postavljeni na stajališta predaju se općini na čijemu se području nalaze na brigu i održavanje sve do završetka trajanja detaljnoga snimanja. Općina mora pribaviti motke bez naknade.

---

§. 95

Kada su piramide postavljene, onda se to stajalište označi jednom motkom koja je zabodena u zemlju. Pronalaženje stajališta osigurava se osim toga dodatnim crtežom i opisom krajolika te mjerenjem.

---

§. 96

Za crtanje grafičke mreže svaki triangulator dobiva jedan potpuni mjerni aparat i dioptar.

---

§. 97

Grafičko trianguliranje mora biti napravljeno s najvećom točnošću, stoga triangulator ne smije:

- a) koristiti ni kompas za usmjeravanje (geodetskoga) stola ni iglu za označavanje točaka
  - b) niti za jednu točku pretpostaviti da je točna, a da se najmanje tri vizurne zrake ne sijeku pod kutovima koji nisu ni previše tupi ni previše oštri.
-

§. 98

Određene se točke označavaju kružićem i slovom s tušem te unose u protokol H.

---

§. 99

Kada triangulator, prema članku 92., odredi šezdeset točaka u svakoj kvadratnoj milji, on će stalno biti u mogućnosti za svaku općinu dati potreban broj točaka. Ako ima više točaka nego što je nužno za snimanje dotične općine onda se one zadržavaju za kontrolu geometarskoga posla.

---

§. 100

Triangulator mora nastojati odrediti zajedničke točke na sekcijским linijama kvadratne milje da bi se olakšalo spajanje.

---

§. 101

Od tih zajedničkih točaka on nastavlja posao na susjednoj kvadratnoj milji u slučaju da mu svojstva tla (konfiguracija terena) ne bi dopuštala da u njoj odredi trigonometrijske točke ili ako točke, koje su već određene, ne bi odgovarale za povezivanje na grafičku mrežu.

---

§. 102

Da bi se geometrima olakšalo spajanje susjednih kvadratnih milja, on nastoji odrediti što je moguće više zajedničkih točaka na općinskim granicama i sekcijским linijama.

---

§. 103

Triangulator u kvadratnoj milji označava tijek općinske granice te u protokol I. upisuje u kojoj općini leži svaka određena točka.

§. 104

Prosjecanje šume, kao pomoć za grafičko trianguliranje, dopušteno je samo ako je to neizbježno.

§. 105

Ukoliko nastupi taj slučaj, triangulator mora o tome na vrijeme obavijestiti vlasnika tako da on može osobno prisustvovati ili poslati opunomoćenika. Inače se treba postupiti prema propisu broj 5.017 donesene 3. listopada 1818. godine.

§. 106

Pogreške u grafičkome trianguliranju popravljaju se o trošku triangulatora.

B.

O načinu preuzimanja grafičkih točaka

§. 107

Prije nego što triangulator krene na preuzimanje grafičkih točaka, on provjerava je li njegov list doživio bilo kakve promjene te s preuzimanjem grafičkih točaka započinje tek onda kada se sekcije preklapaju s unesenim kvadratima.

§. 108

Da bi pokrenuo unošenje grafičkih točaka on kroz svaku određenu točku provlači paralele sa sekcij-skim linijama kojima on dijeli svaku kvadratnu milju na dvadeset listova.

§. 109

Ako su paralele povučene precizno on kreće na preuzimanje mjera. Pri tome on promatra sekcijske linije koje teku paralelno s meridijanom kao apscise te mjeri mikrometarskim šestarom s vijkom od juga prema sjeveru i jednako od sjevera prema jugu, a ako je zbroj dvaju razmaka uzetih na jednoj sekcijskoj liniji jednak cijeloj sekcijskoj liniji ili ako iznosi točno osamsto hvati, to dokazuje točnost preuzetih točaka i povlačenja paralela. Kod preuzimanja ili snimanja ordinata na isti se način postupi sa sekcijskim linijama koje idu paralelno s okomicom. Preuzete mjere upisuju se u protokol I. Da bi se u nastavku mogla kontrolirati ispravnost unosa, triangulator mora preuzeti i dužine stranica trokuta te ih upisati u protokol u hvatima i decimalama.

§. 110

Preuzimanje mjera triangulator mora obavljati onih dana kada ne može raditi na terenu.

C.

O načinu unosa grafičkih točaka

§. 111

Grafičke se točke unose na geometarske triangulacijske listove šestarom, prema razmacima koji su označeni u protokolu u mjerilu 1" 40⁰ ili 1" 80⁰ u slučaju da se snima u pola mjerila.

§. 112

Unošenje točaka trebaju obaviti nadzornici prije početka, a prema potrebi i tijekom terenskoga posla.

§. 113

Listovi na koje se unose grafičke točke moraju biti zalijepljeni na dasku, ne samo na rubovima nego cijelom svojom površinom, s razrijeđenim bjelanjkom i ne smiju sadržavati nikakve mjehuriće.

§. 114

Nadzornik se prije unošenja točaka uvjerava jesu li sekcijske linije na listovima za snimanje točno potegnute. Sekcijske se točke određuju po strogim pravilima.

§. 115

Nadzornik na obje apscise unosi potom razmake od juga prema sjeveru te od sjevera prema jugu, a na sekcijskim linijama koje su paralelne s okomicom ordinate od zapada prema istoku te od istoka prema zapadu. Ako se razmaci, koji su uneseni od kraja sekcijskih linija, križaju u istoj točki, to potvrđuje točnost unosa i ispravnost povučenih sekcijskih linija. Ako se točke na apcisama i ordinatama povezuju crtama, onda njihov okomiti presjek daje grafičku točku. (Vidi G sliku 2.)

§. 116

Budući da se treba paziti da se snimanje svake općine izvede na što je moguće manje listova, u svrhu postizanja cilja geometarski se listovi za snimanje moraju pomicati prema istoku ili zapadu, sjeveru ili jugu, zadržavajući pritom uvijek stvarnu orijentaciju zbog čega se vrlo rijetko preklapaju sa sekcijama na koje je triangulator podijelio kvadratne milje. U tome slučaju nadzornik prilikom unošenja točaka mora za toliko uvećati ili smanjiti apscise i ordinate koliko iznosi izvedeno pomicanje. (Vidi G sliku 3.)

§. 117

Ispravnost točaka unesenih preko apcisa i ordinata nadzornik provjerava preko dužine stranica, a u slučaju ako se pokažu odstupanja, ispravlja pogrešku.

§. 118

Kada je snimanje kvadratne milje završeno, tek se onda grafički listovi triangulacije odrežu i predaju na čuvanje Pokrajinskome povjerenstvu zajedno s protokolom.

II. odjeljak

O korigiranju i snimanju općinskih granica

A.

Općenito o općinama

§. 119

Izmjera u svrhu izrade katastra provodi se po općinama te se, prema članku 9. Careva patenta od 23. prosinca 1817., za svaku općinu sastavlja vlastita katastarska karta.

§. 120

Općinama, za koje treba izraditi vlastitu katastarsku kartu, smatraju se ona tijela koja su političkom podjelom dobila taj status.

§. 121

U pravilu se ne smiju poduzimati nikakve promjene glede veličine općine nego se njezin teritorij mora snimiti u stvarnome obodu.

B.

O izmjenama postojećeg oboda općine

§. 122

Izmjene oboda općine dopuštene su samo u tri slučaja:

- a) ako područje jedne općine ne prelazi površinu od dvjesto donjoaustrijskih jutara (*N. Oe. Joche = Nieder-Oesterreichische Joche*)
- b) ako su posjedi jedne općine posve ili većim dijelom uključeni u područje druge općine
- c) ako su dva ili više sela čiji pripadajući posjedi zauzimaju površinu više od petsto donjoaustrijskih jutara ujedinjeni u jednoj općini, a ipak leže odijeljeno jedno od drugoga.

§. 123

U prvome slučaju tako malene općine moraju biti posve integrirane u veće općine i to u one koje su za to najpogodnije.

§. 124

Za te se općine u tome slučaju izrađuje jedna zajednička karta na kojoj su, međutim, općinske granice vidljive.

§. 125

Dvije općine za koje je izrađena jedna karta dobivaju i zajedničke protokole. Numeracija čestica, međutim, mora za svaku općinu početi od broja jedan.

§. 126

Takva spajanja ili odvajanja, ako su prema odredbama iz članka 122. nužna, Okružno povjerenstvo treba predložiti Pokrajinskome povjerenstvu i to prije poduzimanja bilo kakve operacije vezane za određivanje granica općina.

§. 127

Spajanje posjeda jedne općine s posjedima druge općine, koja takve zaokružuje sa svih strana, poduzima geometar, kojemu je određivanje granica dano u nadležnost samostalno i to tako da granice povlači prema vanjskim crtama na način da geometar koji izrađuje detaljan plan sva zemljišta (zemljišne čestice, parcele) koja su obuhvaćena tim obodnim crtama priključi području općine koju snima.

§. 128

No, da bi takvi posjedi i dalje bili prepoznatljivi, kod takvih se čestica u indikacijskoj tablici, koja tumači kartu, dodaje: „dosad pripadalo općini N”.

§. 129

Samostalna tijela koja ne spadaju ni u jednu općinu ili koja spadaju u jednu udaljenu općinu dijele se na susjedne općine prema svome položaju i smjeru protezanja ili se njoj dodjeljuju, a što se numeriranja i protokoliranja tiče treba postupiti prema člancima 125. i 128.

C.

O opisu granica i crtanju

§. 130

Čim se spajanje dotičnih općina završi, Pokrajinsko povjerenstvo pokreće postupak definiranja granica i izradu pripadajućih crteža.

§. 131

U tu se svrhu u svakome okrugu određuju jedan do dva najpouzdanija geometra koji godinu dana prije početka detaljne izmjere obavljaju taj posao na kvadratnim miljama koje su već grafički triangulirane.

§. 132

Okružno povjerenstvo geometrima dodjeljuje općine u kojima oni trebaju obaviti snimanje i opisivanje granica te taj popis dostavlja Pokrajinskome povjerenstvu.

§. 133

Ako šumski predjeli tvore samostalna tijela koja ne pripadaju teritoriju nijedne općine, oni se moraju dodijeliti području jedne ili više općina.

§. 134

Šumski predjeli koji su kao dio ili cjelina dodijeljeni jednoj općini ucrtavaju se u kartu dotične općine; no na istoj se karti bilježe stvarne granice dotične općine, onakve kakve su bile prije dodjele.

§. 135

Priključivanje šumskih predjela jednoj općini, spomenuto u članku 133., provodi se u cijelosti ako potonja tim spajanjem ne postaje nerazmjerno velika ili ne poprima posve amorfan oblik. Ako bi to bio slučaj, takvi se šumski predjeli dijele na više općina.

§. 136

Spomenuto dijeljenje šumskih predjela mora se provesti na onakve dijelove koji u okviru postojećega načina gospodarenja i šumskoga proračuna, koji je vlasnik prihvatio, tvore jednu cjelinu.

§. 137

Takvi dijelovi mogu se onda dodijeliti jednoj ili više dotičnih općina samo u slučaju ako iz toga ne proizlaze neugodnosti koje se spominju u članku 135.

§. 138

Dodjeli šumskih predjela teritoriju određene općine mora prisustvovati šumar, gdje je god to moguće, koji brine o nadzoru i gospodarenju određenim šumskim predjelom.

§. 139

Okružno povjerenstvo dodjeljuje svakom geometru jednoga okružnog ili kotarskog službenika za suradnju.

§. 140

Okružno povjerenstvo upoznaje s njima dotične općine u kojima se treba obaviti opisivanje i snimanje granica kao i sve susjedne općine te pritom nalaže njihovim mjesnim poglavarima i vlasnicima zemlje da na zahtjev političkoga povjerenstva izađu na teren ili osobno ili preko opunomoćenika.

§. 141

Ako mjesni poglavari smatraju da nemaju dovoljno uvida u granice, dopušteno im je za tu stvar pozvati muškarce koji su po pitanju granica pravno bolje informirani.

§. 142

U prisutnosti tih osoba cijelu granicu obilaze politički komesar i geometar tako da se uzduž nje ponovo vrata na točku odakle su krenuli.

§. 143

Geometar pritom snima obod dotične općine od oka, približno koracima, koristeći grafičke točke i granice općine koje je triangulator odredio i ucrtao. On označava točno sve točke čiji opis omogućava prepoznavanje granice, o čemu i politički komesar mora napraviti svoje zabilježbe.

§. 144

Ako je ophodnja granica završena, politički komesar bilježi njezin opis u protokol u prisutnosti geometra koji prilaže crtež.

§. 145

Taj se protokol čita pozvanim članovima dotičnih i susjednih općina pa se zbog toga sastavlja na jeziku dotične pokrajine.

§. 146

Ako oni pritom iznesu osnovane primjedbe, onda se one koriste da se karta ispravi.

§. 147

Protokol potpisuju politički komesar, geometar i svi iz dotičnih i susjednih općina koji su prilikom ophodnje granice službeno intervenirali.

§. 148

Kao uzorak jednoga takvog protokola prilaže se protokol K.

§. 149

Koncept (sažetak) i respektivni original protokola i crteža politički povjerenik (komesar) mora predložiti Okružnome povjerenstvu i priložiti preslike obaju dokumenata.

§. 150

Preslike obaju dokumenata dostavljaju se zatim nadzorniku u čijemu se okrugu poduzima snimanje dotične općine, koji će ih, nakon što je crtež upotrijebio za unošenje potrebnih izmjena na listovima za snimanje, predati geometru koji je određen za snimanje dotične općine.

D.

O postupku u slučaju kada su općinske granice sporne

§. 151

U slučaju kada su općinske granice sporne, politički komesar mora pokušati nagodbu.

§. 152

Ako taj pokušaj uspije, onda se sporna točka i način nagodbe u protokolu jasno obrazlažu i pojašnjavaju crtežom.

§. 153

Ujedno se nalaže da se prema tome postavi i granično kamenje (međne oznake).

§. 154

Sam se protokol predočava Okružnome povjerenstvu da bi se ishodila okružna potvrda.

§. 155

Čim ona uslijedi, njezinu namjeru Okružno povjerenstvo prosljeđuje zajedno s crtežom dotičnome nadzorniku.

§. 156

Ako ne dođe do nagodbe, onda se sporni dijelovi i razlozi koje dotične općine navedu moraju obrazložiti u protokolu, a granica općine mora biti prikazana na crtežu prema iskazu stranaka.

§. 157

Politički komesar i geometar moraju tome protokolu priložiti nalaz i mišljenje vještaka vezano za granicu koju treba odrediti.

---

§. 158

Sam protokol proslijeđuje se Kotarskome povjerenstvu koje ga predaje Okružnome uredu redovitim putem u svrhu donošenja odluke.

§. 159

Istovremeno geometar podnosi prijavu o tome preko nadređenog podravnatelja Pokrajinskome povjerenstvu, koje dotične općine isključuje iz detaljnog snimanja dok se ne utvrdi konačna granica.

§. 160

Kada je određivanje granica u svim općinama jednoga nadzorništva završeno, Okružno povjerenstvo predaje podravnatelju i Pokrajinskome povjerenstvu popis svih općina u kojima je došlo do graničnih sporova koji nisu mogli biti riješeni nagodbom.

§. 161

Pokrajinsko povjerenstvo iz toga sastavlja zbirno izvješće koje šalje državnome uredu sa zahtjevom da on poduzme sve što je nužno da se, gdje je god to moguće, ubrza donošenje potrebnih političkih odluka.

§. 162

Pokrajinsko povjerenstvo pokreće detaljno snimanje s vremena na vrijeme, onako kako dobije o njima povratne obavijesti i akte koji se na njih odnose.

§. 163

Ako godišnje doba previše odmakne da bi se snimila jedna ili druga općina, one moraju biti prioriteto određene za detaljno snimanje sljedeće godine.

§. 164

Ako postoji toliko graničnih sporova da bi obustava snimanja takvih općina dovela izmjeru u zastoj, onda se one ipak trebaju snimiti uz precizno razgraničenje i isključenje spornih dijelova.

E.

O konačnome opisu granice

§. 165

Konačni opis granica jedne općine uslijedit će tek nakon što njezino detaljno snimanje bude završeno i njezina ispravnost potvrđena.

§. 166

Nadzornik onda pokreće takvo snimanje i pri tome moraju biti zabilježeni precizni kutovi pod kojima dotična granica vijuga te horizontalne udaljenosti graničnih oznaka.

§. 167

Obrazac za taj opis sadrži prilog L.

III. odjeljak

O određivanju i osiguranju granica vlasništva

§. 168

Od svih općina traži se da isprave i utvrde granice posjeda godinu dana prije nego što pokrenu detaljnu izmjeru.

§. 169

Kada politički komesar dođe s geometrom u općinu upisati njezine granice, on se kod mjesnoga poglavara raspita postoje li posjedovni sporovi unutar dotične općine.

§. 170

Ako nastupi takav slučaj, on u prisutnosti geometra traži od sukobljenih stranaka da se u svrhu provedbe konačnoga razgraničenja dotični sporovi izglađe nagodbom.

§. 171

U slučaju da se dotični spor ne može brzo izmiriti, ali ipak ima nade za nagodbu, on piše prijavu Okružnome povjerenstvu da bi ono preko okružnoga komesara u prisutnosti okružnoga inženjera pokušalo ostvariti daljnju nagodbu.

§. 172

Ako je spor već dospio do suda ili se samo sudskim putem može riješiti, onda se sporni dio točno označava i isključuje iz izmjere.

§. 173

Geometar i politički komesar koji su određeni za opis granica dostavljaju Okružnome povjerenstvu prijavu svih do tada već izgladenih sporova te onih koje se još moraju izgladiti ili koji se mogu riješiti sudskim putem, a koje će o tome dalje izvijestiti Pokrajinsko povjerenstvo.

§. 174

Ono je dužno prije početka detaljne izmjere zatražiti sudsko rješenje dotičnih posjedovnih sporova. No, ako sudski izriek ne može uslijediti na vrijeme, ono ne čeka s detaljnom izmjerom.

§. 175

Četrnaest dana prije početka detaljne izmjere Okružno povjerenstvo zahtijeva od općine da označi vlasničke granice.

§. 176

To razgraničenje mora biti napravljeno (ovisno o svojstvima terena) postavljanjem kolaca, kamenja ili sličnih jednostavnih znakova, osim ondje gdje prirodne granice druge oznake čine suvišnima.

§. 177

Razgraničenje zajednički provode susjedi tako da granica, od znaka do znaka, ima oblik ravne crte ili da se nju zbog beznačajnosti njezinih zavoja može smatrati ravnom crtom. Kod odstupanja mjesni poglavari i porotnici pokušavaju provesti nagodbu.

§. 178

Općinsko vlasništvo razgraničava se preko mjesnih poglavara i porotnika u prisutnosti susjednih vlasnika.

§. 179

U slučaju da je vlasništvo sporno i da se spor ne može izgladiti, sporni se dio točno označava te ga geometar snima kao zasebnu česticu.

§. 180

Ako i nakon svih tih uputstava geometar koji je započeo detaljno snimanje zatekne posjedovne sporove, koji se nisu ni pokušali izgladiti niti su sporni dijelovi točno označeni, dužan je pokušati ih izgladiti angažiranjem mjesnih poglavara, a ako mu to ne uspije, onda sporni dio mora isključiti iz izmjere i označiti. Geometar, međutim, u svakom slučaju piše prijavu da bi se pozvali na odgovornost i kaznili oni koji nisu na vrijeme pokušali mirenje ili utvrđivanje granica spornoga dijela.

§. 181

Ako se sporovi izgode dok se geometar još nalazi u dotičnoj općini, isti je dužan promijeniti karte i protokole prema uspostavljenoj nagodbi.

§. 182

Svaki geometar obavezan je, ako se za to pozove, prisustvovati nagodbi u sporu.

§. 183

U slučaju ako se posjedovni sporovi izgode sudskim rješenjem ili nagodbom nakon što je geometar završio snimanje općine i više se ne nalazi u općini, onda će se potreba naknadnoga ispravljanja karte zabilježiti kod Okružnoga poglavarstva.

Katastarski i mjernički naputak

Treći dio

O detaljnome snimanju

I. odjeljak

O instrumentima za detaljno snimanje

§. 184

Instrumenti potrebni za detaljnu izmjeru sastoje se od cjelovitoga mjerničkog stola i mjerničkoga lanca dugoga deset hvati, čiji su hvati podijeljeni na decimalne stope. Osim toga, za signalizaciju su potrebne i dvije manje i jedna veća zastava.

---

§. 185

Nadzornici moraju češće provjeravati mjerne instrumente da bi se uvjerili u njihovu ispravnost. Oni organiziraju popravljane oštećenih instrumenata i nastoje da geometri s vremena na vrijeme kontroliraju mjernički lanac te na njemu isprave eventualne pogreške.

§. 186

Da bi kod slučajnih oštećenja mogli pomoći, svakome se nadzorniku dodjeljuju jedan do dva kompletna mjernička stola te pojedinačni rezervni dijelovi.

§. 187

Civilni geometri dobivaju nužni mjerački alat ako sami nisu njime dobro opremljeni i to uz mjesečnu otplatu. Vojnim geometrima daju se na uporabu iz državne blagajne. Svaki mjernički stol mora biti opremljen s četiri triangulacijska lista.

§. 188

Geometri kontroliraju svoje mjerne instrumente maksimalno precizno prije početka radova. Njih, a posebno šestare (*Zirkel und Haarzirkel*), održavaju s najvećom pozornošću. Za oštećenja koja su nastala zbog nedostatka pozornosti te za instrumente koji su u vlasništvu države, a koji su izgubljeni zbog nemara, vojni su geometri dužni namiriti štetu iz vlastitih sredstava ili nabaviti nove.

II. odjeljak

O općinskoj grafičkoj mreži

§. 189

Svaki geometar mora razvući mrežu u onoj općini za koju je zadužen za snimanje. On ne smije prijeći na određivanje čestica prije nego što je triangulirao list snimka.

§. 190

On svoju mrežu vezuje na grafičke točke koje mu je nadzornik unio u mjerilu $1'' = 40^{\circ}$, ili $1'' = 80^{\circ}$, ovisno o tome treba li snimanje izvršiti u punome ili u pola katastarskoga mjerila.

§. 191

U slučaju ako točke unesene na jednome listu ne odgovaraju i geometar se uvjerio da pogreška najvjerojatnije leži u određivanju ili unosu tih točaka, u tome slučaju on piše prijavu nadzorniku koji treba poduzeti daljnje korake. Ako odstupanje ne iznosi više od tisućitoga dijela duže stranice, u tome slučaju nadzornik može treću točku dati popraviti iz najduže stranice trokuta ili iz ostalih unesenih točaka. Svako pomicanje grafičke točke bez prethodnoga obavještanja nadzornika o tome najstrože se zabranjuje.

§. 192

Svaki geometar mora imati u rezervi nekoliko listova s označenim grafičkim točkama da bi, u slučaju da točke ne odgovaraju, mogao započeti posao na drugome listu ili da je zbog nekih drugih okolnosti spriječen nastaviti ih na započetome listu.

§. 193

Geometri iscrtavaju listove za snimanje s trokutima čije stranice iznose otprilike dvjesto hvati ako im konfiguracija terena to dopušta.

§. 194

Oni trebaju na sekcijским linijama odrediti zajedničke točke, a ondje gdje to nije moguće, treba povući vizurne linije na istaknute objekte susjednoga lista u svrhu kontrole i lakšega spajanja dvaju listova.

§. 195

Ako na susjednome listu nisu određene nikakve grafičke točke, geometar nastavlja trianguliranje sa zajedničkih točaka određenih na sekcijskoj liniji.

§. 196

Geometru nije dopušteno da u svrhu svoga trianguliranja posiječe veće površine (šume), no uz pozivanje vlasnika na teren i njihovo odobravanje može poduzeti manja neštetna prorjeđivanja.

§. 197

Ako bi svojstva terena bila takva da se usprkos korištenju svih prednosti terena ne može povući veća mreža preko cijeloga lista ili jednoga njegovog dijela, a da se ne ispuste veće površine, u tom slučaju obod većih „partija” (to jest grupa čestica) geometar mora odrediti pomoću brižnoga mjerenja oboda, a potom i pomoću vizurnih linija i mjerenja lancem posao treba nastaviti u unutrašnjosti. U svrhu olakšavanja i ubrzavanja posla geometru se na takvome terenu daje busola koju on inače ne smije koristiti prilikom mjerenja oboda nego samo kod mjerenja linija presjeka.

§. 198

Od točaka koje su određene uporabom busole posao se ne smije nastaviti na otvorenim predjelima.

§. 199

Za određivanje položaja općinske mreže zabijaju se motke između oplata (šalunga) okomito u zemlju. Za fiksne točke biraju se dimnjaci, kapelice, stupovi, pojedinačne zgrade ili stabla.

§. 200

Za određivanje općinske mreže geometar ne smije koristiti iglu za označavanje točaka.

§. 201

On ni za jednu točku ne smije pretpostaviti da je točna sve dok se u njoj ne križaju tri vizurne linije pod kutovima koji nisu ni preoštri ni previše tupi.

§. 202

Već određene točke obuhvaćaju se kružićima, označavaju slovima i opisuju u protokolu bilježaka. Taj protokol geometar mora voditi vrlo precizno u svrhu izbjegavanja bilo kakvih zabluda. On, međutim, služi samo za njegovu vlastitu upotrebu te se nakon završenoga snimanja ne predaje zajedno s kartom.

§. 203

Nadzornik mora voditi brigu o tome da u svrhu olakšavanja i osiguranja spoja dvaju listova geometri na granicama općine odrede više zajedničkih točaka.

§. 204

Nadzornik mora kontrolirati triaguliranje geometra po svim dijelovima prije nego što ovaj pređe na stvarnu detaljnu izmjeru.

§. 205

Kada je na gore opisani način geometar precizno razvukao općinsku mrežu preko lista i time ograničio sve moguće daljnje greške između točaka koje leže u blizini, on prelazi na određivanje zemljišnih i građevinskih čestica.

III. odjeljak

O zemljišnim česticama

§. 206

Zemljišta koja su pod istom kulturom tvore različite čestice u slučaju da pripadaju različitim vlasnicima.

§. 207

Zemljišta koja međusobno graniče, a pripadaju istome vlasniku, tvore različite čestice ako na njima uspijevaju različite kulture.

§. 208

Susjedna zemljišta koja pripadaju jednome vlasniku i nalaze se pod istom kulturom, ali im je zakonski status različit, tvore različite čestice.

§. 209

Ako su zemljišta koja međusobno graniče zasijana istom kulturom, a pripadaju dvjema različitim kućama jednoga te istoga vlasnika, odvojeno se parceliraju.

§. 210

Zemljišta se koriste kao polja, livade, pašnjaci, šume, vinogradi i tako dalje. Svaki tip ove različite kulture tvori česticu za sebe. Prilikom izmjere ne uzimaju se u obzir ni konfiguracija terena ni kvaliteta tla.

§. 211

Zemljišta koja pripadaju jednom vlasniku, a nalaze se pod istom kulturom tvore različite čestice ako su razdvojena rijekama, potocima, javnim putovima i drugim prirodnim ili umjetnim trajnim granicama.

---

§. 212

Ako su takva zemljišta razdvojena promjenljivim kolnim ili pješačkim putovima, vododerinama ili odronima zemlje, u tome slučaju oni tvore različite, a ne iste čestice.

---

§. 213

Ako neko zemljište stoji pod različitim kulturama (kao na primjer polja, livade i vinogradi koji su zasadeni vočkama), onda se navodi glavna kultura, a sporedna se bilježi sa strane.

---

§. 214

Zemljišta koja su opasana zidovima ili ogradama tvore zasebne čestice.

---

§. 215

Suhozidi koji ne razgraničuju ni vlasništvo ni kulturu, a postavljeni su isključivo u svrhu čišćenja puta kroz polje, ne tvore čestice te se ne ucrtavaju na planu.

---

§. 216

Okućnice (kućni vrtovi) čija površina prelazi 25 četvornih hvati tvore posebne čestice.

---

§. 217

Veliki parkovi koji uključuju gospodarski korištene šumarke, livade, polja, ribnjake i parkove za odmor tvore više čestica i to prema različitim kulturama.

---

§. 218

Malena zemljišta koja ne prelaze 25 četvornih hvati nezasađenih predjela, a nalaze se između korištenih zemljišta, ne tvore vlastitu česticu, slično kao ni malo žbunje i nizovi stabala duž polja, nego se, ovisno o tome kojemu vlasniku pripadaju, priključuju susjednim česticama.

---

§. 219

Terasasti vinogradi podzidani suhozidima tvore jednu česticu ako pripadaju jednome vlasniku.

---

§. 220

Ako postoje čestice koje se zbog svoje malene veličine ne mogu jasno prikazati upotrijebljenim katastarskim mjerilom, one se, ako leže na osami, priključuju susjednim česticama. One se, međutim, na karti ističu obrisnom linijom te označavaju malim latiničkim slovom. Pod tim se slovima kod čestice kojoj su priključene, bilježi njihova površina izračunata iz mjerenja lancem na terenu kao i vrsta njihove kulture.

---

§. 221

Ako više malenih čestica leži zajedno, dobivaju samo jedan broj čestice. Različiti dijelovi izračunavaju se i bilježe prema prethodnome članku.

---

§. 222

Ako bi nekadašnje općinsko zemljište bilo razdijeljeno članovima općina na više malenih dijelova kao slobodno vlasništvo, ono se na karti pojavljuje kao jedna čestica pod jednim brojem. No, za takvu trasu (područje) izrađuje se posebna karta i to u mjerilu 1" 20⁰ ili 10⁰ na koju se ucrtavaju pojedinačni posjedi arapskim brojkama. Pojedinačni dijelovi izračunavaju se iz mjerenja lancem i bilježe u protokol. Zasebna karta prilaže se glavnoj karti.

---

§. 223

Ako je neka livada presječena kanalima za navodnjavanje, ona ipak tvori jednu česticu ako, naime, pripada samo jednome vlasniku.

---

§. 224

Prilikom određivanja i snimanja šumskih čestica geometru mora biti pri ruci jedan šumski stručnjak i to, gdje je god to moguće, onaj kojemu je povjereno nadziranje i gospodarenje šumom.

---

§. 225

Šume se dijele na čestice prema vlasnicima i prema prirodnim granicama.

---

§. 226

U slučaju ako se pojavljuju veće šumske čestice različitoga šumskog fonda, one se prema uputama šumskoga stručnjaka posebno mjere te se u kartama označavaju malim latiničkim slovima kao podčestice.

---

§. 227

Kod velikih šuma, ako su one već šumarski podjeljene i prema toj podjeli korištene te ako se njima sistematski gospodarilo, podjela će biti napravljena sama od sebe prema vrsti drveća koje dominira šumskim fondom. U tome dijelu koji se ekonomski iskorištava pojavljuje se a) dio površina na kojima su zasađena stabla kojih ima u izobilju i koja se mogu sjeći, b) površine na kojima su zasađena srednje visoka stabla, c) površine s tankim visokim drvećem, d) površine pod mladicama.

---

§. 228

Kod šumskih područja kojima se ne gospodari sustavno, potpodjele se moraju prikazati prema činjenoj stanju te pritom mora biti vidljivo koja je površina pod visokim stablima, mladicama, tvrdim, mekim ili miješanim drvom. U protokolu se bilježi jesu li ti različiti dijelovi šume zasađeni dobro, srednje ili loše.

---

§. 229

Sve pojedinačne površine zemljišta unutar jedne šume, koje su trajno kategorizirane u drugu vrstu kulture, na primjer kao oranice, livade, pašnjaci, površine pod zgradama i tako dalje, moraju se kao zasebne čestice i snimiti zasebno.

---

§. 230

Golo kamenje, stijene i druge neplodne površine unutar jedne šume smatraju se zasebnim česticama ako njihova površina prelazi stotinu četvornih hvati.

---

§. 231

Dijelovi šume koji pripadaju pojedinim vlasnicima moraju tvoriti zasebne čestice ovisno o njihovu vlasniku. Takve se čestice, međutim, ne dijeli dalje na podčestice prema tipu šumskoga fonda ako njihova površina ne iznosi najmanje stoti dio cijele šume i, osim toga, ako je šumski fond u njima vrlo raznolik. U pravilu se u takvim slučajevima označava samo ona vrsta kulture koja dominira.

---

§. 232

Svi javni putovi tvore zasebne čestice.

---

§. 233

Ljetni putovi koji se protežu uzduž glavne ceste pridodaju se ili susjednim poljima ili cesti ovisno o tome jesu li općinsko dobro ili pripadaju jednome određenom vlasniku te stoga ne tvore nikakve zasebne čestice.

---

§. 234

Rijeke i plovni kanali kao i potoci tvore zasebne čestice.

---

§. 235

Neiskorištena zemljišta koja leže oko rijeka uključena su u česticu rijeke.

---

§. 236

Obalna zemljišta koja se rabe tvore zasebne čestice čak i ako su izložena poplavama.

---

§. 237

Otoci koji se redovito koriste tvore zasebnu česticu. U slučaju da su maleni te je njihova uporaba neizvjesna ili su čak neadekvatni za bilo kakvu uporabu, onda njihova površina ulazi u česticu rijeke.

---

§. 238

Bare i jezera čine vlastite čestice s time da se kod prvih bilježi u protokol ako se isušuju i koriste kao oranica. Nasipi se uključuju u čestice bara, jezera i rijeka.

---

§. 239

Ako su močvare koje leže na jezerima veće površine ili ako se šišanjem trstike i šaša pretvaraju u upotrebljive (korisne) površine, one tvore čestice za sebe. Ako takav slučaj ne nastupi, njihova se površina pridodaje čestici jezera.

---

§. 240

Močvarno tresetište, ciglana, kamenolomi, glinokopi (ilovasto tlo) i pješčare tvore zasebne čestice. Ako, međutim, potonje pripadaju vlasniku susjedne čestice te njihova površina na prelazi četrdeset četvornih hvati, one se pribrajaju toj čestici.

§. 241

Neiskorištena ili neiskoristiva zemljišta tvore česticu za sebe.

§. 242

Na niskim se zemljištima, koja leže uz more, morskom obalom smatra ona površina do koje dopire more pri uobičajenoj razini. One površine koje leže između te morske linije i zasađenih zemljišta, a ne koriste se ili su neupotrebljive, tretiraju se prema prethodnome članku.

§. 243

Ako ima općinskih zemljišta koja potpadaju pod dva okruga, onda ona moraju biti snimljena u cijelosti tamo gdje leži mjesto jedne takve općine. Kod vodenih rukavaca i otoka postupa se isto tako čim je poznata općina kojoj oni pripadaju.

§. 244

Ako dođe do nedoumica treba li neku trasu tretirati kao zasebnu česticu ili ne, tada Pokrajinsko povjerenstvo predaje slučaj Dvorskome povjerenstvu na razmatranje, a ako je nužno, donosi se i privremeno rješenje.

IV. odjeljak

O građevinskim česticama

§. 245

Sve zgrade koje spadaju u jedno seosko gospodarstvo i uključuju dvorišni prostor zajedno s tim dvorišnim prostorom tvore jednu česticu.

§. 246

Ako su žitnice (štale, štaglji, ambari) i slične gospodarske zgrade odvojene od seoskog gospodarstva kojemu pripadaju, onda one tvore zasebnu česticu.

§. 247

Okućnica/kućni vrtovi zajedno s kućom čine jednu česticu ako njihova površina ne prelazi 25 četvornih hvati.

§. 248

Dvije susjedne kuće koje se naslanjaju jedna na drugu (dvojni objekti), a imaju različit ulaz i kućni broj, tvore dvije čestice čak i ako pripadaju samo jednome vlasniku.

§. 249

Kuća koja zauzima prostor koji je nekad zauzimalo više manjih kuća te stoga nosi više kućnih brojeva, smatra se samo jednom česticom.

§. 250

Kuće za odmor (zabavu) koje su neprikladne za stanovanje, kolibe, vinarije i druge slične zgrade ucrtavaju se, doduše, na planu, ali se ne smatraju i ne mjere kao zasebna čestica.

§. 251

Sve javne zgrade, kao crkve, samostani, bolnice i slično, tvore zasebne čestice.

V. odjeljak

O snimanju zemljišne čestice

§. 252

Nastupi li dvojba treba li neku zgradu tretirati kao zasebnu česticu, Pokrajinsko povjerenstvo traži odluku Dvorskoga povjerenstva, a u hitnim slučajevima, međutim, odmah donosi privremeno rješenje.

§. 253

Kada je geometar razvukao mrežu preko jednoga lista, on prelazi na snimanje zemljišnih čestica.

§. 254

Snimanje zemljišnih čestica treba provoditi po skupinama čestica.

§. 255

Pod „skupinama čestica” podrazumijeva se veća količina zemljišnih čestica koje leže jedna do druge tako da čine zaokruženu cjelinu.

§. 256

Te skupine čestica imaju u pokrajinama posebna imena, kao na primjer pogranične zemlje (*Marken*), predjeli (*Fluren*), rudine (*Riede*) i obično su uključene u njihov teritorij prirodnim granicama.

§. 257

Ako se u nekoj općini ne koriste nazivi za različite dijelove u tom ih slučaju geometar dijeli prema prirodnim granicama na skupine čestica.

§. 258

Prije nego što geometar započne snimanje pojedine skupine čestica on izrađuje skicu u mjerilu 1" = 40⁰ ili 80⁰ ovisno o tome snima li u punome ili u pola katastarskoga mjerila.

§. 259

U tu skicu pomoćnik ucrtava od oka položaj čestice prema propisanim napucima koristeći geometrijske točke.

§. 260

On iskolčava svaku česticu s numeriranim kolcima tako da određivanjem tih kolaca svaka čestica na tome planu bude predočena u stvarnome obliku i veličini.

§. 261

Budući da bez pravoga iskolčenja nije moguće ispravno snimanje čestice, geometar se ne smije pouzdati u rad pomoćnika već se sam mora uvjeriti u ispravnost iskolčenja.

§. 262

Da se snimanje ne bi beskorisno otešlo i otežalo, treba vrlo brižno izbjeći svako nepotrebno iskolčenje.

§. 263

Nepotrebno treba smatrati svako ono iskolčenje koje ne utječe na računanje i koje ne izaziva promjene u obliku čestice u propisanome mjerilu izmjere.

§. 264

Budući da su obrađena zemljišta veoma vrijedna za katastar, slijedi da kod takvih čestica iskolčenje mora biti provedeno mnogo preciznije nego na livadama (*Heiden*) ili sličnim, manje zahtjevnim zemljištima gdje je dovoljno određivanje glavnih zakrivljenja, osim u slučaju da susjedna oranica ne iziskuje posve precizno iskolčenje.

§. 265

Kod iskolčenja i određivanja čestica indikator mora uvijek biti prisutan.

§. 266

Da bi se uvjerio u ispravnost podataka, geometar mora na vrijeme pozvati vlasnike da se pojave na licu mjesta ili osobno ili preko opunomoćenika.

§. 267

On u svome dnevniku bilježi je li se vlasnik pojavio osobno ili njegov opunomoćenik ili nije te u potonjemu slučaju piše prijavu nadzorniku.

§. 268

Pomoćnik upisuje u skicu broj zabodenih kolaca.

§. 269

U čestice upisuje imena vlasnika, njihov kućni broj, vrstu kulture i zakonski status zemljišta.

§. 270

U slučaju da se na jednoj „partiji” zateknu tako malene čestice da nema mjesta za snimanje u mjerilu 1" = 40⁰ ili 80⁰, ovisno o tome snima li se u punome ili u pola mjerila, skica se izrađuje u mjerilu 1" = 20⁰ ili 40⁰.

§. 271

Snimanje treba neposredno slijediti iskolčenje zemljišnih čestica.
§. 272
Iskolčene točke određuju se ili presjecima ili vizurnim linijama i mjerenjima lancem.
§. 273
Gdje god to konfiguracija terena dopušta, točke se trebaju odrediti triangulacijom.
§. 274
Geometar mora pri tome krenuti od mreže koju je nacrtao na triangulacijskome listu i uvijek treba raditi od većega prema manjemu.
§. 275
Za vrijeme dok se pomoćnik, prema dogovorenim znakovima, kreće od kolca do kolca ¹²⁰ i sa zastavicom se pozicionira točno poviše svakog kolca, geometar vizira i uz vizurne linije dopisuje broj kolca. Geometar potom presijeca vizurne linije od jedne do druge točke ako je moguće s okomitim presjecima. Određene se točke označe kružićem, a broj kolca se dopisuje.
§. 276
Prilikom trianguliranja u svrhu određivanja čestice geometar se može poslužiti iglicom da bi označio položaj.
§. 277
Stajališta iz kojih geometar vizira i siječe numerirane kolce, ne smiju biti toliko udaljena, a da se stjegovi zastave ne mogu točno prepoznati običnim okom niti da se on ne može uvjeriti da one stoje posve okomito. Stoga se treba, što je moguće manje, koristiti velikom zastavom.
§. 278
Signalizacija mora biti identična ne samo u svakome nadzorništvu nego i u svakome ravnateljstvu.
§. 279
Znakove ne treba nepotrebno umnožavati. Gdje je situacija pregledna oni se daju sa zastavom, a gdje to nije slučaj s kravljim rogovima ili zviždalkama. Deranje i trčanje uokolo koje troši vrijeme i dovodi do zabune strogo je zabranjeno.
§. 280
U slobodnim i otvorenim krajolicima (predjelima) geometar se koristi lancem i mjernom letvom dužine ¹²¹ jednoga hvata u pravilu samo kao pomoćnim sredstvima za posve malene dijelove. Leže li, međutim, krajnje točke više čestica u smjeru i ako su linije razgraničenja čestica također ravne, geometar se na ravnici koristi prednostima lanca u svrhu određenja čestice.
§. 281
Kod pravocrtno usporednih, uskih i dugih čestica geometar treba mjeriti širine na okomitom presjeku da bi uočio znatne posljedice pogrešaka koje nastaju prilikom preuzimanja takvih linija s plana.
§. 282
Usporedno zakrivljene čestice ili čestice koje tek neznatno odstupaju od usporednih mogu nakon preciznoga iskolčenja prve i posljednje linije čestice biti određene mjerenjima pomoću lanca između iskolčenih točaka.
§. 283
Sve točke i linije ili povučeni kontrolni presjeci koji se nalaze na planu moraju se točno preklapati s odgovarajućim točkama u polju. Čestice mogu sada biti određene presijecanjem, mjerenjem pomoću lanca ili uporabom oba načina.

¹²⁰ Nap. a.: Prema braći J. i V. Heckner, njih „*Seljaci nazivaju mjestimice kolčić, šiljak ili piket i kazukom (Pflöck).*” Vidi: Braća J. i V. Heckner, »O uređenju šuma i sastavku šumko-gospodarstvenih osnova«, *Šumarski list* 12, god. XXX., ur. Frano Z. Kesterčanek, Zagreb (1906): 479.

¹²¹ Nap. a.: F. Kružić koristi naziv „mjerača letva” (njem. *Messlatte*). Vidi: F. pl. Kružić, *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo. Priručnik za mjernike, šumare, gospodare, praktične činovnike i privatnike*: 33.

§. 284

Mjere svih linija koje su izmjerene s mjerničkim lancem ili letvom dužine jednoga hvata upisuju se u skicu.

§. 285

U predjelima koji ne pružaju slobodan vidik određivanje čestice mora se izvršiti pomoću mjerenja lancem i vizurnih linija, mjerenjem oboda i presijecanjem.

§. 286

U takvim se predjelima dopušta uporaba busole u svrhu olakšanja i ubrzanja posla.

§. 287

Ako čestice zauzmu dva ili više triangulacijskih listova, onda geometar cijelu česticu snima na jednoj listu ako izvan sekcijских linija ima za to još dovoljno prostora.

§. 288

Ako to nije slučaj, za takve čestice on označava u polju diobene točke koje određuje na planu. Dijelovi čestice izračunavaju se onda na svakome listu do određene diobene linije. Njihovim zbrajanjem dobije se potom površina cijele čestice.

§. 289

Ukoliko je geometar završio jednu skupinu čestica, on u pravilu prelazi na snimanje sljedeće.

§. 290

Kako snimanje jedne skupine čestica napreduje, tako se linije čestice moraju izvući tušem. Za to se, međutim, ne smije koristiti vrijeme koje je pogodno za rad na terenu.

§. 291

Ako geometar u nekoj općini nađe ekonomske planove, on se njima može koristiti u svrhu unapređenja svoga posla, ali mora, međutim, vrlo pažljivo ispitati njihovu ispravnost jer on ostaje odgovoran za sve pogreške.

§. 292

Ako postoje šumski planovi i geometar se svojim vlastitim mjerenjem uvjerio u njihovu ispravnost, onda ih upotrebljava da bi na karti prikazao unutrašnju konfiguraciju šume i njezinu razdjeljenost na prosjeke (procijepe).

§. 293

Nadzornici su odgovorni da se zemljišne čestice, posebno one koje donose korist, odrede što je moguće bolje.

§. 294

U njihovoj je nadležnosti da na vrijeme otkriju pogreške i spriječe njihove posljedice, što se može postići isključivo čestim kontrolama i svrsishodnim uputama.

§. 295

Nadzornici se prilikom svojih kontrola moraju uvjeriti da točke odgovaraju.

§. 296

Oni pritom mjere presjeke na za to pogodnom terenu. U izgrađenim predjelima razlika kod dužih linija ne smije iznositi više od 1/200, a kod kraćih 1/100. No, na trasama koje se koriste vrlo malo ili nikako, dopušta se kod dužih linija razlika od 1/100, a kod kraćih 1/50.

§. 297

Sve pogreške koje se otkriju prilikom kasnijih revizija ili u reklamacijama, ne padaju na teret samo geometru nego i nadzorniku.

§. 298

Skice skupine zemljišnih čestica predaju se zajedno s kartama.

VI. odjeljak

O snimanju građevinske čestice

§. 299

Geometar pomoću mjerničkoga stola određuje obod mjesta i najmarkantnije zgrade. Nadalje, on provlači vizurne linije kroz ulice čije se krajnje točke označava kolcima zabodenima u tlo.

§. 300

Ako je geometar na taj način dobio raster mjesta koje mora snimiti, prenosi ga u mjerilu $1'' = 20^0$, a kod vrlo malenih građevinskih čestica u mjerilu $1'' = 10^0$.

§. 301

Ako se to napravilo, prelazi se na detaljnu izmjeru građevinskih čestica, koja se provodi pomoću lanca za mjerenje ili letve u dužini jednoga hvata.

§. 302

Vizurne linije koje su povučene kroz mjesto smatraju se pri tome apscisama od kojih se mjere ordinate s objiju strana ulice na uglove kuća, čime se dobiva njihova prava dužina i položaj.

§. 303

Nakon toga se poduzima mjerenje unutrašnjosti građevinske čestice.

§. 304

Pri tome se, kod malenih građevinskih čestica, ne mjere lancem i letvom dužine jednoga hvata samo linije koje su nužne za oblikovanje čestice nego i one koje su nužne za njezino izračunavanje.

§. 305

Obod i unutrašnjost velikih građevinskih čestica mogu se, ovisno o okolnostima, odrediti i s (geodetskim) stolom te se pomoćne linije koje su potrebne za izračunavanje mogu preuzeti s plana.

§. 306

U unutrašnjosti građevinskih čestica precizno se mjere s mjerničkim lancem i letvom dužine jednoga hvata samo stambene zgrade. Štale i gospodarske zgrade unose se samo prema broju koraka.

§. 307

Izmjerene građevinske čestice ucrtavaju se u skice.

§. 308

Uz svaku se izmjerenu liniju upisuje mjera, a u unutrašnjost čestice kućni broj.

§. 309

Detaljnu izmjeru građevinskih čestica mora izvršiti pomoćnik geometra pod nadzorom i odgovornošću samoga geometra i to u dane koji nisu pogodni za rad na terenu.

§. 310

Izmjerene čestice on nadalje treba unijeti u skicu i nju u skladu s time napraviti čisto i jasno.

§. 311

Kada je skica gotova, geometar ju prenosi na kartu i to u onome obodu koji je određen stolom, uporabom određenih točaka i to u dane koji nisu pogodni za rad na terenu.

§. 312

Skice snimke mjesta predaju se zajedno s kartama.

§. 313

Veliki gradovi za koje postoje dobri ili lako popravljivi tlocrti ne snimaju se nanovo. Njihov se obod i nekoliko najmarkantnijih crkava i zgrada određuje pomoću stola te se između točaka unosi postojeći tlocrt.

§. 314

Ako snimanje većega grada bude potrebno, Pokrajinsko će povjerenstvo prvo zatražiti odobrenje Dvorskoga povjerenstva.

§. 315

Nadzornik mora sam izmjeriti više građevinskih čestica u općini i po tome kontrolirati one koje je odredio geometar. Geometru pogreške njegovoga pomoćnika nikada ne mogu služiti kao isprika jer ga on treba koristiti samo u onoj mjeri koju dopuštaju njegova sposobnost i pouzdanost, a ako ga ne smatra upotrebljivim pomoćnikom, dužan je o tome napisati prijavu.

§. 316

Kada je snimanje jedne općine završeno, geometar obilježava listove rimskim brojevima. On počinje od najsjevernijega sloja i nastavlja s brojevima od zapada prema istoku.

§. 317

Gotovi i numerirani listovi stavljaju se u omot na kojemu je na jednoj shemi prikazan način njihovoga sastavljanja prema priloženome uzorku M. Duplikat te sheme prilaže se karti.

§. 318

Na sekcijskome se listu koji sadržava ime općine ucrtava mjerilo duljne od četiri do pet palaca (cola).

§. 319

Sekcijske se linije dijele prije početka izmjere, prije nego što daska doživi bilo kakve promjene, na točno 25 i 20 palaca (cola). Dioba se označava finim crtama.

§. 320

Svaki list za snimanje potpisuju ispod južne sekcijske linije geometar, koji ga je snimio i nadzornik, koji ga je provjerio.

VII. odjeljak

O numeriranju i protokoliranju zemljišnih čestica

§. 321

Numeriranje i protokoliranje zemljišnih čestica provodi se nakon završavanja karte u zimskome periodu.

§. 322

Numeriranje se događa prema skupinama čestica ili rudinama. Prvo se numeriraju one čestice koje leže neposredno u mjestu, a potom one udaljenije tako da se broj koji slijedi prilikom prijelaza iz jedne u drugu skupinu čestica može lakše naći.

§. 323

Kada su sve skupine čestica ili rudine dobile svoj broj, slijedi numeriranje čestica putova, a potom rijeka, potoka ili kanala. Čestice bara dobivaju tekući broj koji slijedi po redu.

§. 324

Svaki put, ako on prolazi kroz općinu, sadržava samo jedan broj koji se, međutim, zapisuje na svakome listu snimke. Isto se događa s česticama rijeka, potoka i kanala.

§. 325

Numeriranje zemljišnih čestica na karti mora se izvršiti crvenim arapskim brojevima.

§. 326

Zemljišne čestice unose se u protokol N.

§. 327

U prvu se rubriku upisuje broj lista za snimanje, u drugu ime rudine, a u treću broj čestice.

§. 328

Zakonski status čestice unosi se prema postojećim zakonskim odredbama dotične zemlje vezanim za slobodnu otuđivost ili neotuđivost zemljišta.

§. 329

U rubrici *Ime* treba se držati propisa odjeljka "O podacima vlasnika".

§. 330

U rubrici *Kultura* objašnjava se specifičnost svake čestice. Kod oranica se, na primjer, navodi jesu li zasađene sa stablima, a kod livada jesu li sposobne za redovito navodnjavanje te jesu li izložene poplavama voda koje leže u blizini ili nisu. Kod bara jesu li isušene i koriste li se kao oranice ili livade, a kod potoka i rijeka preplavljuju li obale te izazivaju li poplave. Kod šumskih čestica navodi se od koje se vrste drva sastoje i koji tip drva prevladava, a kod vinograda jesu li zasađeni voćkama i tako dalje. Posebni slučajevi upisuju se u rubriku *Napomena*.

§. 331

Protokolu zemljišnih čestica prilaže se zbirni pregled različitih vrsta kultura prema obrascu O.

§. 332

Numeriranje zemljišnih čestica geometar mora sam izvršiti. Unos podataka u protokol vrši geometrov pomoćnik jasnim i čitljivim rukopisom.

§. 333

Geometri moraju paziti da u protokolima ne dođe do zabune po pitanju indikacija zbog čega po završetku svih unosa moraju još jednom vrlo pažljivo pregledati protokol.

§. 334

Gotove protokole potpisuju geometar, oni koji gospodare zemljom (*Grundbrigkeiten*) i općinski načelnici (*Ortsvorstände*).

§. 335

Nadzornici moraju provjeriti jesu li protokoli uredno sastavljeni prema gornjemu propisu.

§. 336

Protokoli se predaju zajedno s kartama.

§. 337

Uz originalni protokol građevinskih i zemljišnih čestica treba izraditi točan prijepis koji se prilaže procjembenim komesarima.

VIII. odjeljak

O numeriranju i protokoliranju građevinskih čestica

§. 338

Čim sve građevinske čestice jedne općine budu snimljene, pristupa se njihovome numeriranju.

§. 339

Geometar počinje s numeriranjem na jednome kraju ili u sredini mjesta, ovisno o tome što je prema položaju mjesta praktičnije, a potom se ono nastavlja prema kućnim nizovima ili mjesnim četvrtima tako da nema preskoka te da se svaki sljedeći broj može lako pronaći.

§. 340

Građevinske čestice numeriraju se na karti crnim arapskim brojevima, a potom unose u protokol P.

§. 341

U rubrici *Ime* upisuje se, ovisno o tome što je u odjeljku o imenu vlasnika zemljišta upisano, vlasnik ili posjednik zemljišta s imenom i prezimenom te nadimkom, ako ga posjeduje, kao i plemićkom ili nekom drugom titulom, ako postoji.

§. 342

U rubrici *Status* upisuje se zanat (*Gewerbe*), zanimanje/zaposlenje (*Beschäftigung*) ili služba/namještenje (*Anstellung*).

§. 343

U rubrici *Prebivalište* dopisuje se država ako bi glede nje moglo biti dvojbe.

§. 344

U rubrici *Kultura* upisuje se obilježje građevinske čestice: ima li stambena zgrada jedan ili više katova i slično. Posebni slučajevi pojašnjavaju se u napomeni.

IX. odjeljak

O dnevnicima

§. 345

Podravnatelji, nadzornici i geometri moraju voditi dnevnik prema priloženome uzorku Q.

§. 346

U rubrici *Dan* navode se nedjelje i blagdani.

§. 347

U rubrici *Vrijeme* razlikuje se cjelodnevne ili poludnevne kiše (kišne dane).

§. 348

U rubrici *Zaposlenje* unosi se gdje, što i koliko se radilo. Ako je potreban indikator, bilježi se njegovo ime. Nadzornik u tu rubriku upisuje koje je geometre nadzirao (revidirao), koje je pogreške našao i kakav je nalaz utvrdio. Geometar bilježi kada su nadzornik ili podravnatelj pregledali njegov rad, koje su pogreške zatekli i kako je on te pogreške popravio.

§. 349

Dnevnike treba voditi vrlo precizno tako da se može utvrditi tijek poslova i marljivost pojedinaca. Oni se bilježe svaki dan navečer i nikada ne smiju biti u zaostatku.

§. 350

Geometri moraju svoje dnevnike ponijeti sa sobom na teren da se nadzornik svaki put može uvjeriti da su oni vođeni prema propisu i dnevno ažurirani.

§. 351

Koncem svakog mjeseca nadzornici šalju svoje dnevnikе kao i dnevnikе svojih geometara na kontrolu podravnatelju. Pokrajinsko povjerenstvo svakoga mjeseca traži dnevnikе nadzornika i nekolicine geometara iz svakoga nadzorništva na uvid. Nakon izvršenoga uvida oni se vraćaju natrag.

§. 352

O dnevnicima se ne smiju praviti prijepisi.

Katastarski i mjernički naputak

Četvrti dio

O izračunavanju površine i usporedbi mjera

I. odjeljak

O podjeli figura za izračunavanje površine

§. 353

Figure se dijele na trokute i trapeze. Ukoliko se figura može razložiti na nekoliko većih trokuta, što će biti slučaj kod cjelovitih skupina čestica ili kod velikih, posebno šumskih čestica, onda treba postupiti na taj način. Više malenih čestica koje leže u otprilike istome smjeru najzgodnije je dijeliti u trapeze.

§. 354

Podjela se događa na originalnim listovima na kojima su granice čestica fino izvučene crnim tušem, ali koje, međutim, još uvijek ne sadržavaju ispunu u boji ni daljnja obilježja. Figure se dijele s finim crtama olovke. Prilikom diobe trokuta treba paziti da se zadrže zajedničke osnovne linije te nikada ne treba pretpostaviti neku točku u sredini figure da bi se od stranica nekoga nepravilnog mnogokuta potegnuli trokuti prema takvoj tjemenoj točki. Ako je skupina čestica podjeljena na pripadajuće trokute, onda se okomite crte potežu na svaku osnovnu liniju s najvećom pozornošću.

§. 355

Prilikom diobe niza čestica koje leže otprilike u istom smjeru, kako je to obično slučaj s oranicama, treba postupiti na sljedeći način: potegne se apscisa i pozicionira se tako da ordinata podignuta na njoj siječe dulje stranice čestice pod, što je više moguće, pravim kutom. Na apscise se unose dijelovi od četiri ili osam, odnosno deset ili dvadeset hvati, ovisno o tome jesu li vanjske crte čestice više ili manje zakrivljene.

Iz tih se diobenih točaka s najvećom pozornošću sada vuku ordinate, a time se sve čestice pretvaraju u trapeze, kod kojih jedan faktor za izračunavanje iznosi nepromjenljivo četiri, osam, deset ili dvadeset hvati, ovisno o tome koliko su ordinate udaljene. Da bi se olakšalo crtanje trapeza kao i izračunavanje figura ograničenih zakrivljenim crtama, svakom se geometru dodjeljuje vlastiti aparat čiji su opis i način uporabe sadržani u prilogu R.

§. 356

Ako građevinske čestice ne tvore pravilan geometrijski lik, one se također dijele u svrhu izračunavanja, a za faktore se uzimaju mjerenja lancem ako oni dosegnu.

§. 357

Preuzimanje faktora s plana mora se napraviti s najvećom točnosti pomoću šestara (*Haarzirke*). Trokutu na koje je podijeljen jedan geometrijski lik označavaju se slovima i bilježe se zajedno s faktorima u protokol S za izračun. Faktori se izražavaju u hvatima i decimalnim dijelovima; a kod čestica koje su razlomljene na trapeze jedan je faktor, apscisa, poznat. Uzima li se mjera ordinata, njih se zbraja, polovica se mjere prve i zadnje ordinate od zbroja odbija, te se ostatak množi s četiri, osam, deset ili dvadeset hvati kao duljinom jednoga dijela apscise te se tako dobije površina čestice. U protokolu računanja mora biti vidljivo na koliko je trapeza ili trokuta svaka figura podijeljena. Kod pravocrtnih usporednih uskih dugih čestica za izračunavanje se uzima presjek izmjeren s mjerničkim lancem prema članku 281. iz trećega dijela Naputka.

II. odjeljak

O izračunavanju veličine skupina čestica (*Parthien*), predjela (*Fluren*) ili rudina (*Riede*)

§. 358

Izračunavanje se poduzima po sekcijama.

§. 359

Sekcija se dijeli prema prirodnim granicama na tri, četiri ili pet skupina čestica ili rudina.

§. 360

Budući da su prema članku 319. sekcijske linije podijeljene na palce (cole), površina jedne skupine čestica dobije se tako da se cijelim četvornim jutrima, koje ona uključuje, dodaju i ostali dijelovi koji su obračunati prema trokutima ili trapezima.

§. 361

Ako se skupine čestica dodiruju uzduž zakrivljenih linija takvo se dodirivanje obračunava samo jedanput, a njihova se površina dodaje ili oduzima od izračuna napravljenih do ravne crte te se tako dobiva površina svake skupine čestica do prirodne granice.

§. 362

Skupine čestica u protokolu računanja označavaju se velikim latiničkim slovima.

§. 363

Ako su sve skupine čestica jedne sekcije izračunate, onda se njezin zbroj, uključujući dotične prazne prostore i uzimajući u obzir promjene lista, uspoređuje s površinom sekcije od petsto jutara. Razlika koja ne prelazi 1/200 površinske mjere, ravnomjerno se podijeli među skupinama čestica dok se kod veće razlike traže pogreške.

§. 364

Ako se snimanje protegne samo preko četvrtine ili petine sekcijskoga lista, ono se smatra kao snimanje jedne skupine čestica.

§. 365

Izračunavanje skupine čestica treba shvatiti kao kontrolu izračuna čestica.

§. 366

Ako se na jednome sekcijskom listu nađu dijelovi čestice, onda se u protokolu računanja u rubrici: *Napomena* bilježi na kojim se sekcijskim listovima nalaze drugi dijelovi te čestice.

§. 367

Da bi se izbjegle zablude, sva računanja rade geometar i njegov pomoćnik zajedno. Izračunavanje započinje u danima koji nisu pogodni za terenski rad, a završava zimi.

§. 368

Da bi se olakšala kontrola računanja nadzornicima se dodjeljuju staklene ploče, čiji su kvadrati veličine jednoga bečkog palca (cola) najpreciznije podijeljeni u stotinu manjih kvadrata, pri čemu svaki sadržava šesnaest četvornih hvati. Staklene ploče, međutim, geometri ne smiju upotrebljavati za računanje čestica.

III. odjeljak

O računanju čestica

§. 369

Ako su skupine čestica koje leže na jednom listu za snimanje izračunate, onda se prelazi na računanje čestica. Ako zbroj čestica ne odstupa od površine skupina čestica više od 1/200, razlika se dijeli na čestice ravnomjerno. Ako je razlika veća, onda se pogreška koja je počinjena prilikom preuzimanja faktora ili izračunavanja mora potražiti i ispraviti.

§. 370

U protokolu računanja mora biti razvidno koje su razlike nastale u zbroju čestica i površini skupina čestica, zatim je li se pogreška potražila i otkrila te gdje se ona dogodila kao i je li se razlika podijelila na čestice.

§. 371

Površina čestice unosi se u upisnike zemljišnih i građevinskih čestica u donjoaustrijskoj mjeri. Redukcija na mjere uobičajene u dotičnoj zemlji uslijedit će u nastavku prema posebnome za to naručenome mjerilu.

---

§. 372

Površina stambenih zgrada ne izračunava se posebno nego je uključena u cjelinu građevinske čestice.

IV. odjeljak

O kontroli računanja

---

§. 373

Usporedba površina skupina čestica s površinom cijele sekcije, odnosno usporedba površina svih čestica s površinom skupine čestica za geometra predstavlja već jednu kontrolu i potvrdu. U međuvremenu sve ovisi o pouzdanosti geometra, ali se nadzornik sam mora uvjeriti je li postupio točno i posve u duhu propisa. On stoga prije svega mora kontrolirati je li geometar svrsishodno podijelio skupine čestica i čestice te jesu li diobene linije, posebno ordinate, povučene posve paralelno. On tada preuzima više faktora i gleda odgovara li njegovo preuzimanje (mjera) onome koje je poduzeo geometar. On nadalje izračunava više figura prema preuzetim faktorima i uvjerava se da je geometar i u tome precizno postupio. S tim se naknadnim istraživanjima i kontrolama nadzornik, međutim, ne smije zadovoljiti. On sa stolom ili mjerničkim lancem mora vrlo precizno izmjeriti pojedinačne čestice ili više čestica koje leže jedna uz drugu te prema svojim mjerenjima izračunati površinu. Ako se rezultati njegovog računanja podudaraju s onima od geometra, onda to potvrđuje ispravnost postupka. Ako razlika ne prelazi 1/200 površinske mjere, onda se ona ne uzima u obzir. Kod većih odstupanja pogreška bi se morala potražiti. Ona u međuvremenu, međutim, može ležati uvijek samo u preuzimanju faktora i pogreškama pri izračunavanju ako je nadzornik, kao što je već prije rečeno, uvijek pažljivo kontrolirao ispravnost snimanja tijekom njegovog napredovanja. Nadalje, nadzornik nastoji da protokoli računanja budu sastavljeni prema propisanome redu te da se zabilježe propisane napomene glede podudaranja čestica i skupina čestica kao i sve razlike nastale pri tome kao i načini kako su one ispravljene.

---

§. 374

Prije nego što računanje ne bude provjereno te njegova ispravnost potvrđena od nadzornika, pomoćne linije, koje su povučene u svrhu računanja čestica i skupina čestica, ne smiju se brisati. Ako, prema tome, geometar nakon napravljenih računanja želi prijeći na iscrtavanje lista, a da nadzornik još nije kontrolirao izračun, onda geometar podnosi zahtjev za poduzimanje kontrole.

V. odjeljak

O usporedbi površinskih i dužinskih mjera koje su uobičajene u dotičnoj zemlji s donjoaustrijskim hvatima i donjoaustrijskim jutrima

---

§. 375

U svakoj se pokrajini, u svakome okrugu, kotaru ili svakoj općini gdje donjoaustrijski hvati ili donjoaustrijska jutra nisu službeno uvedeni ili nisu u općoj uporabi kao jedinice za mjerenje duljina i površina, trebaju usporediti mjere uobičajene u dotičnoj zemlji s prethodno spomenutima.

---

§. 376

Svaki se geometar prilikom svoga dolaska u općinu koja mu je dodijeljena za snimanje mora točno raspitati za mjeru prema kojoj će veličina zemljišta biti službeno ili obično izmjerena te o tome mora sastaviti izvješće nadzorniku za kartiranje.

---

§. 377

Nadzornici za kartiranje predaju sva izvješća podređenih geometara Pokrajinskome povjerenstvu za određivanje zemljarine.

---

§. 378

Slijedom gornjega članka Pokrajinsko će povjerenstvo biti stavljeno u položaj da odredi one uobičajene mjere dotične zemlje koje se mora upotrijebiti u usporednu svrhu. U takve mjere ubrajaju se samo one koje se odnose na jednu utvrđenu i postojeću mjeru za duljinu.

---

§. 379

Pokrajinsko povjerenstvo u gore navedenu svrhu dobiva jedan željezni, dobro ispitani etalon donjoaustrijskih hvata (uz pripadajući poredbeni aparat) te si među postojećim uobičajenim mjerama dotične zemlje bira najispravnija i najpreciznija mjerila koja može naći.

§. 380

Usporedba uobičajenih mjera za dužinu dotične zemlje s donjoaustrijskim hvatima treba biti napravljena uz svu potrebnu pozornost i pri tome se ne treba samo obazirati na temperaturu nego i na razlike u rastezljivosti materijala iz kojih su mjerila izrađena.

§. 381

Sva mjerila, čiji se odnos utvrđuje prema bečkome hvatu, moraju biti reducirana na stanje temperature od + 13° reamura jer željezni etalon samo na tom stupnju prikazuje utvrđenu dužinu u donjoaustrijskim hvatima.

§. 382

Pronađeni odnos jutra prema mjeri za površinu uobičajenoj u dotičnoj zemlji bit će objavljen svim geometrima. Odnos mjera za duljinu geometri moraju označiti na kartama, a odnos površinskih zabilježiti u upisniku zemljišnih čestica.

Katastarski i mjernički naputak

Peti dio

O podacima o vlasnicima

I. odjeljak

Općenito

§. 383

Onako kako je geometar zadužen za snimanje pojedinačnoga zemljišta (zemljišne čestice) tako je zadužen i za utvrđivanje vlasnika, to jest podataka o tome kojoj osobi pripada svako pojedino zemljište ili zgrada.

§. 384

Kao vlasnik, ako se taj izraz tu upotrebljava, bilježi se onaj tko ima slobodu upravljanja i korištenja zemljišta ili zgrade te koji koristi od njih upotrebljava prema vlastitome nahodjenju i koji koristovno vlasništvo (*nutzbares Eigenthum*) može prenijeti na druge bezuvjetno ili pod određenim preduvjetima.

§. 385

Prema tome određenju:

- a) Kod zemljišta i zgrada gdje vlasnik supstance (pravnoga bića) nju istovremeno i sam koristi i njome gospodari, on se navodi kao vlasnik.
- b) Kod zemljišta i zgrada na kojima leži teret podčinjenosti, kao vlasnik se upisuje njihov podčinjeni posjednik, a ne gospodar zemlje (*Grundherrschaft*).
- c) Kod zemljišta i zgrada koje su nekoć bile dominikalna (dominij), ali su prešle u koristovno vlasništvo jednoga podčinjenog posjednika, potonji se bilježi kao vlasnik a ne dominij (gospodar zemlje).
- d) Kod zemljišta i zgrada koje stoje u trajnome zakupu (*Erbzinns*) ili najmu (*Erbpacht*), kao vlasnik se ne bilježi zakupodavac ili najmodavac (*Erbzinns herr oder Erbverpächter*) nego zakupnik ili najmoprimalac (*Erbzinns mann oder Erbpächter*).
- e) Kod fideikomisa (*Fidei=Commiss*) se bilježi posjednik fideikomisa, a kod zemljišta koja se mogu iznajmiti navodi se vazal (*Vasall*) kao vlasnik.

Osim toga, samo po sebi podrazumijeva se, da sam opis osobe posjednika ništa ne odlučuje niti u korist niti protiv njegovih prava jer se izraz *vlasnik* ovdje ne upotrebljava prema stvarnim pravnim terminima.

§. 386

Dok se, naprotiv, kod zemljišta čije korištenje vlasnik privremeno prepušta drugome u svrhu zakupa za novac ili u obvezu obrađivanja i predaje određenoga dijela plodova, ne upisuje privremeni korisnik (*zeitweiliger Nutznießer*) nego vlasnik supstance (pravnoga bića). Najmoprimalci zemljišta (*Pächter*), takozvani koloni, koji se u ovome slučaju nalaze na zemlji, ne pojavljuju se stoga kao vlasnici. Još se manje kao takvi pojavljuju osobe kojima je preneseno upravljanje zemljištem, kao na primjer: viši činovnici, kuratori, skrbnici, sekvesteri, administratori i tako dalje.

II. odjeljak

Pripreme za unos podataka o vlasnicima

§. 387

Geometar od općinskoga načelnika nabavlja abecedni imenik svih zemljoposjednika i kućeposjednika koji posjeduju zemljišta ili zgrade unutar oboda općine koju on snima.

§. 388

Taj se popis može najbolje napraviti na osnovi obrazaca za utvrđivanje zemljišnoga poreza. Ako se oni, protivno svakome očekivanju, ne zateknu u općini, onda se geometar obraća okružnome poglavaru koji mu ih treba nabaviti.

§. 389

Geometar unosi abecedni imenik u priloženi obrazac T te ga koristi kao nacrt (skicu).

§. 390

Linije ispod svakoga imena određene su za to da se u njih bilježe brojevi čestica koje svaki vlasnik posjeduje u dotičnim sekcijama u kojima se općina snima.

III. odjeljak

Unos čestica u pripremljeni imenik

§. 391

Baš onako kao što je proveo numeriranje, geometar zapisuje brojeve u liniju sekcije u koju čestica pada, pod imenom koje su mu dali indikatori.

§. 392

Ako se pojave vlasnici koji se u tome popisu uopće ne spominju, geometar za njih otvara vlastite linije, zbog čega je dobro u pripremljenome imeniku iza svakog slova ostaviti barem nešto slobodnoga međuprostora. Ako geometar naiđe na pogreške u podacima o vlasniku, on ih popravlja.

§. 393

Bilježenje podataka uvijek se događa tako da se prvo bilježi prezime po abecednome redu, a potom u nastavku nadimak ako je uobičajen te na kraju ime, a potom se ispunjavaju ostale rubrike, na primjer:

Auer (nadimak Hofbauer) Franz, Brunner (nadimak Bachleitner) Johann i tako dalje.

§. 394

Kod "dominikalnih" (dominijskih) zemljišta koja pripadaju jednome "dominikalnome" (dominij-skom) tijelu, takozvanome gospodaru, također se navodi i ime toga gospodara pored imena trenutnoga posjednika, na primjer: Fuchs, grof Anton, kao gospodar Radauna.

§. 395

Kod samostana, zaklada i drugih zajednica stavlja se ime te zajednice, na primjer:

samostan Sv. Bernarda,

bolnica Sv. Lovre,

zaklada Wölf i tako dalje.

§. 396

Kod zemljišta i zgrada koje pripadaju općinama navodi se ime općine uz naznaku *općina*, na primjer:

općina Radaun

općina Vicenti.

§. 397

Kod državnih i javnih dobara i fondova navodi se fond i ime dobra (*Name des Gutes*) kojemu čestica pripada, na primjer:

Fond komore, gospodarstvo (*Herrschaft*) Gaming

Vjerski fond, gospodarstvo (*Herrschaft*) Ulmerfeld i tako dalje.

§. 398

Kod zemljišta koja se nalaze u ostavinskoj raspravi navodi se ime ostavitelja uz primjedbu *ostavština* kada je stvarni vlasnik još uvijek nepoznat, na primjer: Müller, v. Georg, nasljedna (ostavinska) masa.

IV. odjeljak

Postupak u slučaju kolektivnoga vlasništva

§. 399

Ako vlasništvo jednoga zemljišta ili zgrade pripada nekolicini osoba u različitim dijelovima tako da nitko ne može jednim cijelim dijelom slobodno raspolagati, onda se kao vlasnik zabilježi onaj tko ima najveći udio, uz primjedbu: *i suvlasnici* (na primjer: Müller, Anton i suvlasnici).

§. 400

Ako su dijelovi tog zemljišta, koje svaki pojedinac ima pravo koristiti, jednaki, onda se navodi onaj tko je po abecednome redu prvi ako on ima prebivalište u općini. Ako to nije slučaj, onda prema abecednome redu sljedeći koji ima prebivalište u toj općini.

§. 401

Ukoliko su zemljišta i zgrade zajedničko vlasništvo bračnih partnera, onda se kao vlasnik navodi suprug uz dodatak: *i N. N., rođena N., njegova supruga*.

§. 402

Ako neka kuća ima više vlasnika, a pritom jedan od njih posjeduje prizemlje, drugi prvi kat, a treći drugi kat, onda se navodi onaj kojemu pripada prizemlje, uz napomenu: *i suvlasnici*.

§. 403

Ako je vlasništvo kuće svima zajedničko, onda na snagu stupaju odredbe iz članka 400.

V. odjeljak

Posebni iskaz/potvrda o zajedničkim (kolektivnim) vlasnicima

§. 404

Iako se kod zajedničkoga vlasništva kao vlasnik navodi samo jedan od njih, i ostali suvlasnici, koji dijele koristovno vlasništvo, moraju biti posebno vidljivi u jednoj zasebnoj tablici.

§. 405

Ta se tablica treba napraviti prema priloženome obrascu U.

§. 406

Ako se udio koristovnoga vlasništva izražava kroz dio površinske mjere, onda se taj bilježi za svakoga suvlasnika, na primjer:

br. čest. 208 Müller, Anton i suvlasnici 20 jutara

1 Auer, Georg	4 jutara
2 Hofmann, Ignaz	6 jutara
<u>3 Müller, Anton</u>	<u>10 jutara</u>
Ukupno	20 jutara.

§. 407

Izražava li se udio vlasništva kroz zajedničko korištenje ili diobu plodova, onda se navodi njihov odnos. Na primjer: jedno zemljište, koje pripada većem broju vlasnika, koristi se kao pašnjak tako da svaki vlasnik ima pravo na njega dovesti određeni broj stoke, pa bi se onda bilježilo:

br. 116 Kern, Joseph, 2 jutra

1 Blum, Anton, 3 krave

2 Heim, Peter, 2 krave

3 Kern, Joseph, 6 krava.

Ili ako bi svaki od tih vlasnika imao pravo na jedan određeni dio zemljišta, onda bi se zapisalo:

br. 280 Bauer, Heinrich, 3 jutra

1 Bauer, Heinrich, 6/16 iznosa

2 Lang, Johann, 4/16 iznosa

3 Nagel, Franz, 3/16 iznosa

4 Prinz, Anton, 3/16 iznosa.

§. 408

Isto se događa ako se udio izražava pravom ubiranja plodova, na primjer tako da je svaki suvlasnik ovlašten poseći određeni broj hvati drva ili skupiti toliko kola slame i tako dalje.

§. 409

Prilikom primjene ovih odredbi mora se uvijek pridržavati članka 399. prema kojemu se postojanje zajedničkoga vlasništva već pretpostavlja. Na primjer, ako netko ima pravo na trećini vlasničkoga zemljišta obavljati neku djelatnost, na primjer sakupljati drva, onda se on ne može pojaviti kao suvlasnik ili ako više njih goni stoku na općinski pašnjak, a sam pašnjak pripada općini, u tome slučaju oni ne smiju biti upisani kao suvlasnici pašnjaka jer se prema odredbama iz članka 396. kao vlasnik treba navesti općina.

VI. odjeljak

Postupak u slučaju da je vlasnik nepoznat

§. 410

Kada usprkos svome uloženom trudu nije moguće pronaći vlasnika određene čestice, onda to načelnik općine potvrđuje geometru u jednome protokolu.

§. 411

Umjesto podataka o vlasniku u dotičnoj se rubrici indikacijske tablice upisuje *nepoznato*.

§. 412

Čestice čiji su vlasnici nepoznati moraju biti prikazane u posebnome iskazu prema priloženome formularu V.

§. 413

O takvim iskazima Pokrajinsko povjerenstvo mora svake godine predočiti njihov ukupan broj.

VII. odjeljak

O sredstvima za osiguranje ispravnosti podataka o vlasnicima

§. 414

Geometar djeluje najpažljivije kada u skici bilježi brojeve čestica kao i imena vlasnika te je na taj način u stanju ispraviti pogreške ako naiđe na zabunu ili nedostatke.

§. 415

Ako je geometar s jednom sekcijom gotov, onda u danima kada se ne može poduzimati nikakav terenski rad, s indikatorima i s načelnikom općine kontrolira zabilježbe i popravlja ih, kako u skici indikacijske tablice, tako i abecednoga imenika.

§. 416

Preko abecednoga imenika vlasnika i indikacijske tablice on kontrolira samoga sebe tako da zbroj čestica mora biti jednak i u jednoj i u drugoj zabilježbi.

§. 417

Time se i posao skraćuje jer se i on u skici indikacijske tablice može pozvati samo na broj abecednoga imenika uz dopisivanje prezimena vlasnika. Na primjer: Müller, Georg pojavljuje se u abecednome popisu pod brojem 38 te

u sekciji I. ima čestice 9, 18, 31,

u sekciji II. 45, 62, 71,

u sekciji III. 83-94.

Tako se u indikacijskoj zabilježbi uz sve te brojeve stavlja samo ime Müller uz dopisivanje broja 38.

§. 418

Kada je geometar u svim sekcijama posve točno postavio brojeve čestica i imena vlasnika, onda prepisuje abecedni imenik u čisto.

§. 419

Ispravno bilježenje vlasnika kod svake je čestice od najveće važnosti, stoga i geometar i nadzornici moraju na to usmjeriti posebnu pozornost.

Katastarski i mjernički naputak

Šesti dio

O iscrtavanju, bojanju i pohrani karata

I. odjeljak

O iscrtavanju ravnih i zakrivljenih crta

§. 420

Prilikom iscrtavanja karata treba više paziti na čistoću i jasnoću nego na ljepotu. Na pretjerano pažljivo iscrtavanje plana ne smije se gubiti vrijeme. Tijekom ljeta treba se ograničiti na izvlačenje linija čestica koje su nužne za računanje. Potpuno iscrtavanje i koloriranje karata uslijedit će zimi.

§. 421

Čestice se iscrtavaju finim/tankim linijama povučenicima crnim tušem ako seoski putovi (makadam) ili zidovi ne tvore granicu. Iako fine/tanke linije moraju biti izvučene snažno i jednako, tuš mora biti tako dobar da crnilo ne propušta kada se preko suhih linija prijeđe mokrim kistom.

§. 422

Kod seoskih putova (makadama) i rijeka često će nastupiti slučaj da su riječne čestice i čestice putova znatno šire od same rijeke ili puta jer se neizgrađena zemlja koja pripada seoskome putu, kao i pješčani predjeli koji leže uzduž rijeka, uračunavaju u riječnu česticu i česticu puta. Širina riječne čestice i čestice puta u tome slučaju mora biti vrlo precizno zabilježena. Rijeka i put ucrtavaju se prema njihovim krivuljama i srednjoj širini, bez bojazni da je potonja u svakoj točki posve točna. Ako, međutim, obala rijeke ili rubovi puta tvore granice neke čestice, u tome se slučaju stvarna širina rijeke ili puta mora najpreciznije navesti u svim dijelovima.

§. 423

Svi kolni putovi i rubni putovi koji omeđuju česticu, ne isključujući ni umjetno napravljene ceste (*Kunst-Straßen*), označavaju se prema svojoj širini s dvostrukim crnim crtama. Ako oni imaju bočne jarke, ucrtavaju se dvostrukim crtama koje su blizu jedna drugoj. Pojedinačni zidovi ucrtavaju se svijetlocrvenim crtama (boje karmina).

§. 424

Pješačke staze ucrtavaju se jednostavnim crnim crtama. One se samo u brdovitim ili vrlo prosječnim predjelima ucrtavaju odoka. Ako razdjeljuju čestice, njihov se položaj navodi vrlo precizno.

§. 425

Tlocrt svih kuća i zgrada, kakve god namjene ili vrste one bile, crta se crnim tušem. Kameni križevi ucrtavaju se svijetlocrvenim crtama (boje karmina).

§. 426

Vode, čije je korito na planu vidljive širine, ucrtavaju se finim crnim linijama tuša isto kao i bare i jezera. Vrlo uski potoci i vododerine ucrtavaju se jednostavnim plavim linijama. Svi mostovi iscrtavaju se crnim linijama.

II. odjeljak

O načinu kako treba označiti različite objekte

§. 427

Uzorak crteža W pokazuje kako treba označiti različite objekte. Ono na što pritom treba paziti razjasnit će se u sljedećim člancima.

§. 428

Sve granice treba označiti finom crnom crtom. Označavanje različitih vrsta granica događa se na toj liniji onako kako je prikazano u uzorku W i to tako da sama linija uvijek ostaje vidljiva. Ta oznaka ne smije učiniti granice susjednih čestica nejasnima.

§. 429

Vinogradi se ne prekrivaju čokotima nego se u svaku česticu ucrtava tek nekoliko njih. Na isti način postupaju se kod vrtova hmelja i šuma, pri čemu se kod potonjih na samo nekoliko stabala označenih crnim tušem obilježava vrsta drveta i svojstva šume.

§. 430

Unutrašnjost svih parkova za razonodu i ukrasnih parkova na planu se u pravilu uopće ne iscrtava. Parkovi se prema svojoj različitoj namjeni dijele na čestice. Čestice koje uključuju engleske vrtne nasade označavaju se slovima "e. a." (*englische Anlage*, "engleski nasadi").

III. odjeljak

Kako različite predmete pojasniti i kako ih bojenjem bolje vizualizirati

§. 431

Seoski putovi (makadami), unutrašnjost svih zazidanih zgrada i kameni mostovi označavaju se blijedo crvenom bojom (blijedim karminom), a javne zgrade jarko crvenom (jarkim karminom). Fasada zgrada označava se jačom linijom svijetlocrvene boje potegnute unutar zgrade po njezinome obodu.

§. 432

Svi kolni putovi označavaju se svijetlosmeđom, a pješačke staze i putovi medaši sa svijetložutom bojom.

§. 433

Sve drvene zgrade ucrtavaju se blijedo žutom bojom. Kod drvenih stambenih zgrada fasada se označava linijom tuša.

§. 434

Oranice, vrtovi hmelja i nasadi duhana označavaju se gumigutom (carsko žutom bojom smole) sa svijetlocrvenom ili žučkastosmeđom bojom dobivenom od taloga kave ili listova duhana, a list duhana ucrtava se tamno smeđom bojom.

§. 435

Miješanjem sočno zelene i indigo plavo boje vrtovi dobivaju tamniju, a livade i pašnjaci svjetliju boju zelene trave. Vrtovi, pašnjaci i livade razlikuju se na način koji je prikazan u uzorku, no tako da crtež ne postane nejasan zbog pretrpanosti ili da se broj čestice ne prekrije.

§. 436

Šume kestena grundiraju se mješavinom gumiguta (carsko žute boje smole), svijetlocrvene boje (karmina) i tuša, a sve ostale šume i spremišta (remize) smeđom bojom, dok se engleski nasadi označavaju blijedo crnim tušem.

§. 437

Svi dvostruko izvučeni potoci i vode kao i jezera, bare, polja riže i morske solane ucrtavaju se blijedo plavom bojom ravnomjerno bez ispiranja. One strane jezera i bara na kojima iz njih istječe voda označavaju se linijama koje su povučene kistom zagasito plave boje. Rižina polja grundiraju se svijetloplavom bojom te prevlače smeđim crtama.

§. 438

Nasadi šafrana označavaju se svijetloljubičastom bojom dobivenom od svijetlocrvene boje (karmina) pomiješane s nešto plave boje, a nasadi broća crvenkastosmeđom bojom. Boja broća (broćike) pojačava se cinoberom.

§. 439

Za ugljenokope treseta, glinokope, pješčane i šljunčane jame koristi se smeđa boja.

§. 440

Gole stijene, pustare i golo kamenje ne označavaju se. Za kamenolome se miješa plava boja s nešto tuša.

§. 441

Geometri moraju iste predmete u općini označiti istim tonom boje. Nadzornici paze da geometri koriste otprilike iste tonove boje te bojanje različitih općina provode što je moguće ujednačenije.

IV. odjeljak

O pismu

§. 442

Karte se nakon posve završenoga iscrtavanja i bojanja ispisuju dobrim tušem.

§. 443

Osim imena potoka i rijeka susjednih općina te napomene kamo putovi vode, sva se imena ispisuju paralelno s osnovnim linijama sekcija. Čak i imena koja su ispisana tako da slijede neku zakrivljenu crtu moraju biti lako čitljiva bez okretanja karte.

§. 444

Na granicama se ispisuju samo imena susjednih općina bez dopisivanja riječi *graniči s*.

§. 445

Veličina i vrsta pisma prikazani su na uzorku. Slova su izrađena snažno (izražajno) i u jednakim razmacima da bi pismo bilo jasno i lijepo prikazano. Sve vitice i slovni ukrasi u naslovu karte zabranjeni su.

§. 446

Imena se pišu onako kako se pojavljuju u spisima okružnih ureda.

§. 447

Na gornjim ili donjim sekcijskim listovima, ondje gdje to prostor najbolje dopušta, ispisuje se ime općine, pokrajine i okruga te godina izmjere, na primjer:

"Općina Dornau, Unterösterreich, okrug U. W. W. 1819."

§. 448

Brojevi čestica moraju biti napisani jarko i jasno te za opis zemljišnih čestica treba birati žarko crvenu boju, a za građevinske čestice sjajni crni tuš.

§. 449

Protokoli se ispisuju čitkom goticom, a česti popravci ne smiju se događati. Krasopis se ne zahtijeva.

§. 450

Sekcijske se linije fino izvlače crnim tušem. One ne smiju biti obuhvaćene širokim linijama tuša.

V. odjeljak

O pohrani karata, skica i protokola

§. 451

Skice karata i protokole Pokrajinsko je povjerenstvo dužno čuvati u nezapaljivim, suhim podrumima.

§. 452

Listove za snimanje treba obrezati sa sve četiri strane jedan palac šire od sekcijskih linija.

§. 453

Listovi i priložene karte koje spadaju u glavnu kartu jedne općine ulažu se u omot koji, kada je karta zaklopljena, posve pokriva listove.

§. 454

Omoti ne smiju biti vezani vrpčama niti zalijepljeni na širokim stranama.

§. 455

U svrhu pohrane karte se slažu prema okruzima i abecednome popisu općina. Svaka se karta prema tome propisu označava na koricama omotnoga arka tekućim arapskim brojevima.

§. 456

Na omotu je s vanjske strane i shema na kojoj je (osim broja karte) vidljivo istaknuto: ime općine, poreznoga ureda, kotarskoga ureda, ime pokrajine te broj i redosljed spajanja listova i priloženih karata.

§. 457

Općinske karte koje se nalaze u omotima slažu se prema abecednome redu i kronološkim brojevima u drvene kutije širine 28 palaca i visine 4 palaca. Karte različitih okruga nikada se ne smiju staviti u istu kutiju.

§. 458

Kutije se numeriraju na pločici koja se nalazi na njihovoj poledini s arapskim brojevima prema okruzima. Na toj pločici zabilježeni su, osim brojeva i imena općina koje se nalaze u kutiji, broj listova i priloženih karata te imena pokrajine i okruga.

§. 459

Listovi za grafičko trianguliranje pohranjuju se u prvu kutiju svakoga okruga onim redoslijedom kojim su označene kvadratne milje prilikom trigonometrijske triangulacije, a tome se prilaže shema iz koje je vidljiv način i redoslijed njihovoga sastavljanja.

§. 460

Na poledini prve kutije, koja je određena za triangulacijske listove svakoga okruga, na pločici se navodi ime pokrajine, ime okruga i broj listova koji se u njemu nalaze.

§. 461

Kutije se stavljaju u ormare od mekoga drva primjerene visine i dubine. Ti se ormari bojuju uljanom bojom u žutu boju hrasta te se prema crtežu X. dijele na vodoravne pretince u koje se uvijek stavlja samo po jedna kutija.

§. 462

Ormari se diljem cijele pokrajine numeriraju nizom rimskih brojeva. Broj se uvijek upisuje na pločice postavljene na gornjemu okviru (vijencu) sanduka, a ispod broja se zapisuju riječi: *Karte*, onda ime okruga, broj kutija koje se nalaze u ormaru te početna slova općina čije su karte unutra pohranjene.

§. 463

Protokole koji spadaju u jednu kartu treba samo privremeno spojiti. Nakon završetka procjene oni se proširaju (meko uvezuju) s polukrutim papirom u bojama.

§. 464

Svaki protokol sadrži naslov koji označava predmet protokola i ime općine kojoj pripada.

§. 465

Sve skice i protokole koji pripadaju jednoj općini (osim protokola računanja koji se mora čuvati odvojeno sve do završetka procjene) treba ulagati u omote iz krute ljepenke (kartona) s kožnatim hrptom i vrpčama sa strane.

§. 466

Na poledini omota treba označiti ime općine kojoj protokoli pripadaju, potom broj karte te istovremeno zabilježiti u kojemu se ormaru karata i u kojoj kutiji potonji nalaze.

§. 467

Protokole i skice koji se nalaze u omotima treba, isto kao i karte, čuvati složeno abecednim redom prema okruzima u vlastitim ormarima koji su podijeljeni na pretince (pregratke) i koji su primjerene veličine. Oni se ne smiju stavljati jedan do drugoga kao ni jedan na drugoga.

§. 468

Ormari diljem cijele pokrajine numeriraju se rimskim brojevima. Brojevi su napisani na pločici postavljenoj prema uzorku Y na gornjemu rubu (vijencu) sanduka, a na njemu se ujedno zapisuje riječ *Protokol*, ime okruga, broj omota koji se nalaze u sanduku i početna slova općina.

§. 469

Protokoli ili karte različitih okruga nikada ne smiju biti pohranjeni u istome ormaru za protokole ili karte.

§. 470

Ravnatelju za kartiranje svake pokrajine povjeren je nadzor nad čuvanjem karata i protokola sve dok izmjera ne bude posve završena. Ključeve svih ormara koji su određeni za tu svrhu on mora staviti pod svoj nadzor. Slijedom toga određuje se poseban čuvar za pohranu.

§. 471

Ravnatelj za kartiranje mora voditi računa da se ormari, karte i protokoli s vremena na vrijeme obrišu od prašine i da ih se zaštite od bilo kakvoga oštećenja.

§. 472

Za službenu uporabu kod Pokrajinskoga povjerenstva ravnatelj za kartiranje može uz nužnu pozornost izdati karte i protokole. Njihovo otpremanje može se, međutim, dogoditi samo uz znanje i odobrenje Pokrajinskoga povjerenstva.

§. 473

Da bi se olakšalo traženje karta i protokola, za sve općine jednoga okruga treba napraviti jedan sumarij prema uzorku Z i to prema abecednome redu općina te na njemu treba točno odrediti gdje se nalaze karte, skice i protokoli svake općine koja leži u jednome okrugu.

---

§. 474

O izdavanju karata i protokola treba otvoriti knjigu bilježaka prema formularu A. a. u kojemu se u prvome stupcu upisuje ime općine, izdani predmet, dan njegovoga izdavanja i ime preuzimatelja koji mora potpisati potvrdu o preuzimanju.

---

§. 475

Potvrde o preuzimanju stavljaju se na mjesto izdanoga predmeta.

---

§. 476

Vraćanje izdanoga predmeta bilježi se u zadnjoj rubrici knjige bilježaka, a ako se na predmetu pokažu nedostaci i oštećenja, treba napisati prijavu.

---

§. 477

Da bi se u svim pokrajinama postiglo ujednačeno provođenje propisa sadržanih u člancima 452 do 460 te 462 do 467, pokrajinskim se povjerenstvima šalju uzorci spomenutih omota, kutija i poklopača s primjerima natpisa i uzorkom sheme.

Izvor: *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*, preuzeto s: www.bev.gv.at

Prijevod Katastarskoga i mjerničkog naputka (iz 1820. godine): Marija Gjurašić

Vrela

1. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Babino Polje, kutija 3. *Protocollo dei Terreni di comune di Babbinopoglie 1837.*
2. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Babino Polje, kutija 3. *Katastarske mape Comune di Babbinopoglie iz 1837. godine.*
3. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Blato, kutija 38. *Protocollo dei Terreni di comune di Blatta 1837.*
4. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Goveđari, kutija 181. *Protocollo dei Terreni di comune di Govegiari 1837.*
5. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Maranovići, kutija 338. *Protocollo dei Terreni di comune di Maranovichi 1837.*
6. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Korita, kutija 260. *Protocollo dei Terreni di comune di Coritti 1837.*
7. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Korita, kutija 260. *Katastarske mape Comune di Coritti iz 1837. godine.*
8. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Prožura, kutija 506. *Protocollo dei Terreni di comune di Prosgiura 1837.*
9. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Lisac, kutija 313. *Protocollo dei terreni di Villagio Lissaz con Cotesa in Circolo di Ragusa.*
10. HR DAST 152, Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju, k. o. Plat, kutija 445. *Protocollo dei terreni di Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa.*
11. *** Uredba br. 162/1817. od 23. prosinca 1817. godine: „*Einführung eines neuen Grundsteuersystems*” (*Allerhöchstes Patent über die Einführung des stabilen Katasters*). U: *** *Sr. k. k. Majestät Franz des Zweyten politische Gesetze und Verordnungen für die oesterreichischen, böhmischen und galizischen Erbländer*. 45. Band, welcher die Verordnungen vom 1. Januar bis letzten December 1817 enthält. Wien: K. k. Hof- und Staats-Druckerey, 1819, 391-398.
12. *** Katastarski i mjernički naputak iz 1820. godine: *Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820)*. Izvor: <http://www.bev.gv.at> (Pristupila 20. listopada 2013.)
13. *** „Katastarski i mjernički naputak” iz 1824. godine: *Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Catasters in Folge des 8. und 9. Paragraphes des Allerhöchsten Patentes vom 23. December 1817 angeordneten Landes-Vermessung*. Wien: K. k. Hof- und Staats-Druckerey, 1824. Izvor: <http://digital.obvsg.at/ulbti-rol/content/titleinfo/19050> (Pristupila 20. listopada 2013.)

LITERATURA

- ALLMER, Franz. „Der Stabile Kataster in der Steiermark (Kurze Zusammenfassung für Archivbenützer)”. U: *Mitteilungen des Steiermärkischen Landesarchivs* 26. Graz: Steiermärkisches Landesarchiv, 1976, 87-115.
- *** Arhivski glosar Državnoga arhiva Tirol. Izvor: <https://www.tirol.gv.at/kunst-kultur/landesarchiv/glossar/archivglossar-k/> (Pristupila 20. svibnja 2013.)
- BAJIĆ-ŽARKO, Nataša. „Povijest katastra Dalmacije”. Uvodna studija. U: *Arhiv mapa za Istru i Dalmaciju – Katastar Dalmacije 1823. – 1975. Inventar*. Inventar izradila Nataša Bajić-Žarko. Split: Hrvatski državni arhiv Zagreb i Državni arhiv u Splitu, 2006.
- BENYOVSKEY, Irena. *Trogir u katastru Franje I*. Hrvatski institut za povijest – Split: Državni arhiv u Splitu. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 2005.
- BOŽIČNIK, Marijan. „Povodom 160. obljetnice katastarske izmjere u Hrvatskoj”. *Geodetski list* 10-12 (1978): 283-301.
- ČOSIĆ, Stjepan. „Obilježja i ustroj austrijske vlasti u Dalmaciji u doba apsolutizma”. *Radovi Zavoda povijesne znanosti HAZU u Zadru* 40 (1998): 349-360.
- *** *Dritte oder Franzisco-Josephinische Landesaufnahme (1869-1887)*. Plakat izrađen i izložen u Saveznom uredu za baždarenje i mjeriteljstvo (*Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen*, skraćeno BEV) povodom 250. obljetnice Prve izmjere (*Festsymposium – 250 Jahre Landesaufnahme*) u Beču (13. – 14. svibnja 2014. godine).
- DROBESCH, Werner. „Bodenerfassung und Bodenbewertung als Teil einer Staatsmodernisierung. Theresianische Steuerrektifikation, Josephinischer Kataster und Franziszeischer Kataster”. U: *Histoire des Alpes – Storia delle Alpi – Geschichte der Alpen*. 2009/14: 165-183. Izvor: http://www.arc.usi.ch/2009_12_labi_rivista.pdf (Pristupila 17. travnja 2012.)
- ERCEG, Ivan. *Jozefinski katastar grada Rijeke i njegove uže okolice (1785/87)*. Zagreb: Školska knjiga, 1998.
- *** *Erste oder Josephinische Landesaufnahme (1764-1787)*. Plakat izrađen i izložen u Saveznom uredu za baždarenje i mjeriteljstvo (*Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen*, skraćeno BEV) povodom 250. obljetnice Prve izmjere (*Festsymposium – 250 Jahre Landesaufnahme*) u Beču (13. – 14. svibnja 2014. godine).
- HECKNER, braća J. i V. „O uredjenju šuma i sastavku šumko-gospodarstvenih osnova”. *Šumarski list* 12 (1906): 477-496.

- HORBEC, Ivana. „Nastanak jozefinskih zemljovida u okviru vojnih reformi. (*The Landsurvey of Joseph II. in context of military reforms*)”. *Lucius*. Zbornik radova Društva studenata povijesti 'Ivan Lučić Lucius'1 (2002): 123-148.
- HORBEC, Ivana. „Habsburška Monarhija (Habsburg Monarchy)”. U: *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*. Urednica Lovorka Čoralić. Zagreb: Matica hrvatska, 2013, 407-438.
- IPŠIĆ, Irena. „Vlasništvo nad nekretninama crkvenih i samostanskih ustanova na orebičkome području u 19. stoljeću”. *Povijesni prilozi 44* (2013): 235-255.
- IVKOVIĆ, Frane. „Organizacija uprave u okrugu Split za vrijeme druge austrijske vladavine od 1814. - 1918. godine”. U: *Božić-Bužančić zbornik - Zbornik radova posvećenih sedamdesetogodišnjici života Danice Božić-Bužančić. Građa i prilozi za povijest Dalmacije 12* (1996): 893-901.
- IVKOVIĆ, Frane. „Ustroj uprave u Boki kotorskoj od francuske uprave 1807. do kraja druge austrijske uprave 1918. godine”. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU 53* (2011): 189-200.
- KATIĆ PILJUŠIĆ, Mirisa. „Izdanje tiskare Marine Battare od 1817. do 1824.”. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru 49* (2007): 523-581.
- KATUŠIĆ, Maja. „Pregled političkih zbivanja (Survey of political events)”. U: *U potrazi za mirom i blagostanjem: Hrvatske zemlje u 18. stoljeću*. Urednica Lovorka Čoralić. Zagreb: Matica hrvatska (2013): 3-26.
- KLOIBER, Otto. „100 Jahre Evidenzhaltung des Grundkatasters”. U: *100 Jahre Führung des Katasters: 1883-1983*. Wien: Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen, 1983, 3-13.
- KRUŽIĆ, pl. Franjo. *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo. Priručnik za mjernike, šumare, gospodare, praktične činovnike i privatnike. Sa 323 slike i 1 tablicom*. Zagreb: Tisak Antuna Scholza, 1911.
- LINDEN, Joseph. *Die Grundsteuerverfassung in den deutschen und italienischen Provinzen der österreichischen Monarchie, mit vorzüglicher Berücksichtigung des stabilen Katasters. Erster Theil*. Wien: Verlag Friedrich Volke's Buchhandlung (1840): 273.
- *** *Literaturverzeichnis Franziszeischer Kataster (2009)*: 1-14. Izvor: <http://www.bev.gv.at> (Pristupila 20. veljače 2013.)
- MARGETIĆ, Lujo. *Antika i srednji vijek*. Rijeka: HAZU, 1995.
- MARGETIĆ, Lujo. *Srednjovjekovno hrvatsko pravo - stvarna prava*. Zagreb - Rijeka - Čakovec: Pravni fakultet Zagreb - Centar za stručno usavršavanje i suradnju s udruženim radom - Pravni fakultet u Rijeci, 1983.

- *** *Militärkartographie in der Österreichischen Monarchie bis zur Ersten Landesaufnahme*. Plakat izrađen i izložen u Saveznom uredu za baždarenje i mjeriteljstvo (*Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen*, skraćeno BEV) povodom 250. obljetnice Prve izmjere (*Festsymposium - 250 Jahre Landesaufnahme*) u Beču (13. - 14. svibnja 2014. godine).
- MIROŠEVIĆ, Lena i LAPAINE, Miljenko. „Böttnerov inventar i druga obavijesna pomagala za zbirku Mape Grimani”. *KiG* 13 (2010): 20-49.
- MIROŠEVIĆ, Lena i Lapaine, Miljenko. „Pisma ovlaštenih mjernika - *Letters of chartered Land Surveyors at the State Archive in Zadar*”. *KiG* 10 (2008): 28-47.
- OBAD, Stijepo. „Dalmacija u preporodnom ozračju 1848/49. godinu”. U: *Katalog izložbe Dalmacija 1848./49.* Zadar: Državni arhiv u Zadru (1999): 6-18.
- ROŽMAN, Miroslav i ŠIMUNKOVIĆ, Ljerka. *Carski mjernik i leksikograf - Agri-mensore imperiale e lessicografo - Antonio Putti*. Split: Hrvatsko-talijanska kulturna udruga Dante Alighieri Split i Državni arhiv u Splitu, 2003.
- RUMPLER, Helmut et al. *Der Franziszeische Kataster (1817-1861)*. <http://www.franzsiszeischerkataster.at/Kataster.html> (Pristupila 20. listopada 2013.)
- SCHWARZINGER, Karl. „100 Jahre Führung des Grundkatasters”. U: *100 Jahre Führung des Katasters: 1883-1983*. Wien: Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen, 1983, 14-48.
- SENĐERDI, Janko. „Prvi zemaljski - jozefinski premjer”. *Geodetski list* (1958): 64-73.
- SLUKAN-ALTIĆ, Mirela. „Povijest stabilnog katastra Dalmacije - u povodu 170. obljetnice Arhiva mapa za Dalmaciju (1834 - 2004)”. *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* 19 (2004): 7-76.
- SLUKAN-ALTIĆ, Mirela. „Instrukcija za arhivare mapa - Prva arhivistička uputa za specijalizirane arhive”. *VIA* 8-10. Pazin: Državni arhiv u Pazinu, 2007, 81-103.
- SLUKAN-ALTIĆ, Mirela. „Kartografski izvori otoka Mljeta”. *Građa i prilozi za povijest Dalmacije* 17 (2001): 299-325.
- SLUKAN-ALTIĆ, Mirela. „Povijest mletačkog katastra Dalmacije. *History of the Venetian cadastre of Dalmatia*”. *Arhivski vjesnik* 43 (2000): 171-198.
- SLUKAN, Mirela. „Katastarska dokumentacija arhiva mapa u Hrvatskom državnom arhivu (Cadastral documentation in the Croatian State Archives)”. *Arhivski vjesnik* 40 (1997): 139-155.
- Vierhaus, Rudolf. *Deutsche biographische Enzyklopädie*. 2. Ausgabe. Urednik Bruno Jahn. München: K. G. Saur Verlag, 2006.

*** *Vierte Landesaufnahme oder Präzisionsaufnahme (1896-1987)*. Plakat izrađen i izložen u Saveznom uredu za baždarenje i mjeriteljstvo (*Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen*, skraćeno BEV) povodom 250. obljetnice Prve izmjere (*Festsymposiumu – 250 Jahre Landesaufnahme*) u Beču (13. – 14. svibnja 2014. godine).

VALENTIĆ, Mirko. „Predgovor”. U: *Hrvatska na tajnim zemljovidima 18. i 19. stoljeća. Gradiška pukovnija*. Urednici: Mirko Valentić, Milan Kruhek i Alexander Buczynski. Zagreb: Hrvatski institut za povijest, 1999.

*** *Zweite oder Franziszeische Landesaufnahme (1806-1869)*. Plakat izrađen i izložen u Saveznom uredu za baždarenje i mjeriteljstvo (*Bundesamt für Eich- und Vermessungswesen*, skraćeno BEV) povodom 250. obljetnice Prve izmjere (*Festsymposium – 250 Jahre Landesaufnahme*) u Beču (13. – 14. svibnja 2014. godine).

Linkovi za slikovne priloge

Katastarska mapa Villagio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa. Izvor: http://www.das.hr/adm_doc/files/445/plat%20I.jpg (Pristupila 2. lipnja 2014.)

Uputa u tlovidno risanje. Izvor: http://das.hr/images/izlozbe/blago/blago_01.jpg (Pristupila 20. listopada 2013.)

*** *Vorschrift zur Zeichnung der Katastral Plaene. Kultur-Gattungen. Gebäude. Convenzionale Bezeichnungen. Schrift*. (»Propis za crtanje katastarskih planova. Vrste zemljišta. Vrste zgrada. Konvencionalne oznake. Tipovi rukopisa.«). Izvor: <http://www.bev.gv.at/pls/portal/docs/> (Pristupila 20. listopada 2013.)

*** „Trianguliranje” Izvor: <http://www.diameter.si/scigen/P4.htm#6> (Pristupila 20. listopada 2013.)

*** „Mjernički stol za trianguliranje.” Izvor: <http://www.vermessungsamt-guenzburg.de/artikel,467.html> (Pristupila 20. listopada 2013.)

*** „Austrijski carski mjernik s početka 19. stoljeća u uniformi”. Izvor: https://doris.ooe.gv.at/geoinformation/urmappe/um_history.asp (Pristupila 20. listopada 2013.)

Prilog broj 2 – Slike broj 1 i 2 – Naslovnice katastarskih i mjerničkih naputaka iz 1820. i 1824. godine.¹²²

Slika broj 1 – Izvor: <http://www.bev.gv.at/pls/porttal/docs/> (Pristupila 20. listopada 2013.).

Slika broj 2 – Izvor: <http://digital.obvsg.at/ulbtirrol/content/titleinfo/19050> (Pristupila 20. listopada 2013.).

¹²² *Katastral-Vermessungs-Instruktion* (rukom dopisano „1820“) te *Instruction zur Ausführung der zum Behufe des allgemeinen Catasters in Folge des 8. und 9. Paragraphes des Allerhöchsten Patentes vom 23. December 1817 angeordneten Landes-Vermessung*, Wien: K. k. Hof- und Staats-Druckerey, 1824.

Prilog broj 3 – Karta broj 1 – Isječak katastarske karte općine Babino Polje na Mljetu iz 1837. godine (u potpisu mjernik Antonio Putti).

Izvor: Katastarska mapa Comune di Babbinopeglie (No. 1, O. C. XIII.), HR DAST 152, AMID, k. o. Babbinopeglie.

Prilog broj 4 – Slike broj 3 i 4 – Shematski prikazi postupka triangulacije.

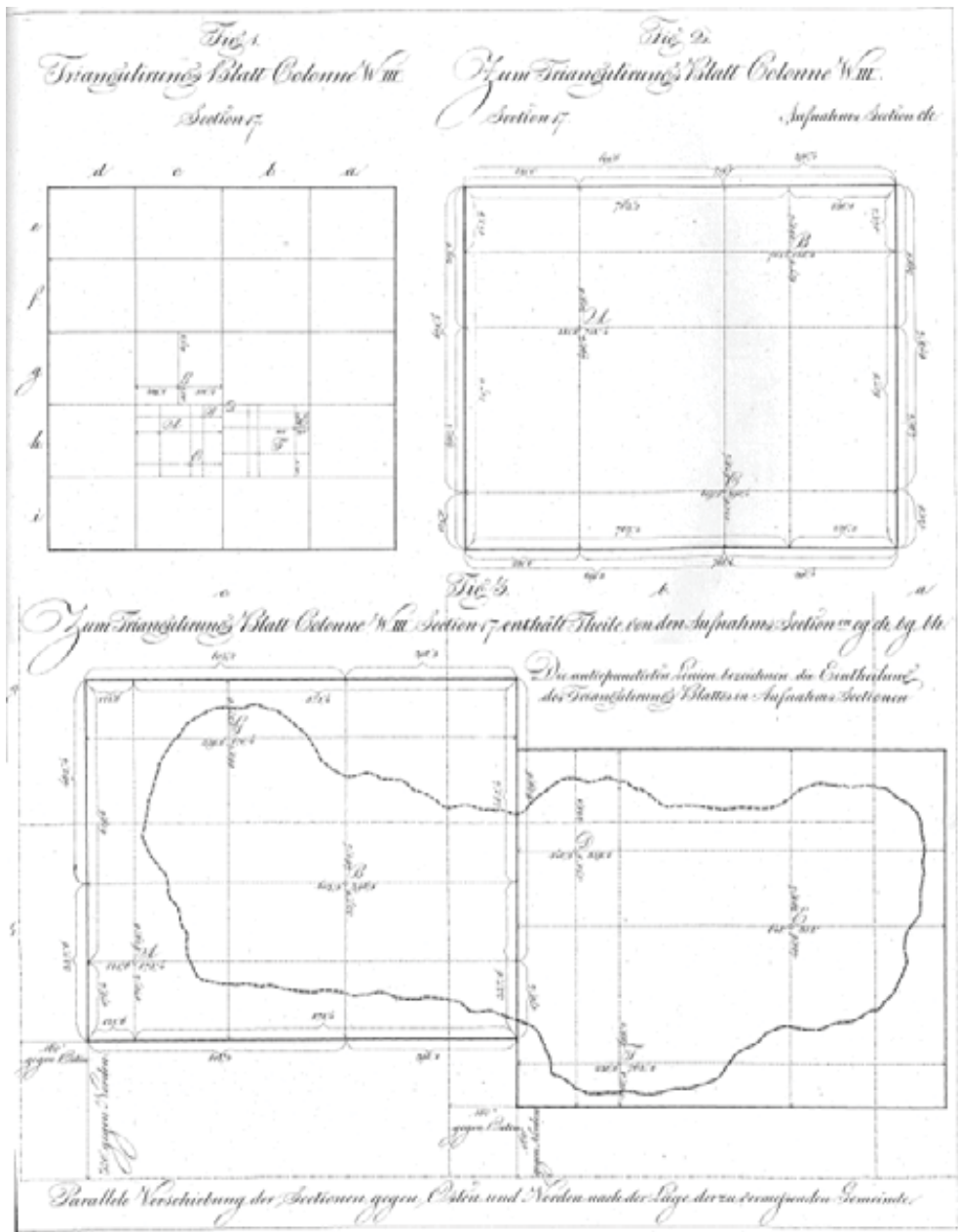

Slika broj 3 – Trianguliranje. Preuzeto s: <http://www.diameter.si/scigen/P4.htm#6> (Pristupila 20. listopada 2013.)

Slika broj 4 – Mjernički stol za trianguliranje. Preuzeto s: <http://www.vermessungsamt-guenzburg.de/artikel,,467.html> (Pristupila 20. listopada 2013.)

Prilog broj 5 – Slika broj 5 – Grafičke upute za grafičku triangulaciju iz 1820. godine.

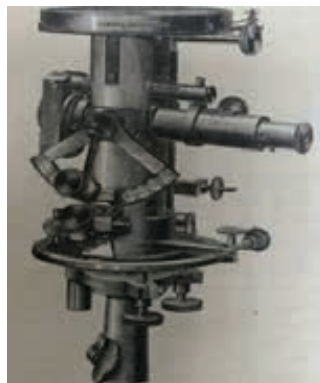
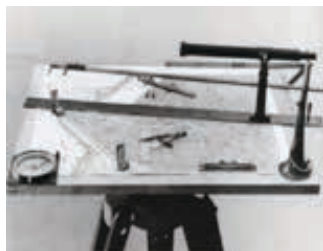

Izvor: Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820). Preuzeto s: www.bev.gv.at/pls/portal/pdf/54/83 (Pristupila 20. listopada 2013.)

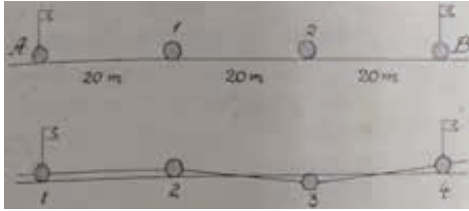
Prilog 6 – Slika broj 6 – Austrijski carski mjernik s početka 19. stoljeća u uniformi.

Slika broj 6 – Preuzeto s: https://doris.ooe.gv.at/geoinformation/urmappe/um_history.asp (Pristupila 20. listopada 2013.)

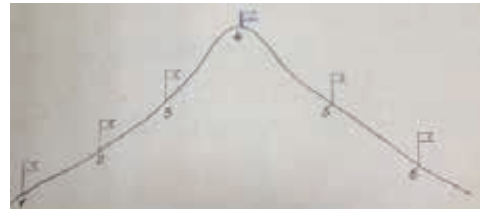
Prilog broj 7 – Slike broj 7-9 – Geodetski stol s priborom.

Slika broj 7 – Preuzeto od: Helmut Rumpler et al., *Der Franziszeische Kataster (1817-1861)*, <http://www.franziszeischerkataster.at/Kataster.html>, prema: *Austria Picta, Österreich auf alten Karten und Ansichten* (1989). (Pristupila 20. listopada 2013.) Slike broj 8-9, preuzete od: F. pl. Kružić, *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo*: 53, slike 74 i 76.

Prilog broj 8 – Slike broj 10 i 11 – Geodetski poslovi u polju. Shematski prikaz trasiranja (iskolčenja) pravca.

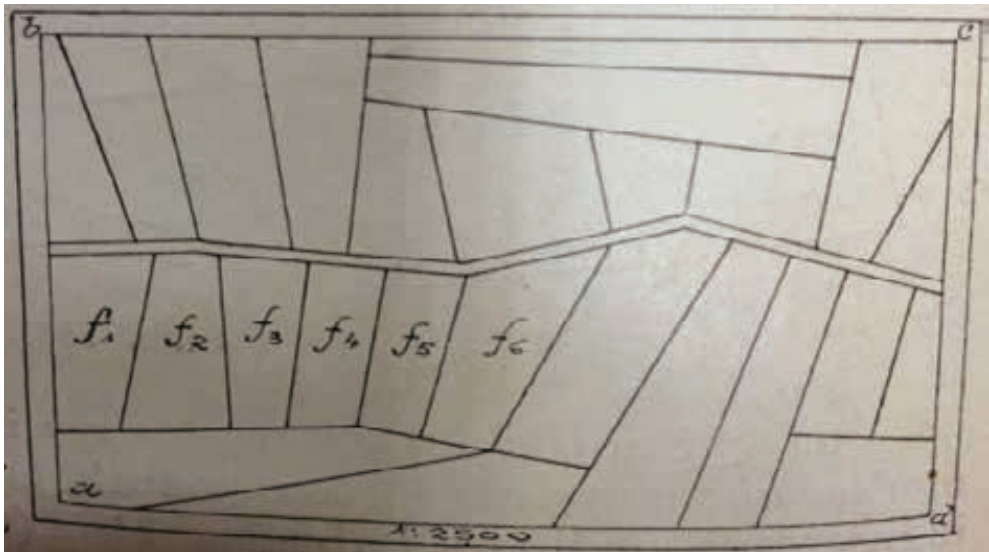
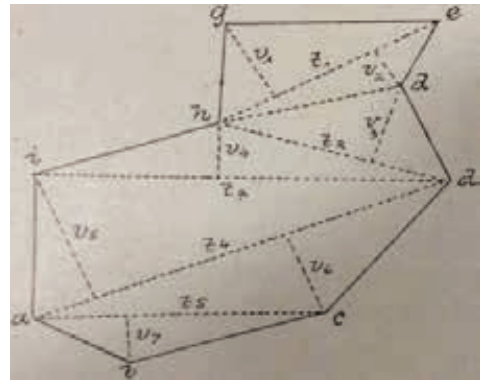
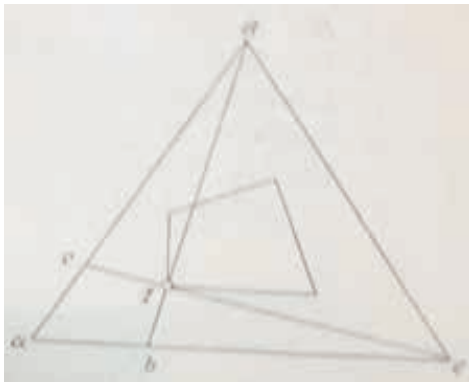
Slika broj 10 – Shematski prikaz trasiranja (iskolčenja) pravca (1911.).

Slika broj 11 – Shematski prikaz trasiranja pravca na brežuljkastom tlu (1911.).

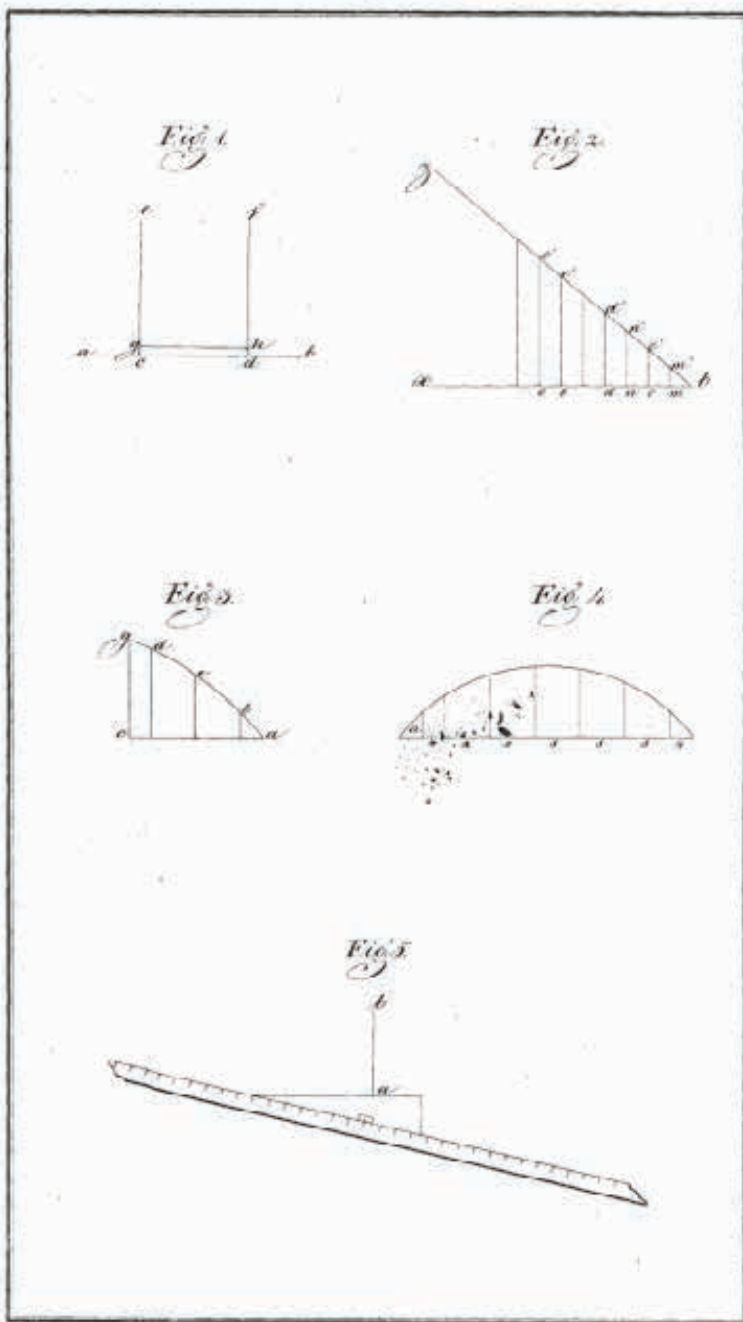
Preuzeto od: F. pl. Kružić, *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo*: 59, slika 82 i 83.

Prilog broj 9 – Slike broj 12-14 – Mapiranje zemljišta trokutom ili pravokutnikom.

Slike broj 12-14 – Preuzete od: F. pl. Kružić, *Praktična geodezija ili zemljomjerstvo*: 59, slika 82 i 83.

Prilog broj 10 – Slika broj 15 – Upute o izračunavanju površine i podjeli figura za izračunavanje površine.

Slika broj 15 – Katastral-Vermessungs-Instruktion (1820). Izvor: www.bev.gv.at/pls/portal/pdf/81/83. (Pristupila 20. listopada 2013.)

Prilog broj 11, karte broj 2 i 3 – Karta broj 2 – Isječak katastarske karte općine Babinopolje iz 1837. godine. (Vidi poredbu austrijskih (*Wiener Klafter*) i lokalnih mjera (*Braccio Raguseo* i *Passo Raguseo*.)

Izvor: Katastarska mapa Comune di Babbinopoglie (No. 1, O. C. XIII.), HR DAST 152, AMID, k. o. Babbinopoglie.

Karta broj 3 – Isječak katastarske karte općine Plat sa Zavreljem i Solinama u dubrovačkome okrugu (*Villaggio Plat con Savreglie e Soline in Circolo di Ragusa*) iz 1837. godine. [Vidi poredbu austrijskih i lokalnih mjera (*Wiener Klafter* : *Braccio Raguseo* i *Passo Raguseo*) te naknadno uvedene metarske mjere (*Meter Massstab*).]

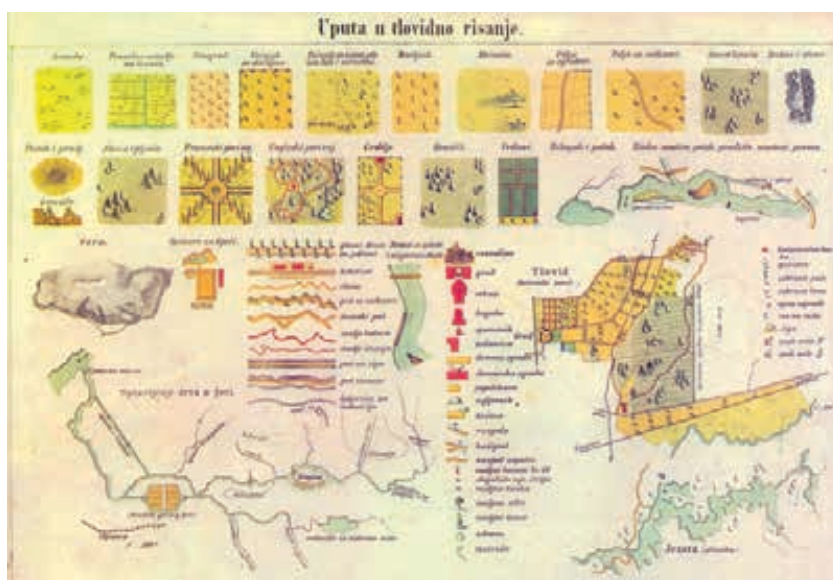

Izvor: http://www.das.hr/adm_doc/files/445/plat%20I.jpg (Pristupila 2. lipnja 2014.)

Prilog broj 12 – Slike broj 16 i 17 – Upute za crtanje i bojanje katastarskih karata s početka 19. stoljeća.

Slika broj 16 – **** Vorschrift zur Zeichnung der Katastral Plaene. Kultur-Gattungen. Gebäude. Conventiönelle Bezeichnungen. Schrift.* (»Propis za crtanje katastarskih planova. Vrste zemljišta. Vrste zgrada. Konvencionalne oznake. Tipovi rukopisa.«). Preuzeto s: <http://www.bev.gov.at/pls/portal/docs/> (Pristupila 20. listopada 2013.)

Slika broj 17 – «Uputa u tlovidno risanje». Preuzeto s: http://das.hr/images/izlozbe/blago/blago_01.jpg (Pristupila 20. listopada 2013.)

Prilog broj 13 – Karta broj 4 – Isječak katastarske karte općine Korita na Mljetu iz 1837. godine

Izvor: *Katastarska mapa Comune di Maranovichi (68, O. C. XIV), HR DAST 152, AMID, k. o. Maranovići.*

Land Survey and the Structuring of the Stable Cadastre in Dalmatia during the reign of Francis I: The Imperial Patent of 1817 and the „Cadastral and Surveying Instruction” of 1820

Marija Gjurašić
University of Dubrovnik
Branitelja Dubrovnika 29
20000 Dubrovnik
Croatia
E-mail: marija.gjurasic@zg.t-com.hr

Summary

The author describes the formation of the first stable cadastre and the development of Austrian administration in Dalmatia, which was officially annexed to the Habsburg Monarchy after the Congress of Vienna in 1815. Following the Imperial Patent of August 3, 1816, this province created a separate Austrian kingdom: the kingdom of Dalmatia, which included Dubrovnik and Kotor, and was directly subjected to the court in Vienna (1816-1918). The Monarchy was interested in Dalmatia only for military and strategic reasons, and the complexity of the state bureaucracy made life difficult for the Dalmatian people. Further confusion in the everyday life of the region was caused by the fact that, at the time of the Second Austrian Administration in Dalmatia, the official language was Italian [and occasionally even three languages were in use (German, Italian, and Croatian)]. This resulted in peculiar names and jurisdictions of certain governmental institutions, which changed several times due to frequent reorganizations of the bureaucratic apparatus and could sometimes even have multiple meanings (e.g. the institution of the county had a threefold meaning: territorial, administrative, and judicial).

Despite all this, a positive reminder of these difficult times in Dalmatian history is the benefit of the land survey and the establishment of the first stable cadastre in Dalmatia, which today still relies on the information gained from the cadastre survey of Francis I (not only in Dalmatia, but also in 75% of the presentday Croatian territory). The trigonometric triangulation of Dalmatia, which is the procedure of land surveying using the system of triangles, began in Zadar in 1822 and ended in 1838

(after several brief interruptions in the period between 1830 and 1834). In order to carry out the survey and to implement the cadastre of Francis I, "Instructions for Officers Involved in the Survey" were published in 1810, and "Cadastral and Surveying Instructions for the Stable Cadastre" in 1818 (Katastral-Vermessungs-Instruktion – Instruktion Stabiler Kataster 1818), which were valid throughout the Habsburg Monarchy, and improved and amended several times. This paper analyzes the "Cadastral and Surveying Instruction" from 1829, which has translated into Croatian. The analysis has revealed great meticulousness, accuracy, scientific approach, and thorough preparation behind the land survey that was to include the entire Monarchy. The "Cadastral and Surveying Instruction" consists of six parts: the first deals with the structure and scope of cadastral administration, as well as its connection to the staff in charge of managing and carrying out the survey. The second part lists the instructions defining the necessary preparations for a detailed survey and the mode of graphic triangulation. The third part deals with the instruments and presents in detail the procedure of surveying land and creating land plots, as well as their registration. The fourth part gives instructions on how to calculate an area of land and compare it to the Austrian and provincial measurements. The fifth part offers instruction regarding the recording of data about the owner and defines what is to be done in case of collective ownership or if the owner is unknown, and how to ensure that the ownership data are accurate. The "Instruction" thus provides important information not only about the way a cadastral survey was carried out, but also about the structure of ownership and the proprietary and colonate relations in the Monarchy, which makes it a particularly important historical source. The final part of the "Cadastral and Surveying Instruction" outlines the correct way of drawing and colouring the maps, also defining the alphabet and the writing to be used when filling out protocols and other reports. At the very end, there is a very precise and extremely important instruction on how to store maps, sketches, and protocols, owing to which all the cadastral materials have been preserved until this day.

Keywords: 19th century, Habsburg Monarchy, Dalmatia, land registration, geodesists, the Stabile cadastre of Francis I, the Imperial Patent of 1817, the Cadastral and Surveying Instruction of 1820